

Lagrådsremiss

Effektivare sanktioner för arbetsmiljö- och arbetstidsreglerna

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 7 mars 2013

Erik Ullenhag

Monica Rodrigo
(Arbetsmarknadsdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslås beträffande arbetsmiljölagen (1977:1160) att sanktionsavgifter i stor utsträckning ska ersätta straffsanktioner för att åstadkomma ett effektivare sanktionssystem. Straffsanktioner behålls emellertid för vissa överträdelser, bl.a. brott mot föreläggande eller förbud som inte förenats med vite.

En sanktionsavgift ska tas ut även om överträdelsen inte har skett med uppsåt eller av oaktsamhet. Högsta beloppet för avgiften höjs från 100 000 kronor till 1 000 000 kronor. Beträffande förfarandet för uttag av sanktionsavgift föreslås att i huvudsak samma regler som gäller enligt arbetsmiljölagen ska gälla för de nya sanktionsavgifterna. Regeln om nedsättning av avgift förtydligas på så sätt att det anges i lagtexten i vilka fall en sanktionsavgift kan sättas ned helt eller delvis.

För att undvika att någon drabbas av både vite och sanktionsavgift alternativt straff, införs en konfliktlösningsregel. Sanktionsavgift ska inte tas ut och det ska inte dömas ut straff om gärningen omfattas av ett föreläggande eller förbud som utfärdats av tillsynsmyndigheten.

Bestämmelserna i arbetsmiljölagen med bemyndigande för Arbetsmiljöverket att utfärda föreskrifter ändras i syfte att skapa enhetlighet. Alla regler om bemyndigande får därigenom en formulering som överensstämmer med regeringsformens bestämmelser.

På arbetstidsområdet föreslås det ändringar i arbetstidslagen (1982:673), lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete, lagen (2005:426) om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget och lagen (2008:475) om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik. På samma sätt som för arbetsmiljöområdet föreslås att straffsanktionerna i huvudsak ersätts av sanktionsavgifter i de arbetstidslagar som omfattas av lagrådsremissen, men vissa överträdelser ska fortfarande leda till

straff. Reglerna om sanktionsavgifter och förfarandet för uttagande av avgifterna utformas på samma sätt som motsvarande regler i arbetsmiljölagen. Beräkningsgrunden för sanktionsavgifterna i arbetstidslagarna anges dock direkt i respektive lag.

Vissa redaktionella ändringar görs också i arbetsmiljölagen och arbetstidslagarna.

I lagrådsremissen föreslås också en mindre ändring i 46 § medbestämmandelagen.

Ändringarna i arbetsmiljö- och arbetstidslagarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2014. Ändringen i medbestämmandelagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2013.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)	6
2.2	Förslag till lag om ändring i arbetstidslagen (1982:673)	16
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete	20
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2005:426) om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget	24
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (2008:475) om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik	27
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.....	31
3	Ärendet och dess beredning	32
4	Gällande rätt på arbetsmiljö- och arbetstidsområdet	32
4.1	Arbetsmiljölagen	32
4.2	Arbetstidslagen	38
4.3	Lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete	40
4.4	Lagen om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget	40
4.5	Lagen om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik	40
5	Sanktionssystemets utformning	41
5.1	Ett effektivare sanktionssystem med sanktionsavgifter i stället för straff	41
5.2	Straffet behålls för vissa överträdelser	48
5.2.1	Bestämmelser i arbetsmiljölagen som reglerar minderårigas arbete	49
5.2.2	Lämnande av oriktiga uppgifter.....	50
5.2.3	Borttagande av skyddsanordning.....	51
5.2.4	Skyldighet att anmäla olycksfall och allvarliga tillbud.....	51
5.2.5	Överträdelse av vissa regler i arbetstidslagen och lagen om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik	53
5.3	Vilka överträdelse ska leda till sanktionsavgift i stället för straff på arbetsmiljöområdet?	54
5.4	Vilka föreskrifter ska leda till sanktionsavgift på arbetstidsområdet?.....	58
5.5	Författningsregleringen av sanktionsavgifter	60
5.6	Förelägganden och förbud	63
5.6.1	Vite även mot staten som arbetsgivare	63
5.6.2	Förverkande vid brott mot förbud.....	64
5.7	Dubbla sanktioner.....	65
6	Förfarandet för sanktionsavgifter	67
6.1	Allmänna utgångspunkter och överväganden	67

6.2	Utformningen av ansvaret	69
6.3	Sanktionsavgiftens storlek.....	70
6.4	Förfarandet när sanktionsavgift ska tas ut	71
6.5	Nedsättning av sanktionsavgiften helt eller delvis	74
7	Ett enhetligt bemyndigande	76
8	Förtydligande av bestämmelsen i medbestämmandelagen om Medlingsinstitutets uppdrag.....	77
9	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	77
10	Konsekvensbeskrivning	79
11	Författningskommentar	82
11.1	Förslaget till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)	82
11.2	Förslaget till lag om ändring i arbetstidslagen (1982:673)	86
11.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete	88
11.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:426) om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget	90
11.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:475) om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik.....	92
11.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet	93
Bilaga 1	Sammanfattning av SOU 2011:57.....	94
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag SOU 2011:57.....	102
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna beträffande SOU 2011:57.....	128
Bilaga 4	Sammanfattning av Ds 2012:25	129
Bilaga 5	Promemorians förslag till lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.....	130
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna beträffande Ds 2012:25.....	131

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1166),
2. lag om ändring i arbetstidslagen (1982:673),
3. lag om ändring i lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete,
4. lag om ändring i lagen (2005:426) om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget,
5. lag om ändring i lagen (2008:457) om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik,
6. lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Häri genom föreskrivs i fråga om arbetsmiljölagen (1977:1160)

dels att 8 kap. 9 §¹ ska upphöra att gälla,

dels att 4 kap. 1–7, 9 och 10 §§, 5 kap. 2–5 §§, 7 kap. 7 § samt 8 kap. 2, 4–8 och 10 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas tre nya paragrafer, 3 kap. 3 a § samt 8 kap. 5 a och 6 a §§, av följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

3 a §

En arbetsgivare ska utan dröjsmål underrätta den myndighet som regeringen bestämmer om dödsfall eller svårare personskada som har inträffat i samband med arbetets utförande.

En arbetsgivare ska också utan dröjsmål underrätta samma myndighet om skador i samband med arbetet som drabbat flera arbetstagare samtidigt och om tillbud som inneburit allvarlig fara för liv och hälsa.

Föreskrifter om befälhavares skyldighet att vid fartygsarbete rapportera vissa händelser finns i 6 kap. 14 § sjölagen (1994:1009).

4 kap.

1 §²

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, i fråga om tekniska anordningar eller ämnen som kan orsaka ohälsa eller olycksfall, meddela föreskrifter om

¹ Senaste lydelse 2000:764.

² Senaste lydelse 2008:295.

1. villkor för tillverkning, användning samt märkning eller annan produktinformation,

2. provning eller kontroll av att föreskrivna krav eller villkor är uppfyllda, och

3. förbud mot eller särskilda villkor för eller annan begränsning av utsläppande på marknaden.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om utformning och användning av skyddsanordningar mot fall till lägre nivå.

2 §³

Om det behövs för att förebygga ohälsa eller olycksfall i *arbetet* får *regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket föreskriva* att tillstånd, godkännande eller annat bevis om överensstämmelse med gällande krav fordras

1. *innan* arbetsprocesser, arbetsmetoder eller anläggningar får användas, och

2. *innan* tekniska anordningar eller ämnen som kan *föranleda* ohälsa eller olycksfall får släppas ut på marknaden, användas eller avlämnas för att tas i bruk.

Om det behövs för att förebygga ohälsa eller olycksfall i *arbetet*, får *regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om* att ett tillstånd, godkännande eller annat bevis om överensstämmelse med gällande krav fordras *innan*

1. arbetsprocesser, arbetsmetoder eller anläggningar får användas, och

2. tekniska anordningar eller ämnen som kan *leda till* ohälsa eller olycksfall får släppas ut på marknaden, användas eller avlämnas för att tas i bruk.

3 §⁴

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket får föreskriva

1. *att* på arbetsställen *skall* föras en förteckning över där befintliga tekniska anordningar av vissa slag eller vissa ämnen som kan *föranleda* ohälsa eller olycksfall,

2. *att* arbetsgivare *skall* föra register över arbetstagare som utsätts för exposition som kan medföra ohälsa med uppgift om arbetet och expositionen samt att arbetsgivare *skall till läkare överlämna* uppgifter ur registret.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att

1. *det* på arbetsställen *ska* föras en förteckning över där befintliga tekniska anordningar av vissa slag eller vissa ämnen som kan *leda till* ohälsa eller olycksfall, *och*

2. arbetsgivare *ska* föra register över arbetstagare som utsätts för exposition som kan medföra ohälsa med uppgift om arbetet och expositionen samt att arbetsgivare *ska lämna* uppgifter ur registret *till läkare*.

³ Senaste lydelse 2002:585.

⁴ Senaste lydelse 2000:764.

Föreskrifter om undersökning av skyddsförhållandena i ett visst slag av verksamhet och om installation av tekniska anordningar får meddelas i samma ordning.

Arbetstagare skall ges tillfälle att på begäran ta del av de uppgifter i register enligt första stycket 2. som berör honom eller henne.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om undersökning av skyddsförhållandena i ett visst slag av verksamhet och om installation av tekniska anordningar.

En arbetstagare ska på begäran ges tillfälle att ta del av de uppgifter i register enligt första stycket 2 som rör honom eller henne.

4 §⁵

Om det är av särskild betydelse från skyddssynpunkt kan regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket föreskriva förbud att använda arbetsprocesser, arbetsmetoder eller tekniska anordningar eller ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall.

Om det är av särskild betydelse från skyddssynpunkt, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om förbud att använda arbetsprocesser, arbetsmetoder eller tekniska anordningar eller ämnen som kan leda till ohälsa eller olycksfall.

5 §⁶

Om ett arbete innebär risk för ohälsa eller olycksfall, kan regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket föreskriva om skyldighet att föranstalta om läkarundersökning eller vaccinering eller annan förebyggande behandling mot smitta av dem som sysselsätts eller skall sysselsättas i arbetet. Föreskrift kan också meddelas om förbud att till arbetet anlita den som vid läkarundersökning har företett sjuklighet eller svaghet som gör honom särskilt mottaglig för en sådan risk.

Om ett arbete innebär risk för ohälsa eller olycksfall, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om skyldighet att ordna med läkarundersökning eller vaccinering eller annan förebyggande behandling mot smitta av dem som sysselsätts eller ska sysselsättas i arbetet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om förbud att till arbetet anlita den som vid läkarundersökning har visat sjuklighet eller svaghet som gör honom eller henne särskilt mottaglig för risk för ohälsa eller olycksfall.

⁵ Senaste lydelse 2000:764.

⁶ Senaste lydelse 2000:764.

6 §⁷

Om ett arbete medför särskild risk för vissa grupper av arbetstagare, kan regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket meddela föreskrift om förbud mot att arbetet utförs av arbetstagare, som tillhör en sådan grupp, eller föreskriva att särskilda villkor skall gälla när arbetet utförs av sådana arbetstagare.

Om ett arbete medför särskild risk för vissa grupper av arbetstagare, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om förbud mot att arbetet utförs av arbetstagare som tillhör en sådan grupp eller om att särskilda villkor ska gälla när arbetet utförs av sådana arbetstagare.

7 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket kan föreskriva att register skall föras vid läkarundersökning som har föreskrivits med stöd av 5 eller 6 § med uppgifter om de undersöktas namn och om undersökningsresultat.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att register ska föras vid en läkarundersökning som avses i 5 och 6 §§ med uppgifter om de undersöktas namn och om undersökningsresultatet.

9 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket kan meddela föreskrifter i fråga om skyldighet för läkare att hos tillsynsmyndighet göra anmälan om sjukdom, som kan ha samband med arbete, och att lämna tillsynsmyndighet upplysningar och biträde.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för läkare att hos tillsynsmyndigheten göra anmälan om sjukdom som kan ha samband med arbete och att lämna tillsynsmyndigheten upplysningar och biträde.

10 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket får meddela de ytterligare föreskrifter om arbetsmiljöns beskaffenhet och om allmänna skyldigheter i fråga om arbetsmiljön som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela de ytterligare föreskrifter om arbetsmiljöns beskaffenhet och om allmänna skyldigheter i fråga om arbetsmiljön som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet.

I samma ordning får meddelas föreskrifter om att den som ensam eller gemensamt med familje-

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om att

⁷ Senaste lydelse 2000:764.

medlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd *skall följa vad i denna lag och med stöd av den har föreskrivits* om skyldigheter i andra avseenden än som framgår av 3 kap. 5 § andra stycket.

den som ensam eller gemensamt med *en* familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan *någon* anställd *ska följa denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen när det gäller* skyldigheter i andra avseenden än som framgår av 3 kap. 5 § andra stycket.

5 kap.

2 §⁸

En minderårig får inte som arbetstagare eller på annat sätt anlitas till eller utföra arbete före det kalenderår *under vilket* den minderårige fyller sexton år och inte heller innan den minderårige har fullgjort sin skolplikt.

Utan hinder av första stycket får en minderårig som har fyllt tretton år anlitas till eller utföra lätt arbete som inte är av sådant slag att det kan inverka skadligt på den minderåriges hälsa, utveckling eller skolgång.

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket får meddela föreskrifter om undantag från första stycket för anlitan av en minderårig som inte har fyllt tretton år. Sådant undantag får endast avse mycket lätt arbete av sådant slag att speciella och betydande tillämpningsproblem skulle uppstå, om inte undantag meddelades.

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket meddelar föreskrifter i fråga om arbete som avses i andra och tredje styckena.

Särskilda bestämmelser om minimiålder för fartygsarbete finns i sjömanslagen (1973:282) och fartygssäkerhetslagen (2003:364).

En minderårig får inte som arbetstagare eller på annat sätt anlitas till eller utföra arbete före det kalenderår *då* den minderårige fyller sexton år och inte heller innan den minderårige har fullgjort sin skolplikt.

Första stycket hindrar inte att en minderårig som har fyllt tretton år anlitas till eller utföra lätt arbete som inte är av sådant slag att det kan inverka skadligt på den minderåriges hälsa, utveckling eller skolgång.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från första stycket för anlitan av en minderårig som inte har fyllt tretton år. Ett sådant undantag får endast avse mycket lätt arbete av sådant slag att speciella och betydande tillämpningsproblem skulle uppstå, om undantag inte gavs.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådant arbete som avses i andra och tredje styckena.

I sjömanslagen (1973:282) och fartygssäkerhetslagen (2003:364) finns särskilda bestämmelser om minimiålder för fartygsarbete.

⁸ Senaste lydelse 2003:365.

3 §⁹

En minderårig får inte anlitas till eller utföra arbete på sätt som medför risk för olycksfall eller för överansträngning eller annan skadlig inverkan på den minderåriges hälsa eller utveckling.

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket kan meddela föreskrifter om villkor för eller förbud mot att en minderårig anlitas till eller utför arbete som medför påtaglig risk för olycksfall eller för överansträngning eller annan skadlig inverkan på den minderåriges hälsa eller utveckling.

En minderårig får inte anlitas till eller utföra arbete på ett sätt som medför risk för olycksfall eller för överansträngning eller annan skadlig inverkan på den minderåriges hälsa eller utveckling.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om villkor för eller förbud mot att en minderårig anlitas till eller utför arbete som medför påtaglig risk för olycksfall eller för överansträngning eller annan skadlig inverkan på den minderåriges hälsa eller utveckling.

4 §¹⁰

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Arbetsmiljöverket kan föreskriva att vid läkarundersökning, som har föreskrivits med stöd av 2 § fjärde stycket eller 3 § andra stycket, skall föras register med uppgifter om de undersöktas namn och om undersökningsresultatet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att det vid läkarundersökningar som avses i 2 § fjärde stycket eller 3 § andra stycket ska föras register med uppgifter om de undersöktas namn och om undersökningsresultatet.

5 §¹¹

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket meddelar föreskrifter om arbetstidens längd och förläggning för minderåriga som anlitas till eller utför arbete.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om arbetstidens längd och förläggning för minderåriga som anlitas till eller utför arbete.

7 kap.

7 §¹²

Arbetsmiljöverket får gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2–12 §§, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel besluta de förelägganden eller

Arbetsmiljöverket får gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2–12 §§, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel besluta de förelägganden eller

⁹ Senaste lydelse 2000:764.

¹⁰ Senaste lydelse 2000:764.

¹¹ Senaste lydelse 2000:764.

¹² Senaste lydelse 2010:1545.

förbud som behövs

1. *för att* denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen ska följas, och

2. *för att* de bestämmelser i förordning (EG) nr 1907/2006 som omfattas av Arbetsmiljöverkets tillsynsansvar ska följas.

I beslut om föreläggande eller förbud får Arbetsmiljöverket sätta ut vite.

Om någon inte följer ett föreläggande, får Arbetsmiljöverket besluta att rättelse ska ske på *dennes* bekostnad.

Om ett föreläggande har beslutats beträffande en åtgärd som kräver bygglov, rivningslov eller marklov enligt plan- och bygglagen (2010:900) men sådant lov inte beviljas, upphör föreläggandet att gälla i fråga om den åtgärden.

förbud som behövs *för att*

1. denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen ska följas, och

2. de bestämmelser i förordning (EG) nr 1907/2006 som omfattas av Arbetsmiljöverkets tillsynsansvar ska följas.

Ett beslut om föreläggande eller förbud får *förenas med vite. Ett sådant föreläggande eller förbud får riktas även mot staten som arbetsgivare.*

Om någon inte följer ett föreläggande, får Arbetsmiljöverket besluta att rättelse ska ske på *hans eller hennes* bekostnad.

8 kap.

2 §¹³

Till böter döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. anlitar en minderårig i strid mot 5 kap. 2 § första stycket eller mot föreskrifter som meddelats med stöd av 5 kap. 2 § tredje eller fjärde stycket,

2. bryter mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 1–8 §§ eller 5 kap. 3 § andra stycket, 4 eller 5 §,

3. lämnar oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när en tillsynsmyndighet har begärt upplysningar, handlingar eller prov eller begärt undersökningar enligt 7 kap. 3 eller 4 §,

4. utan giltigt skäl tar bort en skyddsanordning eller sätter den ur bruk.

2. bryter mot föreskrifter *om minderårigas arbete* som har meddelats med stöd av 5 kap. 3 § andra stycket, 4 eller 5 §,

4. utan giltigt skäl tar bort en skyddsanordning eller sätter den ur bruk, *eller*

5. inte lämnar underrättelse till tillsynsmyndigheten i enlighet med 3 kap. 3 a §.

Till ansvar enligt denna bestämmelse skall inte dömas om det för överträdelsen har utfärdats föreskrift om sanktionsavgift enligt 5 §.

En gärning som omfattas av ett föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 § ska inte medföra straffansvar enligt denna bestämmelse.

¹³ Senaste lydelse 1994:579.

4 §¹⁴

Har vid brott som avses i detta kapitel en anordning eller ett ämne använts i strid mot förbud enligt 4 kap. 4 § eller 7 kap. 7 §, skall förverkande ske av egendomen eller dess värde, om det inte är uppenbart oskäligt.

Har *det* vid *ett* brott som avses i detta kapitel *använts* en anordning eller ett ämne i strid mot förbud enligt 7 kap. 7 §, *ska* egendomen eller dess värde förverkas, om det inte är uppenbart oskäligt.

5 §¹⁵

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket får föreskriva att en särskild avgift skall betalas om överträdelse har skett av en föreskrift som har meddelats med stöd av ett bemyndigande i något avseende som anges i 4 kap. 1–3 eller 8 § första stycket. Avgiften skall betalas även om överträdelsen inte skett uppsåtligen eller av oaktsamhet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att en sanktionsavgift ska tas ut om en överträdelse har skett av en föreskrift som har meddelats med stöd av 4 kap. 1–8 §§. Avgiften ska tas ut även om överträdelsen inte skett uppsåtligen eller av oaktsamhet.

En sådan föreskrift skall ange hur avgiften beräknas för olika slag av överträdelser. Avgiftsbeloppet skall kunna fastställas direkt med ledning av den angivna beräkningsgrunden. Avgiften skall vara lägst 1 000 och högst 100 000 kronor.

En föreskrift om sanktionsavgift ska ange hur avgiften beräknas för olika slag av överträdelser. Avgiftsbeloppet ska kunna fastställas direkt med ledning av den angivna beräkningsgrunden. Avgiften ska vara lägst 1 000 och högst 1 000 000 kronor.

5 a §

Någon sanktionsavgift ska inte tas ut för en gärning som omfattas av ett föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 §.

6 §¹⁶

Avgiften skall påföras den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde.

Sanktionsavgiften ska tas ut av den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde.

Avgiften får jämkas eller efterges om det skulle vara oskäligt att påföra avgiften enligt angiven beräkningsgrund.

Avgiften får sättas ned helt eller delvis om överträdelsen är ringa eller ursäktlig eller om det annars med hänsyn till omständigheterna

¹⁴ Senaste lydelse 1991:677.

¹⁵ Senaste lydelse 2000:764.

¹⁶ Senaste lydelse 1994:579.

Avgiften tillfaller staten.

skulle vara oskäligt att ta ut sanktionsavgiften.

6 a §

Arbetsmiljöverket prövar genom avgiftsföreläggande frågor om sanktionsavgifter.

Avgiftsföreläggande innebär att den som enligt 6 § bedöms vara ansvarig för en överträdelse föreläggs att godkänna avgiften omedelbart eller inom viss tid.

När föreläggandet har godkänts, gäller det som domstols lagakraftvunna avgörande om att avgift ska tas ut. Ett godkännande som görs efter det att den tid som angetts i föreläggandet har gått ut är dock utan verkan.

7 §¹⁷

Frågor om påförande av avgift prövas av förvaltningsrätten efter ansökan av Arbetsmiljöverket.

Om avgiftsföreläggandet inte har godkänts inom utsatt tid, får Arbetsmiljöverket ansöka hos den förvaltningsrätt inom vars domkrets avgiftsföreläggandet har utfärdats, om att sanktionsavgift ska tas ut.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

8 §¹⁸

Avgift får påföras bara om ansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Ett beslut varigenom någon påförs avgift skall genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften skall betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta skall tas in i beslutet.

Om avgiften inte betalas inom den tid som anges i andra stycket, skall dröjsmålsavgift tas ut enligt lagen (1997:484) om dröjsmåls-

En sanktionsavgift får tas ut bara om ansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Ett beslut om att avgift ska tas ut ska genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften ska betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta ska tas in i beslutet.

Om avgiften inte betalas inom den tid som anges i andra stycket, ska dröjsmålsavgift tas ut enligt lagen (1997:484) om dröjsmåls-

¹⁷ Senaste lydelse 2009:788.

¹⁸ Senaste lydelse 1997:520.

avgift. Den obetalda avgiften och dröjsmålsavgiften *skall* lämnas för indrivning. *Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.*

avgift. Den obetalda avgiften och dröjsmålsavgiften *ska* lämnas för indrivning *enligt* lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

10 §¹⁹

En *påförd* avgift bortfaller om verkställighet inte har skett inom fem år från det att avgörandet vann laga kraft.

En *beslutad* avgift bortfaller om verkställighet inte har skett inom fem år från det att avgörandet vann laga kraft.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för överträdelser som har skett före ikraftträdandet.

¹⁹ Senaste lydelse 1994:579.

2.2 Förslag till lag om ändring i arbetstidslagen (1982:673)

Häri genom föreskrivs i fråga om arbetstidslagen (1982:673)

dels att 11, 22, 24, 26 och 27 §§ samt rubriken närmast före 26 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 26 a och 27 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §¹

Arbetsgivare *skall* föra anteckningar om jourtid, övertid och mertid. Arbetstagarna har rätt att själva eller genom någon annan ta del av anteckningarna. Samma rätt *tillkommer* fackliga organisationer som företräder arbetstagare på arbetsstället.

Regeringen *eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket* meddelar föreskrifter om hur anteckningar enligt *första stycket skall* föras.

Arbetsgivare *ska* föra anteckningar om jourtid, övertid och mertid. Arbetstagarna har rätt att själva eller genom någon annan ta del av anteckningarna. Samma rätt *har* fackliga organisationer som företräder arbetstagare på arbetsstället.

Regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer* meddelar föreskrifter om hur *sådana* anteckningar *ska* föras.

22 §²

Arbetsmiljöverket får meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag och de föreskrifter som meddelas med stöd av lagen *skall* följas.

I beslut om föreläggande eller förbud *kan* Arbetsmiljöverket sätta ut *viten*.

Arbetsmiljöverket får meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag och föreskrifter som meddelas med stöd av lagen *ska* följas.

Ett beslut om föreläggande eller förbud *får förenas med vite. Ett sådant föreläggande eller förbud får riktas även mot staten som arbetsgivare.*

24 §³

Till böter döms en arbetsgivare som uppsåtligen eller av oaktsamhet *har*

1. utan att undantag eller avvikelser har gjorts enligt 3 eller 19 § anlitat en arbetstagare i strid

Till böter döms en arbetsgivare som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. utan att undantag eller avvikelser har gjorts enligt 3 eller 19 §, *har* anlitat en arbetstagare i

¹ Senaste lydelse 2000:766.

² Senaste lydelse 2000:766.

³ Senaste lydelse 2011:740.

mot 5, 6, 7, 8, 8 a, 9, 10, 10 a, 10 b, 12, 13, 14, 15 eller 16 § eller brutit mot 11 § eller mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 11 §,

2. lämnat oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när Arbetsmiljöverket har begärt upplysningar eller handlingar enligt 21 § första stycket.

strid mot 10 b, 12, 15 eller 16 § eller brutit mot 11 § eller mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 11 §, eller

2. har lämnat oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när Arbetsmiljöverket har begärt upplysningar eller handlingar enligt 21 § första stycket.

En gärning som omfattas av ett föreläggande enligt 22 § ska inte medföra straffansvar enligt denna bestämmelse.

Övertidsavgifter

Sanktionsavgifter

26 §⁴

Om en arbetsgivare har överträtt 8, 8 a eller 9 § utan att ha stöd i kollektivavtal enligt 3 §, ska den fysiska eller juridiska person som utövar den verksamhet i vilken överträdelsen har begåtts betala en särskild avgift (övertidsavgift).

Övertidsavgiften utgör för varje timme otillåten övertid och för varje arbetstagare som har anlitats i strid mot 8, 8 a eller 9 §, en procent av det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gällde vid den tidpunkt då överträdelsen begicks.

Avgiften kan sättas ned eller efterges, om det finns särskilda skäl för det.

Om en arbetsgivare har överträtt 5, 6, 7, 8, 8 a, 9, 10, 10 a, 13 eller 14 §, utan att ha stöd i kollektivavtal enligt 3 §, ska en sanktionsavgift tas ut. Avgiften ska tas ut även om överträdelsen inte skett uppsåtligen eller av oaktsamhet.

Sanktionsavgiften utgör för varje timme otillåten arbetstid eller jourtid och för varje arbetstagare som har anlitats i strid mot 5, 6, 7, 8, 8 a, 9, 10, 10 a, 13 eller 14 §, en procent av det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gällde vid den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Avgiften tillfaller staten.

26 a §

Någon sanktionsavgift enligt 26 § ska inte tas ut för en gärning som omfattas av ett föreläggande eller förbud enligt 22 §.

Avgiften ska tas ut av den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde.

⁴ Senaste lydelse 2011:740.

Avgiften får sättas ned helt eller delvis om överträdelsen är ringa eller ursäktlig eller om det annars med hänsyn till omständigheterna skulle vara oskäligt att ta ut avgiften.

27 §⁵

Frågor om övertidsavgift prövas av allmän domstol efter ansökan som skall göras av allmän åklagare inom två år från den tidpunkt då överträdelsen begicks. I fråga om sådan ansökan gäller bestämmelserna i rättegångsbalken om åtal för brott, på vilket inte kan följa svårare straff än böter, och bestämmelserna om kvarstad i brottmål. Sedan fem år har förflutit från den tidpunkt då överträdelsen begicks, får övertidsavgift ej tas ut. Övertidsavgifter tillfaller staten.

Ett beslut genom vilket någon har påförts en övertidsavgift skall genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften skall betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta skall tas in i beslutet. Om avgiften inte betalas inom denna tid, skall dröjsmålsavgift tas ut enligt lagen (1997:484) om dröjsmålsavgift. Den obetalda övertidsavgiften och dröjsmålsavgift skall lämnas för indrivning. Regeringen får föreskriva att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Indrivningsåtgärder får inte vidtas sedan fem år har förflutit från det att beslutet vann laga kraft.

Arbetsmiljöverket prövar genom avgiftsföreläggande frågor om sanktionsavgifter.

Avgiftsföreläggande innebär att den som enligt 26 a § bedöms vara ansvarig för en överträdelse föreläggs att godkänna avgiften omedelbart eller inom viss tid.

När föreläggandet har godkänts, gäller det som domstols lagakraftvunna avgörande om att avgift ska tas ut. Ett godkännande som görs efter det att den tid som angetts i föreläggandet har gått ut är dock utan verkan. Om avgiftsföreläggandet inte har godkänts inom utsatt tid, får Arbetsmiljöverket ansöka hos den förvaltningsrätt inom vars domkrets avgiftsföreläggandet har utfärdats, om att avgift ska tas ut.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

⁵ Senaste lydelse 1997:527.

27 a §

En sanktionsavgift får tas ut bara om ansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Ett beslut om att avgift ska tas ut ska genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften ska betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta ska tas in i beslutet.

Om avgiften inte betalas inom den tid som anges i andra stycket, ska dröjsmålsavgift tas ut enligt lagen (1997:484) om dröjsmålsavgift. Den obetalda avgiften och dröjsmålsavgiften ska lämnas för indrivning enligt lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

En beslutad avgift bortfaller om verkställighet inte har skett inom fem år efter det att avgörandet vann laga kraft.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för överträdelser som har skett före ikraftträdandet.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete

dels att nuvarande 20 och 21 §§ ska betecknas 24 och 25 §§,

dels att 17 och 19 §§, den nya 24 § samt rubriken närmast före 19 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas fyra nya paragrafer, 20–23 §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §¹

Åsidosätter arbetsgivare sina skyldigheter i något avseende som är underkastat tillsyn, kan Arbetsmiljöverket skriftligen förelägga arbetsgivaren att vidtaga rättelse. Innan föreläggande meddelas skall arbetsgivaren få tillfälle att yttra sig.

Arbetsmiljöverket får meddela de förelägganden som behövs för att denna lag ska följas.

Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

Ansvar och skadestånd

Ansvar, sanktionsavgift och skadestånd

19 §

Arbetsgivare som underlåter att rätta sig efter föreläggande enligt 17 § eller som uppsåtligen lämnar oriktig eller vilseledande uppgift i anteckning som avses i 6 § dömes till böter.

En arbetsgivare som inte rättar sig efter ett föreläggande enligt 17 § döms till böter. Detta gäller dock inte om föreläggandet har förenats med vite.

Till böter döms också den arbetsgivare som uppsåtligen lämnar en oriktig eller vilseledande uppgift i en anteckning som avses i 6 §.

En gärning som omfattas av ett föreläggande enligt 17 § ska inte medföra straffansvar enligt andra stycket.

20 §

Om en arbetsgivare har överträtt bestämmelserna i 2, 3, 4

¹ Senaste lydelse 2000:765.

eller 9 §, ska en sanktionsavgift tas ut. Avgiften tas ut av den arbetsgivare i vars hushåll arbetet utförs. Avgiften ska betalas även om överträdelsen inte skett uppsåtligen eller av oaktsamhet.

Avgiften utgör för varje timme otillåten arbetstid och för varje arbetstagare som har anlitats i strid med 2, 3, 4 eller 9 § en procent av det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gällde vid den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Avgiften tillfaller staten.

21 §

Någon sanktionsavgift ska inte tas ut för en gärning som omfattas av ett föreläggande enligt 17 §.

Avgiften får sättas ned helt eller delvis om överträdelsen är ringa eller ursäktlig eller om det annars med hänsyn till omständigheterna skulle vara oskäligt att ta ut avgiften.

22 §

Arbetsmiljöverket prövar genom avgiftsföreläggande frågor om sanktionsavgifter.

Avgiftsföreläggande innebär att den som enligt 20 § bedöms vara ansvarig för en överträdelse föreläggs att godkänna avgiften omedelbart eller inom viss tid.

När föreläggandet har godkänts, gäller det som domstols lagakraftvunna avgörande om att avgift ska tas ut. Ett godkännande som görs efter det att den tid som angetts i föreläggandet har gått ut är dock utan verkan. Om avgiftsföreläggandet inte har godkänts inom utsatt tid, får Arbetsmiljöverket ansöka hos den förvaltningsrätt inom vars domkrets avgiftsföreläggandet har utfärdats, om att avgift ska tas ut.

Prövningstillstånd krävs vid

överklagande till kammarrätten.

23 §

En sanktionsavgift får tas ut bara om ansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Ett beslut om att avgift ska tas ut ska genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften ska betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta ska tas in i beslutet.

Om avgiften inte betalas inom den tid som anges i andra stycket, ska dröjsmålsavgift tas ut enligt lagen (1997:484) om dröjsmålsavgift. Den obetalda avgiften och dröjsmålsavgiften ska lämnas för indrivning enligt lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

En beslutad avgift bortfaller om verkställighet inte har skett inom fem år efter det att avgörandet vann laga kraft.

20 §

En arbetsgivare som åsidosätter sina förpliktelser enligt anställningsavtalet eller bryter mot denna lag skall betala inte bara lön och andra anställningsförmåner som arbetstagaren kan ha rätt till utan även ersättning för skada som uppkommer.

En arbetstagare som åsidosätter sina förpliktelser enligt anställningsavtalet eller bryter mot denna lag skall betala ersättning för skada som uppkommer.

Skadestånd enligt första eller andra stycket kan avse både ersättning för den förlust som

24 §²

En arbetsgivare som inte uppfyller sina skyldigheter enligt anställningsavtalet eller bryter mot 5, 7, 11, 12, 12 a, 12 b, 13 eller 14 § ska betala inte bara lön och andra anställningsförmåner som arbetstagaren kan ha rätt till utan även ersättning för den skada som uppkommer.

En arbetstagare som inte uppfyller sina skyldigheter enligt anställningsavtalet eller bryter mot 5, 7, 11, 12, 12 a, 12 b, 13 eller 14 § ska betala ersättning för den skada som uppkommer.

Skadestånd enligt första eller andra stycket får avse både ersättning för den förlust som

² Senaste lydelse av tidigare 20 § 1982:85.

uppkommer och ersättning för den kränkning som avtals- eller lagbrottet innebär. Skadestånd med anledning av person- eller sakskada bestäms dock med tillämpning av allmänna skadeståndsregler.

Om det är skäligt, *kan* skadeståndet sättas ned eller helt falla bort.

21 §

Den som vill kräva skadestånd enligt 20 § *skall* väcka talan inom sex månader från *den tidpunkt då* den skadegörande handlingen *företogs*. *Väcks inte talan* inom den tiden, har parten förlorat sin talan.

uppkommer och ersättning för den kränkning som avtals- eller lagbrottet innebär. Skadestånd med anledning av person- eller sakskada bestäms dock med tillämpning av allmänna skadeståndsregler.

Om det är skäligt, *får* skadeståndet sättas ned eller helt falla bort.

25 §

Den som vill kräva skadestånd enligt 24 § *ska* väcka talan inom sex månader från *tidpunkten för* den skadegörande handlingen. *Om talan inte väcks* inom den tiden, har parten förlorat sin talan.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för överträdelse som har skett före ikraftträdandet.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2005:426) om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2005:426) om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget

dels att 7 och 10 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas tre nya paragrafer, 10 a–10 c §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Transportstyrelsen får meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag ska följas. *Förelägganden och förbud får förenas med vite.*

Till böter döms en arbetsgivare som uppsåtligen eller av oaktsamhet har, utan att avvikelser har gjorts enligt 3 §, anlitat en arbetstagare i strid mot 4 §.

Föreslagen lydelse

7 §¹

Transportstyrelsen får meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag ska följas. *Ett beslut om föreläggande eller förbud får förenas med vite. Förelägganden och förbud får riktas även mot staten som arbetsgivare.*

10 §

Om en arbetsgivare har överträtt bestämmelserna i 4 § utan att ha stöd i kollektivavtal enligt 3 §, ska en sanktionsavgift tas ut. Avgiften ska tas ut även om överträdelsen inte skett uppsåtligen eller av oaktsamhet.

Avgiften utgör för varje timme otillåten arbetstid och för varje arbetstagare som har anlitats i strid mot 4 §, en procent av det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gällde vid den tidpunkt då överträdelsen begicks.

Avgiften tillfaller staten.

10 a §

Någon sanktionsavgift enligt 10 § ska inte tas ut för en gärning som omfattas av ett föreläggande

¹ Senaste lydelse 2010:1571.

enligt 7 §.

Avgiften ska tas ut av den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde.

Avgiften får sättas ned helt eller delvis om överträdelsen är ringa eller ursäktlig eller om det annars med hänsyn till omständigheterna skulle vara oskäligt att ta ut avgiften.

10 b §

Transportstyrelsen prövar genom avgiftsföreläggande frågor om sanktionsavgifter.

Avgiftsföreläggande innebär att den som enligt 10 a § bedöms vara ansvarig för en överträdelse föreläggs att godkänna avgiften omedelbart eller inom viss tid.

När föreläggandet har godkänts, gäller det som domstols lagakraftvunna avgörande om att avgift ska tas ut. Ett godkännande som görs efter det att den tid som angetts i föreläggandet har gått ut är dock utan verkan. Om avgiftsföreläggandet inte har godkänts inom utsatt tid, får Transportstyrelsen ansöka hos den förvaltningsrätt inom vars domkrets avgiftsföreläggandet har utfärdats, om att avgift ska tas ut.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

10 c §

En sanktionsavgift får tas ut bara om ansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Ett beslut om att avgift ska tas ut ska genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften ska betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta ska tas in i beslutet.

Om avgiften inte betalas inom

den tid som anges i andra stycket, ska dröjsmålsavgift tas ut enligt lagen (1997:484) om dröjsmålsavgift. Den obetalda avgiften och dröjsmålsavgiften ska lämnas för indrivning enligt lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

En beslutad avgift bortfaller om verkställighet inte har skett inom fem år från det att avgörandet vann laga kraft.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för överträdelse som har skett före ikraftträdandet.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:475) om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2008:475) om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik

dels att 25 och 27 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas fyra nya paragrafer, 27 a–27 d §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 §

Den myndighet som utövar tillsyn får meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag *eller* föreskrifter *meddelade* med stöd av lagen ska följas. Beslut om föreläggande eller förbud får förenas med vite.

Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag *och* föreskrifter *som har meddelats* med stöd av lagen ska följas.

Ett beslut om föreläggande eller förbud får förenas med vite. *Ett sådant föreläggande eller förbud får riktas även mot staten som arbetsgivare.*

27 §

Till böter döms den arbetsgivare som uppsåtligen eller av oaktsamhet

Till böter döms den arbetsgivare som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. förlägger arbetet så att
a. en arbetstagarare inte fått dygnsvila enligt vad som föreskrivs i 6–9 §§ eller enligt föreskrifter meddelade med stöd av 9 § andra stycket, eller veckovila enligt vad som föreskrivs i 11–13 §§, utan att avvikelse har gjorts enligt 4 §,

1. förlägger arbetet så att raster inte kunnat tas enligt 14 och 15 §§, såvida inte 17 § varit tillämplig, *eller*

b. arbetstagararens körtid överstigit vad som är tillåtet enligt 18 §,

c. raster inte kunnat tas enligt vad som föreskrivs i 14 och 15 §§, såvida inte 17 § varit tillämplig,

2. lämnar oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när *tillsynsmyndigheten* har begärt upplysningar eller handlingar enligt 22 §.

2. inte uppfyller sina skyldigheter enligt 20 §, eller

3. lämnar oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när *den myndighet som utövar tillsyn* har begärt upplysningar eller

handlingar enligt 22 §.

En gärning som omfattas av ett föreläggande eller förbud enligt 25 § ska inte medföra straffansvar enligt denna bestämmelse.

27 a §

Om en arbetsgivare har överträtt bestämmelserna i 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13 eller 18 § eller föreskrifter som meddelats med stöd av 9 § andra stycket utan att ha stöd i kollektivavtal enligt 4 §, ska en sanktionsavgift tas ut. Avgiften ska tas ut även om överträdelsen inte skett uppsåtligt eller av oaktsamhet.

Avgiften utgör för varje timme otillåten arbetstid och för varje arbetstagare som har anlitats i strid mot 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13 eller 18 § eller föreskrifter som meddelats med stöd av 9 § andra stycket, en procent av det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gällde vid den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Avgiften tillfaller staten.

27 b §

Någon sanktionsavgift enligt 27 a § ska inte tas ut för en gärning som omfattas av ett föreläggande enligt 25 §.

Avgiften ska tas ut av den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde.

Avgiften får sättas ned helt eller delvis om överträdelsen är ringa eller ursäktlig eller om det annars med hänsyn till omständigheterna skulle vara oskäligt att ta ut avgiften.

27 c §

Tillsynsmyndigheten prövar genom avgiftsföreläggande frågor om sanktionsavgifter.

Avgiftsföreläggande innebär att

den som enligt 27 b § bedöms vara ansvarig för en överträdelse föreläggs att godkänna avgiften omedelbart eller inom viss tid.

När föreläggandet har godkänts, gäller det som domstols lagakraftvunna avgörande om att avgift ska tas ut. Ett godkännande som görs efter det att den tid som angetts i föreläggandet har gått ut är dock utan verkan. Om avgiftsföreläggandet inte har godkänts inom utsatt tid, får tillsynsmyndigheten ansöka hos den förvaltningsrätt inom vars domkrets avgiftsföreläggandet har utfärdats, om att avgift ska tas ut.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

27 d §

En sanktionsavgift får tas ut bara om ansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Ett beslut om att avgift ska tas ut ska genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften ska betalas inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta ska tas in i beslutet.

Om avgiften inte betalas inom den tid som anges i andra stycket, ska dröjsmålsavgift tas ut enligt lagen (1997:484) om dröjsmålsavgift. Den obetalda avgiften och dröjsmålsavgiften ska lämnas för indrivning enligt lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

En beslutad avgift bortfaller om verkställighet inte har skett inom fem år från det att avgörandet vann laga kraft.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för överträdelser som har skett före ikraftträdandet.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet

Härigenom föreskrivs att 46 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

46 §¹

För medling i arbetstvister mellan å ena sidan arbetsgivare eller arbetsgivarorganisation och å andra sidan *arbetstagare eller* arbetstagarorganisation finns Medlingsinstitutet. Institutet *skall* verka för en väl fungerande lönebildning.

För medling i arbetstvister mellan å ena sidan *en* arbetsgivare eller arbetsgivarorganisation och å andra sidan *en* arbetstagarorganisation finns Medlingsinstitutet. Institutet *ska* verka för en väl fungerande lönebildning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2013.

¹ Senaste lydelse 2000:163.

3 Ärendet och dess beredning

Den 11 mars 2010 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att överväga och föreslå ändringar i arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftningen som syftar till effektivare sanktioner på arbetsmiljö- och arbetstidsområdet. I juni 2011 överlämnade den särskilda utredaren betänkandet En bättre arbetsmiljö genom effektivare sanktioner (SOU 2011:57) med förslag till ändringar i bl.a. arbetsmiljölagen (1977:1160) och arbetstidslagen (1982:673). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En remissammanställning finns tillgänglig i Arbetsmarknadsdepartementet (dnr. A2011/2999/ARM).

Arbetsmarknadsdepartementet har utarbetat departementspromemorian Förstärkt skydd för arbetstagare med allmän visstidsanställning och vikariat (Ds 2012:25). I detta lagstiftningsärende behandlas endast ett förslag om ändring av 46 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 4*. Promemorians lagförslag i den del som behandlas i denna lagrådsremiss finns i *bilaga 5*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. Remissyttrandena och en remissammanställning över detta förslag finns tillgängliga i Arbetsmarknadsdepartementet (dnr. A2011/2329/ARM).

4 Gällande rätt på arbetsmiljö- och arbetstidsområdet

4.1 Arbetsmiljölagen

Arbetsmiljölagen (1977:1160) trädde i kraft 1978 och har ändrats många gånger därefter. Lagen är en ramlag. I första kapitlet anges ändamål och tillämpningsområde. Lagen gäller utöver arbete som utförs av arbetstagare även i viss omfattning arbete av t.ex. ensamföretagare och studerande. Arbetsmiljölagen innehåller bl.a. allmänt beskrivna, grundläggande krav på arbetsmiljön. Kraven, som finns i 2 kap., handlar både om den fysiska arbetsmiljön och om psykologiska och organisatoriska arbetsmiljöfaktorer. I tredje kapitlet finns närmare bestämmelser om vilka krav som kan ställas gentemot olika ansvarssubjekt, t.ex. mot arbetsgivare, inhyrare av arbetskraft och byggherrar.

Lagens krav på arbetsmiljön är avsedda att kompletteras med föreskrifter, som utfärdas med stöd av bemyndiganden i lagens fjärde kapitel. I arbetsmiljöförordningen (1977:1166) finns bl.a. bestämmelser som ger Arbetsmiljöverket rätt att utfärda sådana föreskrifter.

Arbetsmiljöverket kan alltid med stöd av 7 kap. 7 § i lagen meddela föreläggande eller förbud i det enskilda fallet, för att de krav som finns i lagen och föreskrifterna ska följas. Ett föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 § är vanligtvis förenat med vite.

Föreläggande eller förbud meddelas oftast efter inspektion på arbetsplatsen och försök att åstadkomma frivillig rättelse. På detta sätt kan kraven i lag och föreskrifter konkretiseras och preciseras med hänsyn till den aktuella arbetsituationen. Att flertalet av de föreskrifter som verket utfärdar följs säkerställs endast på detta sätt.

Det finns även ett tämligen stort antal föreskrifter från Arbetsmiljöverket, som typiskt sett inte behöver preciseras på den enskilda arbetsplatsen. Dessa regler handlar oftast om krav av mer formell natur, t.ex. dokumentation, tillstånd till visst arbete eller märkning. Denna typ av regler är i dag normalt förenade med direkt straffsanktion, som regleras i åttonde kapitlet i lagen. I vissa fall kan Arbetsmiljöverket, när en föreskrift meddelas, byta ut straffet mot sanktionsavgift enligt 8 kap. 5–10 §§. Av 8 kap. framgår vilka överträdelse av föreskrifter utfärdade med stöd av 4 kap. som följs av en direkt sanktion och vilka föreskrifter som enbart genomdrivs genom möjligheten att använda föreläggande eller förbud.

Även i själva lagen och arbetsmiljöförordningen finns några bestämmelser som är direkt straffsanktionerade. Det handlar om brott mot föreläggande eller förbud som inte förenats med vite, borttagande av skyddsanordning, oriktig uppgift till tillsynsmyndighet, underlåten anmälan om arbetsskada samt regler om minderåriga. De särskilda reglerna om minderåriga finns i femte kapitlet arbetsmiljölagen.

Som ytterligare sanktion på arbetsmiljöområdet finns även möjligheten att åtala för arbetsmiljöbrott enligt brottsbalken, om en skada eller ett allvarligt tillbud inträffar eller om fara för någon annan har framkallats genom handlandet.

Det bör också nämnas att sjätte kapitlet i arbetsmiljölagen innehåller en särskild typ av regler som inte direkt handlar om krav på arbetsmiljön, utan i stället om de anställdas medinflytande i arbetsmiljöfrågor. Det är fråga om bestämmelser om rättigheter och arbetsformer för skyddsombud och skyddskommittéer. Här finns en särskild sanktionsordning, som innebär att brott mot dessa regler kan leda till ideellt skadestånd som döms ut enligt lagen om rättegången i arbetstvister.

I sjunde kapitlet finns närmare bestämmelser om Arbetsmiljöverkets tillsyn och i åttonde kapitlet om straff och sanktionsavgifter. Nionde kapitlet innehåller regler om överklagande av Arbetsmiljöverkets beslut.

Bemyndigandena i fjärde kapitlet arbetsmiljölagen

Lagens fjärde kapitel innehåller bemyndiganden för regeringen eller efter regeringens bestämmande en myndighet att meddela föreskrifter som kompletterar lagen. I arbetsmiljöförordningen finns bestämmelser, som i huvudsak lämnar föreskriftsrätten vidare till Arbetsmiljöverket. Föreskrifter av som är förknippade med direkt sanktion, kan utfärdas med stöd av bemyndigandena i 4 kap. 1–8 §§. Det handlar här om föreskrifter, där det är förhållandevis lätt att avgöra om regeln har följts

eller inte. Det kan handla om tillstånd att riva asbest, årlig besiktning av en lyftkran, krav på viss dokumentation m.m. I dessa fall finns det knappast behov av att myndigheten ska precisera kraven i det enskilda fallet.

De flesta föreskrifterna från Arbetsmiljöverket är emellertid meddelade med stöd av bemyndigandet i 4 kap. 10 § i lagen, som innehåller ett generellt bemyndigande. Med stöd av denna bestämmelse kan materiella föreskrifter i fråga om arbetsmiljöns beskaffenhet meddelas. Att föreskrifter enligt nämnda lagrum följs säkerställs enbart genom Arbetsmiljöverkets möjlighet att använda föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 §. Detsamma gäller föreskrifter som meddelats enligt 4 kap. 9 §, där sanktionsmöjligheten dock har mycket liten praktisk betydelse.

I 4 kap. 1 § punkt 1 behandlas föreskrifter om särskilda villkor, som ska gälla i fråga om en produkt (teknisk anordning eller farligt ämne) som kan användas i arbetslivet, t.ex. viss kvalitetssäkring av tillverkningen. Med stöd av denna punkt meddelas vidare föreskrifter om märkning och annan produktinformation.

Med stöd av 4 kap. 1 § punkt 2 meddelas föreskrifter om provning eller kontroll sådana produkter.

Med stöd av 4 kap. 1 § punkt 3 meddelas föreskrifter om bl.a. förbud mot eller särskilda villkor för utsläppande på marknaden av produkter.

Enligt 4 kap. 2 § ges bemyndigande att föreskriva om krav på tillstånd, godkännande eller annat bevis om överensstämmelse med gällande krav i fråga om arbetsprocesser, arbetsmetoder, anläggningar, tekniska anordningar eller farliga ämnen.

I 4 kap. 3 § finns ett bemyndigande att meddela föreskrifter om skyldighet att föra förteckning över vissa slag av produkter som finns på arbetsstället eller om skyldighet att föra expositionsregister. I andra stycket ges bemyndigande att meddela föreskrifter om undersökning av skyddsförhållandena i verksamhet av visst slag eller om installation av tekniska anordningar.

Bestämmelsen i 4 kap. 4 § innehåller bemyndigande att föreskriva om generellt förbud mot att använda viss arbetsprocess, arbetsmetod eller produkt.

Enligt 4 kap. 5 § kan föreskrivas om skyldighet att ordna läkarundersökning eller vaccinering eller annan förebyggande behandling mot smitta av dem som sysselsätts eller ska sysselsättas i visst arbete.

Enligt 4 kap. 6 § kan det meddelas föreskrifter om förbud mot eller villkor för att visst slag av arbete utförs av den som tillhör en grupp som är speciellt mottaglig eller utsatt för en speciell risk t.ex. gravida och ammande arbetstagare.

I 4 kap. 7 § finns det ett bemyndigande att meddela föreskrifter om förande av register vid läkarundersökningar.

Enligt 4 kap. 8 § första stycket kan det föreskrivas om skyldighet att göra förhandsanmälan angående en planerad åtgärd som gäller byggnads- eller anläggningsarbete. Förhandsanmälan kan även krävas i andra fall t.ex. om användande av viss teknisk anordning eller visst farligt ämne. Enligt första stycket kan även föreskrivas om skyldighet i andra fall att

göra anmälan eller lämna uppgifter till Arbetsmiljöverket eller att förvara handlingar som har betydelse ur skyddssynpunkt.

I andra stycket i samma paragraf finns ett bemyndigande att meddela föreskrifter om skyldighet för den som låter uppföra byggnads- eller anläggningsarbete (byggherre) eller en byggarbetsmiljösamordnare att svara för arbetsmiljöplan och viss dokumentation. I samma stycke ges vidare möjlighet att också i övrigt meddela föreskrifter om skyldighet att upprätta handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt.

Enligt 4 kap. 9 § kan det föreskrivas om skyldighet för läkare att göra anmälan hos Arbetsmiljöverket om sjukdom, som kan ha samband med arbete, och att lämna upplysningar och biträde till Arbetsmiljöverket. Föreskrifter enligt nämnda lagrum genomdrivs endast genom att Arbetsmiljöverket kan använda föreläggande eller förbud.

I 4 kap. 10 § finns ett bemyndigande att meddela ytterligare föreskrifter, dvs. utöver vad som följer av tidigare bemyndiganden, om arbetsmiljöns beskaffenhet och om allmänna skyldigheter i fråga om arbetsmiljön.

Den materiella reglering av arbetsmiljön som finns i dag, utgörs i huvudsak av föreskrifter från Arbetsmiljöverket med stöd av detta bemyndigande. Som tidigare nämnts är dessa föreskrifter inte knutna till någon direkt sanktion utan att dessa följs säkerställs enbart genom föreläggande eller förbud. En precisering måste därför alltid ske på den enskilda arbetsplatsen.

Konkretiseringen på arbetsplatsen kan ske i första hand genom frivillig samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare på arbetsstället (systematiskt arbetsmiljöarbete) eller, om myndigheten måste ingripa, genom att myndigheten preciserar de krav som ställs med stöd av föreskriften. Om tvång måste tillgripas använder myndigheten föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 § arbetsmiljölagen.

I 18 § arbetsmiljöförordningen anges omfattningen av Arbetsmiljöverkets föreskriftsrätt på grundval av bemyndigandena i 4 kap. I ett par fall har regeringen utnyttjat bemyndigandena som grund för bestämmelser i arbetsmiljöförordningen, t.ex. finns en regel i 2 § arbetsmiljöförordningen om att allvarliga olycksfall och tillbud ska anmälas till Arbetsmiljöverket. Denna anmälningsskyldighet gäller jämsides med skyldigheten att anmäla arbetsskada till Försäkringskassan enligt lagstiftningen om arbetsskadeförsäkring.

Av 18 § arbetsmiljöförordningen följer också att Arbetsmiljöverket kan meddela verkställighetsföreskrifter till arbetsmiljölagen. Detta bemyndigande avser inte materiell reglering av arbetsmiljön och har i praktiken ringa betydelse.

Minderåriga

Reglerna om minderåriga (personer under 18 år) finns i 5 kap. De kompletteras av föreskrifter från Arbetsmiljöverket. Liknande regler har funnits länge. Bestämmelserna är till stor del styrda av internationell reglering, framför allt ILO:s konvention om minimiålder för tillträde till arbete.

Lagen innehåller en åldersgräns som innebär att när en minderårig fullgjort sin obligatoriska skolplikt och därtill fyller minst sexton år

under kalenderåret, är de flesta normala jobb tillåtna. I föreskrifter från Arbetsmiljöverket finns dock en uppräknad av särskilt riskabla arbeten som inte är tillåtna förrän man fyllt 18 år. För dem som inte uppnått åldersgränsen för normalt arbete finns ett generellt undantag i lagen som tillåter att den som fyllt 13 år utför lätt och ofarligt arbete. För dem som är under 13 år kan Arbetsmiljöverket i föreskrifter medge preciserade undantag för mycket lätt arbete som det skulle vålla särskilda tillämpningsproblem att förbjuda. Närmare villkor för arbete av dem som är under 13 år kan meddelas i form av föreskrifter. Föreskrifter kan vidare meddelas angående register vid läkarundersökning och beträffande arbetstiden för minderåriga.

De nu nämnda lagbestämmelserna och föreskrifterna är kopplade till direkt straffsanktion.

Tillsyn

Arbetsmiljöverket utövar tillsyn över att arbetsmiljölagen och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen följs. Verket har rätt till tillträde till ett arbetsställe liksom till att få upplysningar, handlingar och prov och påkalla undersökningar som behövs för tillsynen. Polismyndighet ska lämna den handräckning som behövs för tillsynen.

Enligt 7 kap. 7 § arbetsmiljölagen får Arbetsmiljöverket om det behövs meddela förelägganden eller förbud gentemot dem som har skyddsansvar enligt arbetsmiljölagen. Förelägganden eller förbud kan riktas mot en fysisk eller juridisk person. De kan förenas med vite.

När vite sätts ut ska det enligt lagen om viten fastställas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och till omständigheterna i övrigt kan antas förmå vederbörande att följa föreläggandet. Vitet kan fastställas som ett fast belopp eller som löpande vite. Vite kan riktas mot både fysiska och juridiska personer.

Frågor om utdömning av viten prövas i första instans av förvaltningsrätt på ansökan av Arbetsmiljöverket.

Arbetsmiljöverket kan alltså välja mellan att sätta ut vite och att meddela föreläggande eller förbud utan vite. Har vite inte satts ut inträder istället straffsanktion enligt 8 kap. 1 § arbetsmiljölagen. Om vite har satts ut kan det å andra sidan inte dömas till straff.

Om någon inte följer ett föreläggande har Arbetsmiljöverket möjlighet att besluta att rättelse ska ske på dennes bekostnad.

Ett föreläggande som innebär ett användningsförbud kan kombineras med ett beslut om försegling eller annan avstängning av en anläggning, ett utrymme eller en anordning.

När det gäller olika slag av produkter som säljs eller på annat sätt kommer ut på marknaden och som kan användas på arbetsplatser, kan Arbetsmiljöverket ålägga den ansvarige att återkalla produkten eller lämna varningsinformation.

Påföljder

Enligt 8 kap. 1 § arbetsmiljölagen döms den som uppsåtligt eller av oaktsamhet bryter mot föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 § till

böter eller fängelse i högst ett år. Detta gäller inte om föreläggandet eller förbudet har förenats med vite.

Av 8 kap. 2 § följer att den som bryter mot någon föreskrift som har meddelats enligt bemyndigandena i 4 kap. 1–8 §§ eller 5 kap., kan dömas till böter. Detsamma gäller för den som lämnar oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt när tillsynsmyndigheten har begärt upplysningar, handlingar eller prov eller begärt undersökningar enligt sjunde kapitlet. Likaledes kan det leda till bötesstraff att utan giltigt skäl ta bort en skyddsanordning eller sätta den ur bruk.

Det är inte möjligt att döma till straff enligt denna paragraf om det har utfärdats en föreskrift om sanktionsavgift för överträdelsen.

Enligt 8 kap. 5 § får regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket föreskriva att en sanktionsavgift ska betalas om överträdelse har skett av en föreskrift som meddelats med stöd av ett bemyndigande i 4 kap. 1–3 eller 8 § första stycket. I arbetsmiljöförordningen lämnas befogenheten över till Arbetsmiljöverket.

Avgiften ska betalas även om överträdelsen inte skett uppsåtligt eller av oaktsamhet. Det ska anges i föreskriften hur avgiften beräknas för olika slag av överträdelser. Avgiftsbeloppet ska kunna fastställas direkt med ledning av den angivna beräkningsgrunden och det ska vara lägst 1 000 och högst 100 000 kronor. Avgiften ska påföras den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde. Avgiften får jämkas eller efterges om det skulle vara oskäligt att tillämpa den angivna beräkningsgrunden.

Frågor om påförande av sanktionsavgift prövas av förvaltningsrätten efter ansökan av Arbetsmiljöverket. Påförande av sanktionsavgift får också prövas av Arbetsmiljöverket genom avgiftsföreläggande. Den som antas ha gjort sig skyldig till en överträdelse föreläggs då avgiften till godkännande omedelbart eller inom viss tid. Om föreläggandet godtas gäller det som lagakraftvunnet avgörande av domstol.

I 8 kap. 4 § arbetsmiljölagen finns en bestämmelse om förverkande av en anordning eller ett ämne eller av motsvarande värde. Förverkande kan användas i kombination med straff om anordningen eller ämnet använts i strid mot ett förbud i en föreskrift eller ett föreläggande.

Företagsbot är en annan rättsverkan av brott som under vissa förutsättningar enligt 36 kap. 7 § brottsbalken kan åläggas en näringsidkare för ett brott som har begåtts i näringsverksamhet, t.ex. brott mot straffsanktionerade regler i arbetsmiljölagen eller i Arbetsmiljöverkets föreskrifter. Företagsbot kan bli aktuell bara om det har begåtts ett brott, dvs. samtliga rekvisit i en straffbestämmelse, t.ex. uppsåt eller oaktsamhet, måste alltså vara uppfyllda. Vidare krävs det att näringsidkaren inte har gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brott eller att brottet har begåtts av en person i en tjänsteställning som är förenad med visst ansvar.

Företagsbot ska fastställas till lägst fem tusen kronor och högst tio miljoner kronor.

Om ett brott som kan leda till talan om företagsbot har begåtts av oaktsamhet och inte kan antas leda till annan påföljd än böter får individuellt ansvar utkrävas endast om det är påkallat ur allmän synpunkt.

Arbetsmiljölagens sanktionssystem kompletteras av en bestämmelse i 3 kap. 10 § brottsbalken om arbetsmiljöbrott. Enligt bestämmelsen kan den, som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt arbetsmiljölagen och arbetsmiljöföreskrifterna, dömas för arbetsmiljöbrott, om det leder till att någon avlider, skadas eller utsätts för fara.

Överklagande

Arbetsmiljöverkets beslut i enskilda fall, t.ex. om föreläggande eller förbud, får enligt 9 kap. 2 § överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

I fråga om Arbetsmiljöverkets rätt att överklaga gäller förvaltningsprocesslagens (1971:291) regel om tvåpartsprocess (7 a §), enligt vilken den förvaltningsmyndighet som först beslutat i saken är motpart till en enskild klagande och därmed också får rätt att överklaga ett domstolsavgörande som går myndigheten emot.

För att ta till vara arbetstagarnas intressen i ärenden enligt arbetsmiljölagen får överklagande också göras av ett huvudskyddsombud eller, om något sådant ombud inte finns, av ett annat skyddsombud. Om det inte finns något skyddsombud får överklagande göras av en arbetstagarorganisation i den mån saken rör medlemmarnas intressen.

Normalt gäller ett överklagat beslut inte förrän ett lagakraftvunnet avgörande erhållits. Enligt 9 kap 5 § arbetsmiljölagen kan emellertid Arbetsmiljöverket besluta att ett föreläggande, förbud eller annat beslut ska gälla omedelbart, även om det överklagas. Det ursprungliga beslutet gäller då under tiden som överklagandet prövas.

4.2 Arbetstidslagen

Arbetstidslagen (1982:673) trädde i kraft 1983 och är sedan dess huvudförfattning när det gäller arbetstidens längd och förläggning. När det gäller minderåriga gäller utöver arbetstidslagen särskilda bestämmelser om arbetstid som meddelats med stöd 5 kap. 5 § arbetsmiljölagen.

Arbetstidslagen gäller i princip för alla arbetstagare. Undantag gäller enligt 2 § för arbete som utförs utanför arbetsgivarens kontroll och för arbete av arbetstagare i särskild förtroendeställning. Vidare undantas arbete i arbetsgivarens hushåll, fartygsarbete och arbete som omfattas av lagen (2005:395) om arbetstid vid visst vägtransportarbete. Undantag för vissa bestämmelser gäller vidare när lagen (2005:426) om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget eller lagen (2008:475) om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik är tillämplig.

Lagen innehåller bestämmelser om ordinarie arbetstid (5 §), jourtid (6 §), övertid (7 och 8 §§), nödfallsövertid (9 §), mertid vid deltidsanställning (10 §), sammanlagd arbetstid (10 a §), arbetstidens förläggning (12–14 §§), raster (15 och 16 §§) och arbetspauser (17 §).

Enligt 11 § ska arbetsgivare föra anteckningar om jourtid, övertid och mertid. I andra stycket i paragrafen bemyndigas regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket, att meddela föreskrifter

om hur sådana anteckningar ska föras. I 1 § arbetstidsförordningen (1982:901) bemyndigas Arbetsmiljöverket att meddela sådana föreskrifter. Liksom i arbetsmiljölagen finns det ett bemyndigande för verket att meddela verkställighetsföreskrifter, som dock har ringa betydelse.

Arbetstidslagen är dispositiv. Det innebär att det genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av central arbetstagarorganisation får göras undantag antingen från lagen i dess helhet eller från vissa angivna bestämmelser. En arbetsgivare som inte fullgör sina förpliktelser enligt ett sådant kollektivavtal kan drabbas av skadestånd.

Lagen innehåller en s.k. EU-spärr som innebär att undantag genom kollektivavtal endast får göras under förutsättning att man fortfarande uppfyller de villkor som följer av EU:s arbetstidsdirektiv (2003/88/EG). Ett kollektivavtal om arbetstid är därför ogiltigt i den utsträckning det innebär mindre förmånliga villkor än som följer av direktivet. För större delen av den svenska arbetsmarknaden gäller att kollektivavtal helt eller delvis har ersatt arbetstidslagens bestämmelser.

Kan kollektivavtal inte träffas kan Arbetsmiljöverket meddela dispens enligt 19 § från vissa av lagens bestämmelser. Inte heller ett dispensbeslut av Arbetsmiljöverket får innebära att EU-spärren överträds.

I den mån arbetstidslagen inte har ersatts av kollektivavtal så har Arbetsmiljöverket tillsyn över att lagen och de föreskrifter som finns med stöd av lagen följs.

På motsvarande sätt som enligt arbetsmiljölagen kan Arbetsmiljöverket enligt 22 § arbetstidslagen meddela förelägganden eller förbud. Förelägganden eller förbud kan förenas med vite. Arbetsgivare som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot ett föreläggande eller förbud som inte har förenats med vite döms enligt 23 § till böter eller fängelse i högst ett år.

Av 24 § framgår vilka överträdelser i lagen som är direkt straffsanktionerade, givetvis under förutsättning att lagen inte har avtalats bort.

Straffsanktionen, som är böter, gäller för samtliga materiella regler om arbetstiden utom beträffande pauser (17 §) och arbetstiden för nattarbetande (13 a §).

Dessutom är det direkt straffsanktionerat för arbetsgivare att lämna oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt då Arbetsmiljöverket begärt upplysningar eller handlingar.

I 26 och 27 §§ finns det bestämmelser om övertidsavgifter. Om en arbetsgivare har överträtt bestämmelserna om allmän övertid eller nödfallsövertid i 8 och 9 §§ utgår en övertidsavgift.

Avgiften tas ut av den fysiska eller juridiska person som utövar den verksamhet i vilken överträdelsen har begåtts. Det fordras inte att överträdelsen har skett uppsåtligen eller av oaktsamhet för att avgiften ska kunna utgå. Övertidsavgiften utgör en procent av det basbelopp enligt 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken, som gällde vid den tidpunkt då överträdelsen begicks, beräknat för varje timme otillåten övertid och för varje arbetstagare som har anlitats i strid mot reglerna.

Avgiften kan jämkas eller efterges om det föreligger särskilda omständigheter. Frågor om övertidsavgift prövas av allmän domstol och ansökan görs av allmän åklagare.

Arbetsmiljöverkets beslut om föreläggande, förbud eller dispens får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Liksom i fråga om arbetsmiljölagen kan överklagande göras av skyddsombud eller arbetstagarorganisation.

4.3 Lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete

Lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete gäller arbete som en arbetstagar utför i arbetsgivarens hushåll. Den gäller inte om arbetstagaren är medlem av arbetsgivarens familj utom i det fall arbetstagaren är personlig assistent enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Genom en lagändring 2008 blev arbetsmiljölagen tillämplig även på arbete i arbetsgivarens hushåll.

Arbetsmiljöverkets tillsyn omfattar bestämmelserna om ordinarie arbetstid, övertid, förändring av anteckningar om övertid och nattvila i 2–4, 6 och 9 §§. Arbetsmiljöverket kan använda föreläggande, som dock inte kan förenas med vite. Enligt 19 § är det straffsanktionerat med böter att inte följa ett föreläggande eller att lämna oriktig eller vilseledande uppgift i anteckningar om övertid.

4.4 Lagen om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget

Lagen (2005:426) om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget innehåller bestämmelser om årsarbetstiden (4 §) och om lediga dagar på stationeringsorten (5 §) för flygpersonal inom civilflyget. Bestämmelserna är dispositiva. I övriga avseenden gäller arbetstidslagen för sådan personal.

Transportstyrelsen ska se till att lagen följs. Myndigheten får meddela förelägganden eller förbud som kan förenas med vite. Brott mot föreläggande eller förbud utan vite kan leda till böter eller fängelse i högst ett år. Det är straffbelagt med böter att anlita en arbetstagar i strid mot bestämmelsen om årsarbetstid.

4.5 Lagen om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik

Lagen (2008:475) om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik innehåller bestämmelser om dygnsvila (6–9 §§), veckovila (11–13 §§), rast (14–17 §§), körtid (18–19 §§) och tjänstgöringslista (20 §) för arbetstagar som ingår i tågpersonalen i gränsöverskridande s.k. driftskompatibel trafik. Regeringen får enligt 9 § andra stycket meddela ytterligare föreskrifter om dygnsvila utanför bostaden.

Reglerna är dispositiva i vissa avseenden. Transportstyrelsen är tillsynsmyndighet och får enligt 25 § meddela förelägganden eller förbud som kan förenas vid vite. Brott mot föreläggande eller förbud utan vite kan leda till böter eller fängelse i högst ett år.

I 27 § stadgas bötesstraff för den som bryter mot reglerna om dygnsvila, veckovila, arbetstagarens körtid eller tjänstgöringslista eller som lämnat oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt då Transportstyrelsen begärt upplysningar eller handlingar.

5 Sanktionssystemets utformning

5.1 Ett effektivare sanktionssystem med sanktionsavgifter i stället för straff

Regeringens förslag: Sanktionsavgifter ska ersätta straff som sanktion för överträdelse av vissa föreskrifter som har meddelats med stöd av arbetsmiljölagen och överträdelse av vissa bestämmelser i arbetstidslagarna.

Utredningens förslag: Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Vissa skillnader finns beträffande förslagen om vilka föreskrifter som ska leda till straff respektive sanktionsavgift.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som har yttrat sig om utredningens förslag i denna del tillstyrker *Svea hovrätt, Attundatingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Kammarrätten i Jönköping, Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Linköping, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Lunds universitet, Transportstyrelsen* och *Arbetsmiljöverket*. *Justitiekanslern* och *Arbetsdomstolen* har inga synpunkter på utredningens förslag. *Arbetsgivarverket* avstyrker ökad användning av sanktionsavgifter. *Lunds universitet* har i huvudsak inget att invända mot förslagen men anser att minderårigbestämmelserna generellt bör vara straffsanktionerade. *Transportstyrelsen* anför att utredningens förslag om avgiftsföreläggande när det gäller lagen (2005:395) om arbetstid vid visst vägtransportarbete, kan komma i konflikt med det förfarande som gäller enligt förordningen (2004:865) om kör- och vilotider samt färdskrivare, m.m. och enligt förordningen (1993:185) om arbetsförhållanden vid vissa internationella vägtransporter. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* anser att en avkriminalisering leder till försvagning av arbetsmiljölagen. *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* och *Sveriges akademikers centralorganisation (Saco)* är överlag positiva till de ändringar som utredningen föreslår men anser att det är svårt att bedöma effekterna av en så genomgripande förändring utan att ha tydliga förslag på vilka föreskrifter som omfattas av sanktionsavgifter. *Saco* ställer sig bakom slutsatsen att sanktionsavgifter är en effektiv sanktionsform, men anser att utredningen underskattar straffsanktionens preventiva effekt och att denna effekt inte utretts tillräckligt. *Svenskt Näringsliv* tillstyrker förslagen om att ta bort straffsanktioner men avstyrker ökad användning av sanktionsavgifter, anser att arbetsmiljögästningens sanktionssystem

bör ses över i sin helhet och att den förmodade effektiviteten riskerar att ske på bekostnad av företagens rättssäkerhet. *Sveriges Kommuner och Landsting* tillstyrker att straffsanktioner tas bort men avstyrker sanktionsavgifter i den form utredningen föreslår. *Företagarna* anser att information, vägledning och goda exempel är de viktigaste verktygen för en bättre arbetsmiljö. *Kommunala Företagens Samorganisation (KFS)*, *Arbetsgivaralliansen* och *Arbetsgivarföreningen KFO* tillstyrker utredningens förslag om att avskaffa straffsanktioner men avstyrker ökad användning av sanktionsavgifter. *Föreningen STOPP – mot kränkande särbehandling i arbetslivet* motsätter sig en avkriminalisering av arbetsmiljölagen. *Regelrådet* har avstått från att yttra sig.

Skälen för regeringens förslag

Gällande sanktionssystem

Arbetsmiljölagen är en utpräglad ramlag som kompletteras av föreskrifter om arbetsmiljöns beskaffenhet utfärdade med stöd av bemyndiganden i lagen. Sanktionssystemet är konstruerat så att vissa överträdelse kan leda till straff eller sanktionsavgift. Samtliga föreskrifter kan genomdrivas med föreläggande eller förbud. Överträdelse av förelägganden eller förbud kan i sin tur under vissa förutsättningar leda till straff.

En mindre del av de föreskrifter som har meddelats med stöd av arbetsmiljölagen är direkt straffsanktionerade. Det gäller föreskrifter där en precisering av kraven i det enskilda fallet framstår som onödig och där direkt sanktion normalt kan antas vara mer effektiv än föreläggande eller förbud. I 8 kap. 2 § arbetsmiljölagen anges de bestämmelser som, när en överträdelse har skett, kan åtföljas av en straffsanktion direkt utan att Arbetsmiljöverket dessförinnan utfärdat föreläggande eller förbud. Detta gäller för överträdelse av bestämmelser som reglerar minderårigas arbete i 5 kap. 2 § första stycket eller bestämmelser om minderårigas arbete som utfärdats med stöd av 5 kap. 2 § tredje eller fjärde stycket. En direkt straffsanktion inträder också för överträdelse av föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 1–8 §§. Det handlar huvudsakligen om föreskrifter om vissa preciserade förfaranden, villkor eller förbud. Vad gäller föreskrifter som meddelats med stöd av 4 kap. 1–3 eller 8 § första stycket inträder straffansvaret endast om Arbetsmiljöverket inte i stället har föreskrivit att en sanktionsavgift ska tas ut för överträdelsen. Det finns alltså en möjlighet för Arbetsmiljöverket att för föreskrifter meddelade med stöd av nu nämnda lagrum, välja om det för en överträdelse ska föreskrivas straffsanktion eller sanktionsavgift. För föreskrifter som utfärdats med stöd av 4 kap. 4–7 §§ och andra stycket i 8 § arbetsmiljölagen gäller alltså att överträdelse är direkt straffsanktionerade enligt 8 kap. 2 § och någon möjlighet för Arbetsmiljöverket att föreskriva sanktionsavgift i dessa fall finns inte i dag.

Beträffande föreskrifter som kräver precisering på den enskilda arbetsplatsen inträder ett straffhot i de flesta fall inte förrän Arbetsmiljöverket i det enskilda fallet har meddelat ett föreläggande eller förbud. Samtliga föreskrifter i arbetsmiljölagen kan genomdrivas med förelägganden eller förbud, även de som är direkt straffsanktionerade.

Den som bryter mot ett föreläggande eller förbud döms enligt 8 kap. 1 § arbetsmiljölagen till böter eller fängelse i högst ett år. Detta gäller dock inte om föreläggandet eller förbudet har förenats med vite.

Även överträdelse av arbetstidslagarna är straffsanktionerade. Av respektive lag framgår vilka överträdelser som kan leda till böter. På samma sätt som gäller enligt arbetsmiljölagen kan tillsynsmyndigheten utfärda förelägganden och förbud som, om de överträds, kan leda till straff under förutsättning att de inte förenats med vite. Enligt arbetstidslagen kan övertidsavgift följa som sanktion för vissa i lagen angivna överträdelser.

Ineffektiva straffsanktioner

Regeringen har i propositionen Ett effektivare brottmålsförfarande (prop. 1994/95:23) uttalat att kriminalisering som metod för att hindra överträdelser av olika normer i samhället bör användas med försiktighet.

Regeringen har den 31 mars 2011 tillsatt en särskild utredning som ska kartlägga det straffsanktionerade området och ta ställning till vissa principiella frågor på området (dir. 2011:31). Utredaren ska bl.a. kartlägga det straffsanktionerade områdets utveckling sedan brottsbalkens ikraftträdande samt områdets nuvarande omfattning och struktur, analysera och ta ställning till vilka kriterier som bör gälla för att kriminalisering ska anses vara befogad, och analysera om det går att vara mer återhållsam med användningen av straffrätt på olika områden, främst inom specialstraffrätten, och hur detta i så fall bör uppnås samt peka ut sådana områden och metoder. Uppdraget ska redovisas i juni 2013.

Det är alltså regeringens uppfattning att kriminalisering som metod för att försöka hindra överträdelser av olika normer i samhället bör användas med försiktighet. Ett skäl till det är att en alltför omfattande kriminalisering riskerar att undergräva straffsystemets brottsavhållande verkan, särskilt om rättsväsendet inte kan beivra alla brott på ett effektivt sätt. Som utgångspunkter ska gälla att kriminalisering bör ske med återhållsamhet och endast användas när metoden framstår som den mest effektiva för att motverka det oönskade beteendet.

Omkring 170 bestämmelser i fyrtioalet av de föreskrifter som Arbetsmiljöverket har utfärdat med stöd av 4 kap. 1–8 §§ eller 5 kap. 2 § eller 3 § arbetsmiljölagen, är direkt straffsanktionerade.

Vid misstanke om brott mot arbetsmiljölagen gör Arbetsmiljöverket en åtalsanmälan. De flesta anmälningar om brott slutar med ett beslut som innebär att ärendet läggs ner. Endast ca en fjärdedel av de anmälningar till åklagare som görs leder till lagföring. Det är än mer ovanligt att anmälningar leder till straff. Antalet åtalsanmälningar när det gäller brott mot arbetsmiljölagen är således relativt lågt och en stor del av anmälningarna leder inte till någon lagföring. Utredningen har mot bakgrund av detta dragit slutsatsen att straffsanktionen generellt sett är en ineffektiv sanktion när det gäller brott mot arbetsmiljölagen. LO har påpekat att det straffrättsliga förfarandet är långsamt och bötesstraffen låga. Regeringen anser att dessa förhållanden bidrar till att sanktionssystemet av den enskilde kan uppfattas som oförutsägbart och godtyckligt.

Regeringen anser mot denna bakgrund att det kan ifrågasättas om straffbelagda regler på arbetsmiljö- och arbetstidsområdet är den mest effektiva och lämpliga metoden för att säkerställa att reglerna följs. Det bör därför, utifrån de utgångspunkter som nämnts ovan, övervägas i vilken utsträckning arbetsmiljö- och arbetstidsområdet ska vara kriminaliserat.

En ökad användning av sanktionsavgifter blir mer effektivt

Ett sätt att åstadkomma en avkriminalisering är att ersätta ett straff med en administrativ sanktionsavgift. Regeringen har behandlat frågan om när sanktionsavgifter bör användas och hur de bör vara utformade för att uppfylla rimliga krav på effektivitet och rättssäkerhet i förarbetena till bestämmelsen om förverkande i 36 kap. 4 § brottsbalken, propositionen om ändring i brottsbalken (ekonomiska sanktioner vid brott i näringsverksamhet) 1981/82:142, bet. 1981/82:JuU53, rskr. 1981/82:328. Regeringen angav i detta sammanhang att sanktionsavgifter kan vara ändamålsenliga i fall där regelöverträdelser är särskilt frekventa eller där det föreligger speciella svårigheter att beräkna storleken på den vinst eller besparing som uppnås i det särskilda fallet. Andra fall kan vara sådana där den ekonomiska fördelen av en isolerad överträdelse genomsnittligt sett kan bedömas som låg, samtidigt som samhällets behov av skydd på det aktuella området är framträdande. Vidare uttalade regeringen att sanktionsavgifter borde få förekomma endast inom speciella klart avgränsade rättsområden. Det skulle vidare vara möjligt att förutse hur stor avgiften ska bli i det enskilda fallet. Det berodde enligt regeringen på det aktuella rättsområdets natur, om uppsåt eller oaktsamhet skulle förutsättas för avgiftsskyldighet eller om denna skyldighet skulle bygga på strikt ansvar. För att en konstruktion med strikt ansvar ska vara försvarbar från rättssäkerhetssynpunkt borde förutsättas att det finns starkt stöd för en presumtion att överträdelser på området inte kan ske på annat sätt än som en följd av uppsåt eller oaktsamhet. Regeringen har härefter i flera lagstiftningsärenden tagit ställning till frågan om överträdelser av bestämmelser ska leda till straff eller sanktionsavgifter (se bl.a. prop. 1994/95:123 Ny marknadsföringslag, prop. 1997/98:45 Miljöbalk, prop. 2003/04:121 Ny produktsäkerhetslag, prop. 2007/08:107 Administrativa sanktioner på yrkesfiskets område och prop. 2009/10:170 En enklare plan- och bygglag). Regeringen har också uttalat principer för vad som ska gälla för sanktionsavgifter och andra med tillsyn sammanhängande frågor i skrivelsen En tydlig, effektiv och rättssäker tillsyn (skr. 2009/10:79).

Regeringen anser att tillsynen på arbetsmiljöområdet ska vara effektiv och att samhällets resurser, särskilt när det gäller polis, åklagare och domstol, ska användas på ett effektivt sätt. Utredningen har visat att det finns anledning att överväga om sanktionssystemet på arbetsmiljö- och arbetstidsområdet kan effektiviseras genom att öka användningen av sanktionsavgifter. En förutsättning för att i någon mån avkriminalisera överträdelser på arbetsmiljö- och arbetstidsområdet är att alternativa sanktioner kan användas som är rationella och inte kräver oproportionerligt höga kostnader. En ytterligare förutsättning är att de alternativa sanktionerna omgärdas av nödvändiga rättssäkerhetsgarantier.

Genom propositionen *Ändringar i arbetsmiljölagen* (prop. 1993/94:186) infördes möjligheten för Arbetsmiljöverket att på arbetsmiljöområdet meddela föreskrifter om sanktionsavgifter. Regeringen uttalade i propositionen att effektivitetsvinster och resursbesparingar främst stod att vinna när det gäller överträdelse av föreskrifter om formella förfaranden eller preciserade åtgärder, alltså sådana överträdelse som var direkt straffbelagda och inte förutsatte föreläggande eller förbud. Arbetsmiljöverket kan meddela föreskrifter om sanktionsavgifter med stöd av bemyndiganden i 4 kap. 1–3 och 8 §§ första stycket arbetsmiljölagen. Det finns således en till straffet alternativ sanktion redan i dag på arbetsmiljöområdet. På arbetstidsområdet finns övertidsavgift som sanktion för vissa överträdelse. *Arbetsmiljöverkets* uppfattning är att sanktionsavgifter bör kunna införas på fler områden än i dag. Flera av remissinstanserna, däribland *Attunda tingsrätt*, *Åklagarmyndigheten*, *Rikspolisstyrelsen*, *LO*, *TCO* och *Saco* är positiva till förslaget att sanktionsavgifter ska användas i större omfattning.

En fördel med ökad användning av sanktionsavgifter är enligt regeringens uppfattning att Arbetsmiljöverket behåller kontrollen över ärendet och att dubbelarbete undviks eftersom verket i dag gör en stor del av det utredningsarbete som ligger till grund för åtalsanmälningarna. Därigenom frigörs resurser från polis och åklagare samtidigt som Arbetsmiljöverkets tillsyn effektiviseras.

Saco har anfört att straffets preventiva effekt har underskattats av utredningen och bl.a. *LO* anser att avkriminalisering innebär en försvagning av arbetsmiljö- och arbetstidslagarna. Det är regeringens uppfattning att ett system med sanktionsavgifter kan förväntas medföra en snabbare reaktion på överträdelse och ofta en mer kännbar påföljd än vad som är fallet med det straffrättsliga systemet. Framför allt kan införande av sanktionsavgifter medföra att brott mot aktuella bestämmelser regelmässigt leder till en sanktion. Detta kan också enligt regeringens uppfattning förväntas ge ökad preventiv effekt och därmed medföra att reglerna på arbetsmiljö- och arbetstidsområdet följs i ökad utsträckning. Sanktionsavgiften bör utformas på ett sådant sätt att den får en med företagsboten i det individuella fallet jämförbar effekt.

Regeringen föreslår alltså att sanktionsavgifter ska användas i större utsträckning som sanktion för vissa överträdelse, som i dag är belagda med straff, och därmed ersätta straffsanktionen. Förslaget har ett brett stöd bland remissinstanserna. *LO* anser emellertid att möjligheten för Arbetsmiljöverket att meddela föreskrifter med straffsanktion bör finnas kvar vid sidan av möjligheten att föreskriva sanktionsavgifter. Det är regeringens uppfattning att sanktionsavgiften, i den form som nu föreslås, är en mer effektiv åtgärd för överträdelse i de aktuella fallen. Det finns därför inget behov av att behålla straffet för de överträdelse som ska leda till sanktionsavgift. Däremot bör det även fortsättningsvis vara möjligt för Arbetsmiljöverket att genom föreläggande och förbud få till stånd åtgärder i förebyggande syfte, även i de fall sanktionsavgift föreskrivs för en överträdelse.

Vilka överträdelse som ska leda till straff respektive sanktionsavgift behandlas i avsnitt 5.2 och 5.3. Frågan om hur förfarandet för sanktionsavgifter ska utformas för att balansera kraven på effektivitet och rätts-säkerhet behandlas i avsnitt 6.

Föreläggande och förbud är i många fall ett effektivt medel för att säkerställa att arbetsmiljölagen följs

Utredningen har gjort en grundlig genomgång av Arbetsmiljöverkets tillsynsverksamhet och undersökt hur sanktionssystemet på arbetsmiljö- och arbetstidsområdet fungerar i dag. Utredningen redovisar att nästan alla förelägganden och förbud som Arbetsmiljöverket meddelar förenas med vite. Endast några enstaka förenas inte med vite och blir därigenom straffsanktionerade. Antalet ansökningar om utdömning av vite är lågt i förhållande till antalet utfärdade förelägganden och förbud som förenas med vite. Av detta drar utredningen slutsatsen att förelägganden och förbud som har förenats med vite följs i stor utsträckning. Det är endast några enstaka av de åtalansmälningar Arbetsmiljöverket gör under ett år som avser brott mot 8 kap. 1 § arbetsmiljölagen (1977:1160), dvs. överträdelse av förelägganden eller förbud. Dessa uppgifter visar att förelägganden och förbud är ett effektivt medel för Arbetsmiljöverket att få till stånd åtgärdande av brister i arbetsmiljön i det enskilda fallet med avseende på de regler där en precisering normalt behövs och där direkt sanktion inte kan anses vara effektivare. Arbetsmiljöverket har till utredningen bekräftat slutsatsen och bl.a. *Förvaltningsrätten i Malmö* och *Sveriges Kommuner och Landsting* instämmer i slutsatsen.

Utredningen redovisar också att det från Arbetsmiljöverkets sida finns en tveksamhet till att använda förelägganden och förbud när det gäller straffsanktionerade föreskrifter som i praktiken innebär ett förbud eller vars överträdelse innebär ett s.k. perdurerande brott. Enligt utredningen är det dock möjligt att använda föreläggande eller förbud även i dessa fall. En fråga som ska uppmärksammas i det sammanhanget är att den som föreläggandet riktas mot inte ska riskera att drabbas av dubbla sanktioner. Frågan behandlas i avsnitt 5.7.

Av utredningen framgår således att förelägganden och förbud inte används av Arbetsmiljöverket i alla de situationer som föreskrivs i lagen. Enligt Arbetsmiljöverkets praxis används inte vite när föreläggande eller förbud utfärdas mot staten. Det finns därför ett behov av att överväga om föreläggande och förbud i dessa fall kan användas i större utsträckning och därmed ytterligare effektivisera sanktionssystemet.

Särskilt om arbetstidslagarna

När det gäller arbetstidslagen ska framhållas att den helt eller delvis kan ersättas av kollektivavtal. I fråga om regler i kollektivavtal finns särskilda sanktioner. De bestämmelser, som finns i arbetstidslagen eller i föreskrifter med stöd av lagen, kan i dag genomdrivas med föreläggande eller förbud, straffsanktion eller övertidsavgift. Föreläggande eller förbud kan användas med avseende på samtliga bestämmelser, straff kan användas beträffande vissa särskilt angivna bestämmelser och övertidsavgift kan utgå vid brott mot övertidsreglerna i 8, 8 a och 9 §§ i lagen. Med dagens system kan tillsynsmyndigheten i det enskilda fallet välja mellan straff och övertidsavgift som sanktion vid brott mot övertidsreglerna.

Regeringen anser att en ökad användning av sanktionsavgifter i stället för straff också på arbetstidsområdet blir mer effektivt. Detta gäller förutom arbetstidslagen även lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i

husligt arbete, lagen (2005:426) om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget och lagen (2008:475) om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik. De förslag regeringen lämnar i det följande, och som även gäller för de nämnda arbetstidslagarna om något annat inte anges, bidrar också till en ökad förutsebarhet i sanktionssystemet genom att samma typ av överträdelse alltid ska leda till antingen straff eller sanktionsavgift.

Utredningen har föreslagit att samma förändringar skulle genomföras i lagen (2005:395) om arbetstid vid visst vägtransportarbete som i övriga arbetstidslagar. Beträffande lagen om arbetstid vid visst vägtransportarbete har *Transportstyrelsen* i sitt remissvar påpekat att tillsyn som avser den lagen görs vid samma tillfällen och av samma personal som tillsyn enligt förordningen (2004:865) om kör- och vilotider samt färdskrivare m.m. och förordningen (1993:185) om arbetsförhållanden vid vissa internationella vägtransporter. Med utredningens förslag skulle det förslagna avgiftssystemet med avgiftsföreläggande, som förutsätter godkännande, komma att användas vid överträdelser av vissa bestämmelser i lagen om arbetstid vid visst vägtransportarbete. Samtidigt, och med avseende på samma tillsynstillfällen, skulle avgiftssystemet enligt förordningen om kör- och vilotider samt färdskrivare m.m. och förordningen om arbetsförhållanden vid vissa internationella vägtransporter kunna användas för överträdelser av regler i dessa författningar. Detta avgiftssystem är annorlunda utformat och förutsätter exempelvis inte godkännande av ett avgiftsföreläggande, utan det är Transportstyrelsen som prövar frågan om sanktionsavgift ska påföras.

Regeringen anser att det vore en fördel om samma sanktionssystem gällde för samtliga arbetstidslagar som utredningen behandlat. Arbetstidsreglerna i lagen om arbetstid vid visst vägtransportarbete avviker inte enligt regeringens uppfattning till syfte och karaktär från den arbetstidslagstiftning som omfattas av regeringens förslag. Samma behov av effektivare sanktionssystem finns beträffande denna lag som i fråga om övrig berörd lagstiftning. Reglerna i förordningen om kör- och vilotider samt färdskrivare m.m. och förordningen om arbetsförhållanden vid vissa internationella vägtransporter har delvis annorlunda karaktär och syfte. Detta kunde tala för att, såsom utredningen föreslagit, inkludera lagen om arbetstid vid visst vägtransportarbete i de nu aktuella reformerna.

Å andra sidan menar regeringen att det vore rimligt att behandla de regler som berör arbetstiden vid vägtransportarbete i ett sammanhang. Det skulle vidare kunna skapa praktiska svårigheter om man nu införde ett nytt system med avgiftsföreläggande som avviker från det befintliga sanktionssystemet som, i fråga om samma körningar, används vid tillämpning av förordningen om kör- och vilotider samt färdskrivare, m.m. och förordningen om arbetsförhållanden vid vissa internationella vägtransporter. Sammantaget anser regeringen att övervägande skäl talar för att lämna lagen om arbetstid vid visst vägtransportarbete utanför den nu aktuella reformen.

5.2 Straffet behålls för vissa överträdelser

Regeringens bedömning: Straffsanktionen bör förbehållas de fall där straff bedöms mer effektivt eller det annars finns starka behov av en sådan reglering.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som har yttrat sig i denna fråga instämmer *Lunds universitet* i huvudsak, men anser att det finns situationer där det kan ha ett symbolvärde att det finns en straffsanktion. *LO* anser att utredningen inte har utrett den preventiva effekten av att straffbelägga överträdelser. Att nästan helt avkriminalisera arbetsmiljölagen innebär att samhället prioriterar ner det förebyggande arbetet med att säkra människors väl i arbetet. *TCO* anser att det i vissa fall kan finnas skäl att väcka åtal mot en enskild ansvarig person och dessutom kan kriminalisering ses som en markering från det offentliga. *Saco* anser att straffets preventiva effekt inte utretts tillräckligt.

Skälen för regeringens bedömning: Som nämnts i avsnitt 5.1 anser regeringen att kriminalisering som metod för att söka hindra överträdelser av olika normer i samhället bör användas med försiktighet. Särskild uppmärksamhet bör i detta sammanhang ägnas det subjektiva rekvisitet.

De överträdelser som är förenade med en direkt straffsanktion på arbetsmiljöområdet är överträdelser av föreskrifter om formella förfaranden när det gäller kontroll, särskilda villkor för brukande, förbud mot vissa arbetsprocesser, arbetsmetoder, tekniska anordningar, anmälningsskyldighet, medicinska kontroller, förande av register och förteckningar m.m. liksom lagens bestämmelser och föreskrifter när det gäller minderåriga. Bestämmelserna syftar till att förebygga skador och sjukdomar till följd av brister i arbetsmiljön. Vissa angivna förfaranden ska också iakttas för att ge underlag för bedömning av skydds-förhållandena. Överträdelser av de materiella reglerna om arbetsmiljöns beskaffenhet och allmänna skyldigheter när det gäller arbetsmiljön är inte direkt straffsanktionerade.

Som utredningen redovisat får Åklagarmyndigheten in ett relativt litet antal ärenden om brott mot arbetsmiljölagen. Under 2000-talet har det varit fråga om mellan 250 och 400 ärenden per år. En stor andel av dessa avslutas med ett beslut om att inte inleda förundersökning eller att förundersökningen läggs ner. Endast ca en fjärdedel av anmälningarna leder till påföljd. Som konstaterats i avsnitt 5.1 medför detta att sanktionssystemet brister i effektivitet.

Vissa regler i arbetsmiljölagen och arbetstidslagarna lämpar sig dock trots detta bättre för straffsanktion än någon annan sanktionsform. Sammantaget anser regeringen att straffsanktionen bör förbehållas de fall där straff bedöms mer effektivt eller det annars finns starka behov av en sådan reglering. I det följande redovisas de överträdelser som regeringen anser bör vara fortsatt straffbelagda.

5.2.1 Bestämmelser i arbetsmiljölagen som reglerar minderårigas arbete

Regeringens bedömning: Straffsanktionen för överträdelser av bestämmelser i 5 kap. arbetsmiljölagen om minderårigas arbete bör inte tas bort.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med utredningens förslag. Utredningen föreslog att straffsanktionen skulle finnas kvar endast när det gäller minderårigas arbetsuppgifter. Sanktionsavgifter skulle följa beträffande överträdelser av bestämmelser i övrigt om minderårigas arbete.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som har yttrat sig i denna del tillstyrker *Arbetsgivarverket*, *Kommunala företagens Samorganisation (KFS)*, *Arbetsgivaralliansen* och *Arbetsgivarföreningen* utredningens förslag. *Lunds universitet* anser att samtliga regler om minderårigas arbete även fortsättningsvis ska vara straffbelagda.

Skälen för regeringens bedömning: Lagstiftning inom Europeiska Unionen (EU) och internationella konventioner som Sverige anslutit sig till ställer krav på nationella materiella regler till skydd för minderåriga i arbetslivet. Kraven har genomförts genom bestämmelserna i 5 kap. arbetsmiljölagen och de meddelade föreskrifterna.

Minderårigbestämmelserna i 5 kap. arbetsmiljölagen reglerar minimi-ålder för arbete, farligt arbete, läkarkontroll samt arbetstidens längd och förläggning. I 2 § första stycket ges en åldersgräns för normalt arbete (i princip 16 år). I andra stycket ges undantag för den som fyllt 13 år avseende lätt arbete. Enligt 2 § tredje stycket får genom föreskrifter från Arbetsmiljöverket vissa undantag göras från förbudet mot arbete före 13 års ålder. Med stöd av fjärde stycket kan föreskrifter med särskilda villkor för arbete enligt andra och tredje stycket meddelas. Med stöd av 5 kap. 3 § kan förbud mot farliga arbeten föreskrivas för alla minderåriga upp till 18 år. Enligt 4 § kan föreskrivas om register vid läkarundersökning av minderåriga. Med stöd av 5 § har det meddelats arbetstids- och vilotidsföreskrifter för minderåriga som delvis ser olika ut för äldre respektive yngre åldersgrupper.

Utredningen har föreslagit att straffsanktionen ska finnas kvar för överträdelse av minderårigbestämmelser som avser vilka arbetsuppgifter minderåriga får sysselsättas med (föreskrifter enligt 2 och 3 §§). Däremot föreslås att föreskrifter med stöd av 4 § (register vid läkarundersökning) och 5 § (arbetstidens längd och förläggning) ska kunna förenas med sanktionsavgift. Utredningen konstaterar att endast något enstaka fall av överträdelse av minderårigbestämmelserna anmäls per år. En förklaring kan enligt utredningen vara att bestämmelserna i stor utsträckning är kända och följs. Detta talar enligt utredningen mot att ändra nuvarande system. När det gäller reglerna om register och om arbetstid anser dock utredningen att sanktionsavgift är en lämpligare sanktion.

Arbetsmiljöverket har enligt 7 kap. 7 § arbetsmiljölagen möjlighet att gentemot den som har skyddsansvar enligt 5 kap. 3 § första stycket meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att lagen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen ska följas. Med hänsyn till reglernas skyddscharakter är detta enligt regeringens uppfattning inte

tillräckligt. En direkt sanktion bör därför finnas som reaktion mot den som har överträtt reglerna för att avhålla från överträdelse.

Lunds universitet har förordat att samtliga regler om minderårigas arbete även fortsättningsvis ska vara straffbelagda. Utredningen har gjort bedömningen att det finns en medvetenhet om bestämmelserna och att dessa har en preventiv effekt. Enligt regeringens mening talar det faktum att överträdelse av minderårigbestämmelserna är mycket sällsynta för att nuvarande regler är väl inarbetade och straffsanktionen får därför anses bidra till att reglerna följs. Detta talar emot att ändra nuvarande regler liksom mot att göra skillnad mellan olika slag av minderårigbestämmelser. Regeringen anser därför att straffsanktionerna bör behållas för samtliga minderårigbestämmelser.

5.2.2 Lämnande av oriktiga uppgifter

Regeringens bedömning: Straffsanktionen för lämnande av oriktiga uppgifter till en tillsynsmyndighet bör inte tas bort.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som yttrat sig över bedömningen tillstyrker *Lunds universitet*, *Arbetsgivarverket*, *LO*, *Arbetsgivaralliansen* och *Arbetsgivarförbundet KFO*.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt 8 kap. 2 § första stycket 3 arbetsmiljölagen är det straffbelagt att lämna oriktiga uppgifter till tillsynsmyndighet. Detsamma gäller för uppgifter till tillsynsmyndigheten enligt arbetstidslagen och lagen om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik. Utredningen har beträffande Arbetsmiljöverkets tillsynsområde, konstaterat att endast mycket få fall av de åtalansmälningar Arbetsmiljöverket gör avser fall där någon lämnat oriktiga uppgifter.

Det är av central betydelse för Arbetsmiljöverkets tillsynsverksamhet att de uppgifter som lämnas till verket är korrekta. Regeln är sådan att en överträdelse bör följas av en direkt sanktion.

Den alternativa sanktionsform som kan komma i fråga är sanktionsavgift. Regeringen föreslår i avsnitt 6.2 att sanktionsavgiften ska tas ut även om överträdelsen inte har skett uppsåtligt eller av oaktsamhet. För att en sådan konstruktion ska vara försvarbar från rättssäkerhetssynpunkt bör det förutsättas att det finns en stark presumtion för att överträdelse inte kan förekomma annat än som en följd av uppsåt eller oaktsamhet. När det gäller lämnande av oriktiga uppgifter kan det ofta vara svårt att bevisa att den oriktiga uppgiften lämnats uppsåtligt eller av oaktsamhet. Det kan exempelvis uppstå frågor om vad uppgiftslämnaren menat och hur frågor som tillsynsmyndigheten ställt uppfattats. Sanktionsavgift framstår därför inte som en lämplig påföljd för lämnande av oriktig uppgift till tillsynsmyndigheten.

Regeringen föreslår därför att lämnande av oriktiga uppgifter även fortsättningsvis ska kunna leda till straff.

5.2.3 Borttagande av skyddsanordning

Regeringens bedömning: Straffsanktionen för borttagande av skyddsanordning bör inte tas bort i arbetsmiljölagen.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som har yttrat sig över bedömningen tillstyrker *Lunds universitet*, *Arbetsgivarverket* och *Kommunala Företagens Samorganisation (KFS)*, *Arbetsgivaralliansen* och *Arbetsgivarförbundet KFO*.

Skälen för regeringens bedömning: År 2009 gjorde Arbetsmiljöverket elva åtalsanmälningar som avsåg att skyddsanordning tagits bort. Något färre fall som avsåg brott mot denna bestämmelse anmäldes 2007 och 2008.

Enligt utredningen förekommer det att skyddsanordningar tas bort för att arbetstagaren upplever att arbetet vid en maskin hindras av skyddsanordningen och arbetstagaren kan känna en press att ta bort skyddsanordningen för att kunna arbeta snabbare. Att överträdelsen är straffbelagd kan vara ett stöd för arbetstagare och skyddsombud när det gäller att påtala brister och kräva att skyddsanordningar finns monterade och används.

Utredningen har konstaterat att ett lämpligt alternativ till straffet skulle kunna vara sanktionsavgift i detta fall, eftersom det får anses finnas en presumtion för att skyddsanordning inte tas bort eller sätts ur bruk annat än uppsåtligt eller av oaktsamhet. Vidare kan vissa bevisvärigheter med avseende på det subjektiva rekvisitet undanröjas med sanktionsavgiften. Regeringen instämmer dock i utredningens slutsats att straffsanktionen ändå måste bedömas vara en mer effektiv och lämplig sanktion för denna överträdelse. Det kan tänkas att den som blir förelagd avgift kommer med invändningar om att det exempelvis fanns ett giltigt skäl att ta bort skyddsanordningen, att arbetsledningen inte visste om att skyddsanordningen tagits bort och därför inte reagerat eller liknande. Regeringen föreslår därför att straffsanktionen ska finnas kvar för denna överträdelse.

5.2.4 Skyldighet att anmäla olycksfall och allvarliga tillbud

Regeringens förslag: Straffbestämmelsen om skyldighet att anmäla olycksfall och allvarliga tillbud flyttas från arbetsmiljöförordningen till arbetsmiljölagen.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som yttrat sig i denna del tillstyrker *Åklagarmyndigheten* och *Lunds universitet* förslaget. *Arbetsgivarverket* avstyrker och förordar att bestämmelsen avkriminaliseras men att den inte ska leda till sanktionsavgifter. *LO* och *TCO* är positiva till förslaget. *Svenskt Näringsliv*, *Sveriges Kommuner och Landsting*, *Kommunala Företagens Samorganisation (KFS)*, *Arbetsgivaralliansen* och *Arbetsgivarförbundet KFO* tillstyrker att

bestämmelsen flyttas till lagen men avstyrker att den även fortsättningsvis ska leda till straff. Den bör enligt deras uppfattning inte heller leda till sanktionsavgift. *Företagarna* anser att överträdelse av bestämmelsen inte ska leda till straff eftersom regeln är otydlig.

Skälen för regeringens förslag: Ett särskilt fall då underlåtenhet att göra anmälan till Arbetsmiljöverket kan leda till straff är anmälan enligt 2 § arbetsmiljöförordningen om olycksfall eller tillbud som inträffat i arbetet. Syftet med bestämmelsen är att Arbetsmiljöverket snabbt ska få kännedom om olycksfall och tillbud för att ha möjlighet att snabbt komma till arbetsplatsen, bilda sig en uppfattning om förhållandena på platsen och kunna vidta åtgärder för att förebygga att ytterligare olycksfall inträffar.

Det är viktigt att Arbetsmiljöverket får kännedom om allvarliga tillbud och olyckor och annan skadlig inverkan så att verket kan agera tillsynsmässigt. Genom bestämmelsen uppfyller Sverige också kravet i artikel 2 i 2002 års protokoll till ILO konventionen (nr 155) om arbetarskydd och arbetsmiljö om statistik och olycksfallsutredningar.

Flera remissinstanser, bl.a. *Arbetsgivarverket*, *Svenskt Näringsliv* och *Företagarna*, har framhållit att bestämmelsen uppfattas som otydlig och svår att tillämpa i praktiken. Det som vållar tolkningsproblem är vad som avses med svårare personskada och tillbud som inneburit allvarlig fara för liv eller hälsa. En annan fråga är hur lång tid arbetsgivaren har på sig att göra anmälan för att den ska anses ha gjorts utan dröjsmål.

Arbetsmiljöverket har påpekat att bestämmelsen leder till att verket får in alla typer av anmälningar. Eftersom gränsdragningen är svår när det gäller vilka fall som ska anmälas anmäler många arbetsgivare för säkerhets skull, vilket tar stora administrativa resurser i anspråk. Det finns alltså ett behov av att förtydliga bestämmelsen för att undvika tillämpningssvårigheter och att Arbetsmiljöverkets resurser tas i anspråk för att hantera anmälningar som inte ska göras. Detta förtydligande kan enligt regeringens uppfattning göras genom Arbetsmiljöverkets föreskrifter.

Frågan är då om bestämmelsen ska leda till straff eller sanktionsavgift. Att märka är att en ganska stor del av de åtalsanmälningar som Arbetsmiljöverket gör avser brott mot 2 § arbetsmiljöförordningen. *Arbetsgivarverket* och *Svenskt Näringsliv* är av uppfattningen att regeln inte ska leda till vare sig straff eller sanktionsavgift.

Regeringen anser, som tidigare nämnts, att sanktionsavgifter bör användas i fall där överträdelser är lätta att konstatera och några svårare bedömningar inte behöver göras. Som tidigare konstaterats bygger den nuvarande konstruktionen av sanktionsavgifterna på arbetsmiljöområdet på ett objektiva ansvar. Det är också vad regeringen föreslår ska gälla för de sanktionsavgifter som nu införs. För att en konstruktion med objektiva ansvar ska vara försvarbar från rättssäkerhetssynpunkt, bör det förutsättas att det finns en stark presumtion för att överträdelser inte kan förekomma annat än som en följd av uppsåt eller oaktsamhet.

Arbetsmiljöverket har utarbetat en vägledning när det gäller i vilka fall anmälan ska göras. Vägledningen finns tillgänglig på Arbetsmiljöverkets hemsida. Där framgår det att dödsfall, allvarlig olycka eller annan skadlig inverkan, som inneburit personskada samt tillbud eller händelse som kunnat leda till personskada ska anmälas. Det framgår vidare

situationer när anmälan inte ska göras. Först och främst gäller det situationer då arbetsmiljölagen inte är tillämplig. Exempel på sådana situationer är när händelsen inte inträffar i arbetet, händelsen inträffar under resa till eller från arbetet eller verksamheten inte är yrkesmässig eller de skadade eller drabbade är besökare, anhöriga eller andra som inte omfattas av arbetsmiljölagen. Om skadan eller tillbudet inte är allvarlig, behöver det inte heller anmälas till Arbetsmiljöverket. Tillbud ska bara anmälas om tillbudet har inneburit allvarlig fara för liv eller hälsa. Har inga personer befunnit sig i arbetsområdet behöver detta därför inte anmälas till Arbetsmiljöverket, hur stora de ekonomiska skadorna än är. Däremot ska arbetsgivaren självfallet utreda tillbudet. Som exempel på olyckor och tillbud, som inte ses som tillräckligt allvarliga och därför inte behöver anmälas till Arbetsmiljöverket, nämns enklare sårskada som medför mindre blödning, stukning, sträckning av leder och muskler i armar och ben, konflikter på arbetsplatsen som inte innefattar våld eller hot om våld och att någon snubblar eller halkar utan att skadas och utan att man kan se några allvarligt komplicerande omständigheter i övrigt.

Det kan således konstateras att vissa bedömningar av inte helt okomplicerad karaktär behöver göras för att ta ställning till om en överträdelse skett av bestämmelsen om anmälningsskyldighet. Det kan därför inte anses finnas någon presumtion för att överträdelse inte kan förekomma annat än som en följd av uppsåt eller oaktsamhet. Detta talar enligt regeringens uppfattning starkt för att sanktionsavgift inte är en lämplig sanktion för överträdelsen. Regeringen bedömer att bestämmelsen inte effektivt kan genomdrivas enbart genom Arbetsmiljöverkets möjlighet att meddela föreläggande och förbud. Regeringen föreslår därför att bestämmelsen om skyldighet att anmäla olycksfall och allvarliga tillbud ska följas av straffsanktion även fortsättningsvis. I likhet med utredningen anser regeringen att bestämmelsen bör framgå av arbetsmiljölagen i stället för arbetsmiljöförordningen.

5.2.5 Överträdelser av vissa regler i arbetstidslagen och lagen om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik

Regeringens bedömning: Straffsanktionen för överträdelser av regler om sammanlagd arbetstid enligt 10 b §, besked om arbetstidens och jourtidens förläggning enligt 12 §, raster enligt 15 och 16 §, om förande av anteckningar om jourtid, övertid och mertid enligt 11 § arbetstidslagen och föreskrifter meddelade med stöd av 11 § bör inte tas bort. Straffsanktionen för överträdelser av regler om raster i 17 och 15 § lagen om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik bör inte heller tas bort.

Utredningens förslag: Överensstämmer inte med regeringens bedömning. Utredningen föreslog att straffsanktionen för dessa överträdelser skulle tas bort och att reglerna skulle genomdrivas enbart med föreläggande och förbud. Utredningens förslag omfattar även lagen (2005:395) om arbetstid vid visst vägtransportarbete.

Remissinstanserna: *Arbetsmiljöverket* och *TCO*, anser att 11 § arbetstidslagen, som utredningen föreslår ska genomdrivas med enbart föreläggande eller förbud, bör kopplas till sanktionsavgift. *LO* anser att de bestämmelser i arbetstidslagen som i dag har straffsanktion, och som inte av utredningen föreslås kopplas till sanktionsavgift, bör behålla straffsanktionen. *Svenskt Näringsliv*, *Sveriges Kommuner och Landsting*, *Företagarna*, *Kommunala Företagens Samorganisation*, *Arbetsgivaralliansen* och *Arbetsgivarföreningen KFO* välkomnar utredningens förslag att ta bort straffsanktioner.

Skälen för regeringens bedömning: Reglerna i arbetstidslagstiftningen har generellt sett en formell karaktär. I denna lagstiftning saknas i princip det behov av precisering på den enskilda arbetsplatsen, som utmärker de regler på arbetsmiljöområdet som genomdrivs med enbart föreläggande eller förbud. Ett undantag på arbetstidsområdet är bestämmelsen om pauser i 17 § arbetstidslagen, som i dag saknar direkt sanktion.

De arbetstidsregler där överträdelsen kan uttryckas så att arbete utförts i strid med reglerna under viss tid lämpar sig som utredningen anført för sanktionsavgift, se vidare avsnitt 5.4. För de regler som det nu är fråga om, delar regeringen *LO*:s principiella syn att genomdrivande med enbart föreläggande eller förbud inte torde vara tillräckligt effektivt. Bestämmelsen om sammanlagd arbetstid i 10 b § arbetstidslagen skulle visserligen kunna uttryckas i tid och därmed vara lämplig för sanktionsavgift. Det saknas dock beredningsunderlag för att i detta lagstiftningsärende föreslå sanktionsavgift för denna bestämmelse.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund ingen ändring i de befintliga bestämmelserna om straffsanktion för de regler i arbetstidslagarna där det inte föreslås sanktionsavgift.

5.3 Vilka överträdelser ska leda till sanktionsavgift i stället för straff på arbetsmiljöområdet?

Regeringens förslag: Sanktionsavgifter ska kunna tas ut vid överträdelser av föreskrifter enligt 4 kap. 1–8 §§ arbetsmiljölagen. Detsamma ska gälla i fråga om föreskrifter om användning och utformning av skyddsanordningar mot fall till lägre nivå. Överträdelse av dessa föreskrifter ska därmed inte kunna leda till straff.

Regeringens bedömning: Föreskrifter som har utfärdats med stöd av 4 kap. 9 och 10 §§ bör inte leda till sanktionsavgift.

Utredningens förslag: Överensstämmer till viss del med regeringens. Utredningen föreslog också att överträdelser av vissa av de föreskrifter som reglerar minderårigas arbete skulle leda till sanktionsavgift.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som har yttrat sig i denna del tillstyrker *Åklagarmyndigheten* utredningens förslag. *Arbetsgivarverket* avstyrker förslaget om sanktionsavgifter. *Lunds universitets* uppfattning överensstämmer med regeringens förslag. *LO* anser att *Arbetsmiljöverket* även i fortsättningen ska kunna föreskriva att vissa föreskrifter ska vara belagda med straff, men delar utredningens

uppfattning att överträdelse av fler föreskrifter ska leda till sanktionsavgift, t.ex. föreskrifter om tillstånd, förteckningar, läkarundersökning, arbetsmiljöplan samt anmälan och uppgiftslämnande till myndigheten. LO anser att Arbetsmiljöverket bör samråda med parterna om vilka föreskrifter som ska vara kopplade till sanktionsavgift. Såväl TCO som Saco är i huvudsak positiva till ökad användning av sanktionsavgifter men finner det svårt att ta ställning till förslaget innan man sett Arbetsmiljöverkets föreskrifter med sanktionsavgifter. *Svenskt Näringsliv, Sveriges Kommuner och Landsting, Företagarna, Kommunala Företagens Samorganisation (KFS), Arbetsgivaralliansen och Arbetsgivarförbundet KFO* är generellt negativa till ökad användning av sanktionsavgifter.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Enligt nuvarande regler får Arbetsmiljöverket meddela föreskrifter om sanktionsavgift för överträdelse av en föreskrift enligt 4 kap. 1–3 eller 8 § första stycket arbetsmiljölagen. Om Arbetsmiljöverket inte har meddelat föreskrift om sanktionsavgift, leder en överträdelse av dessa regler till straff. Även överträdelse av 4 kap. 4–7 och 8 § andra stycket leder till straffsanktion. Överträdelse av 4 kap. 9 och 10 §§ saknar direkta sanktioner. Dessa bestämmelser genomdrivs genom föreläggande eller förbud.

Som nämnts i avsnitt 5.1, infördes möjligheten för Arbetsmiljöverket att föreskriva om sanktionsavgifter beträffande överträdelse av regler i arbetsmiljölagen genom proposition 1993/94:186 Ändringar i arbetsmiljölagen. Det rörde sig om överträdelse som är direkt straffbelagda i arbetsmiljölagen och inte förutsätter förelägganden eller förbud. Regeringen ansåg att det var av vikt att sanktionsavgifter endast infördes på ett avgränsat område där det relativt lätt kunde fastställas om en överträdelse skett eller inte och att föreskrifter med stöd av ovan angivna bestämmelser motsvarade detta krav. Sanktionsavgifterna skulle också avgränsas till sådana föreskrifter där det förelåg en klar presumtion för att överträdelse inte förekommer annat än som en följd av uppsåt eller oaktsamhet inom det berörda företaget. Regeringen anser att detta bör tjäna som utgångspunkt även nu och att det finns skäl att på nytt överväga vilka regler i arbetsmiljölagen som ska kunna följas av sanktionsavgift.

Utredningen har föreslagit att föreskrifter med stöd av bemyndigandena i 4 kap. 1–8 §§ ska kunna följas av sanktionsavgift. Dessa bemyndiganden är utformade så att de ger ett tämligen vidsträckt utrymme för föreskrifter med olikartat innehåll. Utredningen har vidare föreslagit ett nytt bemyndigande i 4 kap. 1 § andra stycket som gäller skyddsanordningar mot fallrisk och som ger möjlighet att föreskriva om sanktionsavgift. Föreskrifter enligt 4 kap. 9 § och 10 §§ ska enligt förslaget, liksom i dag, sakna direkta sanktioner.

I det följande redovisas en bedömning av i vad mån sanktionsavgifter bör ersätta straff i föreskrifter enligt bemyndigandena i fjärde kapitlet arbetsmiljölagen.

Föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 1, 2, 3 eller 8 § första stycket arbetsmiljölagen

Med stöd av 4 kap. 1 § arbetsmiljölagen meddelas föreskrifter om produktkontroll, produktinformation och användning av tekniska anordningar och farliga ämnen.

Enligt 4 kap. 2 § får föreskrifter meddelas om tillståndsprövning beträffande arbetsprocesser, arbetsmetoder och anläggningar samt även beträffande användning eller överlåtelse av tekniska anordningar eller farliga ämnen. I stället för tillståndsprövning kan förfarande grundat på godkännande eller annat bevis om överensstämmelse med gällande krav föreskrivas.

Föreskrifter som meddelas med stöd av 4 kap. 3 § är av tre olika slag. Enligt första punkten i första stycket får arbetsmiljöverket meddela föreskrifter med krav på att arbetsgivare för förteckningar över maskiner och teknisk utrustning eller farliga ämnen som används i verksamheten. Enligt andra punkten får Arbetsmiljöverket meddela föreskrifter med krav på att arbetsgivare ska föra ett s.k. expositionsregister, ett register över arbetstagare som utsätts för exposition som kan medföra ohälsa. Enligt 4 kap. 3 § andra stycket får Arbetsmiljöverket meddela föreskrifter om undersökning av skyddsförhållandena i visst slag av verksamhet och om installation av tekniska anordningar.

Med stöd av i 4 kap. 8 § första stycket får Arbetsmiljöverket meddela föreskrifter om förhandsanmälan, anmälan av uppgift eller förvaring av handlingar och viss annan uppgiftslämning till tillsynsmyndigheten. I betänkandet finns en närmare redovisning de föreskrifter som avses.

För den grupp föreskrifter som nu nämnts kan alltså Arbetsmiljöverket redan i dag föreskriva sanktionsavgift. Om sanktionsavgift inte har föreskrivits, leder överträdelserna till straffsanktion enligt 8 kap 2 §. Regeringen har redan tidigare ansett att denna grupp av föreskrifter är väl lämpade för ett system med sanktionsavgift. Det kan på goda grunder antas att fler överträdelser av reglerna kan beivras om fler föreskrifter leder till sanktionsavgift i stället för straff. Ett effektivt utnyttjande av rättsväsendets resurser talar också för att en överträdelse av dessa föreskrifter ska leda till sanktionsavgift och inte till straff.

Även om det, som *LO* påpekat, inte ska underskattas att straffet har en stark handlingsdirigerande verkan, anser regeringen att ett väl fungerande system med sanktionsavgifter där överträdelser beivras snabbt också påverkar handlandet på arbetsmiljöområdet. Med hänsyn till att en god arbetsmiljö gynnas av att sanktionssystemet på arbetsmiljöområdet är förutsebart, anser regeringen att straff för överträdelse av de nu aktuella reglerna bör upphävas och att dessa överträdelser i stället ska kunna leda till sanktionsavgift när Arbetsmiljöverket anser det lämpligt.

Föreskrifter utfärdade med stöd av 4 kap. 4–7 och 8 § andra stycket arbetsmiljölagen

Med stöd av 4 kap. 4 § arbetsmiljölagen meddelas föreskrifter om allmänt förbud mot att använda vissa slag av maskiner eller annan teknisk utrustning, kemiska produkter, arbetsprocesser eller arbetsmetoder som kan medföra så stora risker för de anställda att de över huvud taget inte bör få användas.

Föreskrifter enligt 4 kap. 5 § gäller skyldighet för arbetsgivaren att ordna läkarundersökning av de anställda om ett visst slag av arbete innebär risk för ohälsa eller olycksfall eller förbud att sysselsätta någon i arbete som bör undvikas enligt vad som framkommit vid undersökningen.

Med stöd av 4 kap. 6 § meddelas föreskrifter om förbud mot att visst arbete utförs av vissa grupper av arbetstagare som arbetet medför en särskild risk för.

Enligt 4 kap. 7 § kan Arbetsmiljöverket meddela föreskrifter om att det ska föras register vid läkarundersökningar.

Av 4 kap. 8 § andra stycket följer att föreskrifter kan meddelas om upprättande av handlingar, bl.a. arbetsmiljöplan vid byggnadsarbete.

Överträdelser av den grupp föreskrifter som nu nämnts är i dag direkt straffsanktionerade med stöd av 8 kap. 2 § arbetsmiljölagen.

Det är regeringens uppfattning att sanktionsavgift är en lämplig alternativ sanktion till straff på områden där det sällan råder tveksamhet om regelns innebörd i det enskilda fallet och där regelöverträdelser är förhållandevis lätta att konstatera. Regeringen anser, i likhet med utredningen, att de nu nämnda föreskrifterna uppfyller de kriterier som ska gälla för sanktionsavgift och att de därmed lämpar sig väl för sådan. Då sanktionsavgiften kommer att ha en preventiv effekt i likhet med vad som gäller för straff, så saknas skäl att behålla straffsanktionen som alternativ till sanktionsavgift. Regeringen föreslår därför att sanktionsavgift ska ersätta straff vid överträdelser av de föreskrifter som Arbetsmiljöverket utfärdar med stöd av dessa lagrum.

När det gäller föreskrifter om att arbetsmiljöplan vid byggnadsarbete och annan dokumentation ska upprättas, bör framhållas att en bedömning av om en överträdelse har skett i huvudsak tar sikte på att viss dokumentation faktiskt har upprättats. Någon bedömning av dokumentationens kvalitet eller ändamålsenlighet är inte avgörande vid bedömning av överträdelser av dessa föreskrifter.

Svenskt Näringsliv har anfört att föreskrifterna om sanktionsavgifter måste vara så klart utformade att de inte kan misstolkas. Regeringen instämmer i detta påpekande, som också bör gälla för alla föreskrifter som tillsynsmyndigheten utfärdar. Om en alltför otydlig föreskrift kopplas till sanktionsavgift kan det resultera i att en domstol i enskilda fall inte beslutar att sanktionsavgift ska tas ut. Det ska också framhållas att när det t.ex. gäller skyldighet att upprätta arbetsmiljöplan, kan Arbetsmiljöverket använda föreläggande med vite för att få till stånd ett upprättande av arbetsmiljöplan i de fall där detta bedöms som mer ändamålsenligt än att ta ut en sanktionsavgift eller då en precisering av planens innehåll behövs. Regeringen anser att det inte heller beträffande dessa föreskrifter finns anledning att låta Arbetsmiljöverket välja mellan sanktionsavgift och straff för föreskrifterna. Sanktionsavgiften ska därför ersätta straff för dessa föreskrifter.

Föreskrifter om skyddsanordningar mot fall

Utredningen föreslår att det i arbetsmiljölagen ska införas en ny bestämmelse med ett bemyndigande att utfärda föreskrifter om skydd från fall till lägre nivå. Sådana föreskrifter meddelas i dag med stöd av

4 kap. 10 § arbetsmiljölagen. Regeringen delar utredningens uppfattning att föreskrifter av detta slag kan ha ett tydligt och lättolkat innehåll och är lämpliga för sanktionsavgift. Föreskrifter som meddelas med stöd av detta bemyndigande ska således kunna följas av sanktionsavgift, men inte straff, och en ny bestämmelse om detta bör införas i lagens fjärde kapitel.

Föreskrifter med stöd av 4 kap. 9 och 10 §§ arbetsmiljölagen bör inte kunna leda till sanktionsavgift

Utredningen anser att föreskrifter som meddelas med stöd av 4 kap. 9 § arbetsmiljölagen, som avser skyldighet för läkare att göra anmälan om sjukdom som kan ha samband med arbete, inte lämpar sig för sanktionsavgifter. Med hänsyn till att en sådan anmälan föregås av en skönsmässig bedömning kan det, enligt regeringens uppfattning, inte anses helt lätt att avgöra om en överträdelse har begåtts eller inte. Som utredningen föreslagit bör en överträdelse av en sådan föreskrift inte leda till sanktionsavgift.

De föreskrifter som Arbetsmiljöverket meddelar med stöd av 4 kap. 10 § är av skilda slag. Vissa föreskrifter kan vara sådana att de i och för sig är lämpliga för sanktionsavgift, medan andra förutsätter precisering i det enskilda fallet och därför inte är det. Med hänsyn till att sanktionsavgifter bör införas endast på ett väl avgränsat område, instämmer regeringen i utredningens bedömning att sanktionsavgift inte bör kunna föreskrivas med stöd av det angivna lagrummet.

5.4 Vilka föreskrifter ska leda till sanktionsavgift på arbetstidsområdet?

Regeringens förslag: Sanktionsavgifter ska kunna tas ut vid överträdelser av regler om ordinarie arbetstid, jourtid, övertid, mertid, sammanlagd årsarbetstid och körtid samt krav på dygnsvila och veckovila i arbetstidslagen, lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete, lagen om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget och lagen om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik. Överträdelser av dessa regler ska inte kunna leda till straff eller, när det gäller lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete, skadeståndsskyldighet.

Utredningens förslag: Överensstämmer i princip med regeringens förslag. Utredningens förslag omfattar även lagen (2005:395) om arbetstid vid visst vägtransportarbete.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som har yttrat sig över förslagen i denna del instämmer *Arbetsmiljöverket* i huvudsak, men anser det dock tveksamt om sanktionsavgift är lämpligt beträffande bestämmelserna om arbetstidens förläggning i 13 och 14 §§ arbetstidslagen. *LO* tillstyrker utredningens förslag angående vilka bestämmelser som bör förenas med sanktionsavgift. Även *TCO* och *Saco* tillstyrker ökad användning av sanktionsavgifter på arbetstidsområdet. Beträffande bestämmelserna om arbetsgivarens skyldighet att föra anteckningar om jourtid, övertid och mertid i 11 § arbetstidslagen anser

TCO liksom Arbetsmiljöverket att sanktionsavgift skulle kunna vara lämplig. *Svenskt Näringsliv, Sveriges Kommuner och Landsting, Företagarna, Kommunala Förtagens Samorganisation, Arbetsgivaralliansen* och *Arbetsgivarföreningen KFO* tillstyrker avskaffande av straff men avstyrker införande av sanktionsavgifter som grundas på objektivet ansvar.

Skälen för regeringens förslag

Utredningen har föreslagit att sanktionsavgifter ska gälla för alla bestämmelser där en överträdelse kan anges i form av viss tid då arbete utförts i strid mot reglerna. I fråga om de bestämmelser där överträdelse inte kan anges på detta sätt, har utredningen föreslagit genomdrivande med enbart föreläggande eller förbud. När det gäller bestämmelserna om raster i 15 och 16 §§ arbetstidslagen har utredningen ansett det svårt att hitta en grund för beräkning av avgift. Utredningen har inte diskuterat införande av avgift när det gäller den sistnämnda gruppen. Att, som *Arbetsmiljöverket* och *TCO* förordat, införa sanktionsavgifter för 11 § arbetstidslagen, som föreskriver att en arbetsgivare ska föra anteckningar om jourtid, övertid och mertid, är enligt regeringens mening inte möjligt utifrån befintligt beredningsunderlag. Hur överträdelser av de regler som inte föreslås leda till sanktionsavgift bör genomdrivas behandlas i avsnitt 5.2.5.

I fråga om vissa av de regler för vilka utredningen föreslår sanktionsavgift måste, som Arbetsmiljöverket påpekat, en bedömning göras i det enskilda fallet om regeln är tillämplig. De allmänna principerna för när sanktionsavgift kan användas har diskuterats i avsnitt 5.1 ovan. Vid tillämpning av de aktuella reglerna, torde det i normalfallet inte råda någon tvekan om vilken avgift som ska utgå vid överträdelse. Att en bedömning i vissa fall behöver göras för att avgöra om en viss regel är tillämplig, strider enligt regeringens uppfattning inte mot de nämnda allmänna principerna. I de flesta fall torde rättspraxis kunna ge vägledning om när undantagen från huvudregeln i de aktuella bestämmelserna är tillämpliga.

Regeringen anser mot denna bakgrund att de bestämmelser där utredningen föreslagit sanktionsavgift lämpar sig för denna form av sanktion.

När det gäller övriga i dag straffsanktionerade regler saknas beredningsunderlag för att nu överväga sanktionsavgifter.

Rätten till skadestånd enligt 20 § lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete

Enligt 20 § lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete ska en arbetsgivare som åsidosätter sina förpliktelser enligt lagen till arbetstagaren betala lön, andra anställningsförmåner och ersättning för skada som uppkommer. Utredningen har föreslagit att skadeståndsskyldigheten inte ska gälla för åsidosättande av föreskrifter som reglerar arbetstid, som ska leda till sanktionsavgift.

I syfte att skapa enhetliga regler på arbetstidsområdet bör skadeståndsskyldigheten begränsas på det sätt utredningen har föreslagit. För de föreskrifter som reglerar arbetstid ska sanktionsavgift gälla enligt vad som föreslagits ovan.

5.5 Författningsregleringen av sanktionsavgifter

Regeringens förslag: Genom föreskrift i arbetsmiljölagen ska regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas att föreskriva om sanktionsavgift i de fall sådan ska kunna förekomma.

Regleringen av sanktionsavgifter på arbetstidsområdet ska framgå av respektive lag på området.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringen.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som har yttrat sig över förslaget i arbetsmiljölagen avstyrker *Arbetsgivarverket*, *Svenskt Näringsliv*, *Sveriges Kommuner och Landsting*, *Företagarna*, *Arbetsgivaralliansen* och *Arbetsgivarföreningen KFO* förslaget, medan *LO* och *TCO* tillstyrker.

Ingen av remissinstanserna har berört frågan på arbetstidsområdet.

Skälen för regeringens förslag

Arbetsmiljölagen – en ramlag med behov av ändamålsenliga sanktioner

Arbetsmiljölagen är, som nämnts tidigare, en utpräglad ramlag. Arbetsmiljöverket har genom bemyndiganden i lagen fått en långtgående befogenhet att meddela närmare föreskrifter om arbetsmiljöns beskaffenhet och de allmänna skyldigheter i fråga om arbetsmiljön som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet. De krav som bör ställas på arbetsmiljön kan se mycket olika ut i olika verksamheter och branscher. Det ställs också stora krav på flexibilitet när verksamheter förändras. Det är vidare av stor vikt att reglerna utformas så att de passar in i skilda verksamheter, vilket ställer stora krav på ingående sakkunskap hos regelgivaren. Det är mot denna bakgrund arbetsmiljölagens karaktär av ramlag, ska ses. Förhållandena i arbetslivet är alltför skiftande för att det ska vara lämpligt med en detaljerad lagreglering angående arbetsmiljön. En sådan lösning motverkar också den flexibilitet som är önskvärd inom regelverket.

När sanktionsavgifter infördes på arbetsmiljöområdet preciserades mot den här bakgrunden att ramarna skulle anges i arbetsmiljölagen, medan det överläts till Arbetsmiljöverket att bestämma i vilka fall sanktionsavgift skulle införas och hur beloppet skulle beräknas för varje typ av överträdelse. Om Arbetsmiljöverket inte väljer sanktionsavgift för överträdelse av en viss föreskrift inträder ett straffansvar för överträdelsen. Utredningen har föreslagit att de nya sanktionsavgifterna ska regleras på i huvudsak samma sätt, med undantag för att om Arbetsmiljöverket inte väljer sanktionsavgift för överträdelse av en viss föreskrift, så kan den föreskriften genomdrivas enbart med hjälp av förelägganden eller förbud.

Företagarna har i sitt remissvar anfört att Arbetsmiljöverket ska fråntas rätten att utfärda föreskrifter om sanktioner. Företagarna anser att avgifts- och sanktionsbestämmelserna ska beslutas av riksdagen efter att varje fråga har utretts på sedvanligt sätt. Regleringen bör alltså, enligt Företagarnas uppfattning, vara i form av lag och denna normgivningsrätt ska inte gå att delegera till regeringen eller förvaltningsmyndighet.

Denna fråga har berörts även i tidigare lagstiftningsärenden angående arbetsmiljölagen. Vid behandlingen av den lagrådsremiss som låg till grund för propositionen 2007/08:65 Genomförande av det nya maskindirektivet, m.m., berörde Lagrådet frågan om det är lämpligt att straffsanktionerade bestämmelser utfärdas av Arbetsmiljöverket med hänsyn till att Lagrådet då inte kan genomföra någon granskning av straffbestämmelsernas utformning. Lagrådet framhöll att det ofta har anledning att påpeka att förslag till lagbestämmelser, vilkas överträdande kan medföra straff, bör omarbetas så att det klart framgår under vilka förutsättningar den enskilda begår brott och att någon sådan granskning inte kunde göras på grund av den valda lagstiftningsmetoden. Regeringen instämde i och för sig i Lagrådets synpunkter att det kan finnas problem med att genom normgivningsbemyndiganden överlåta en stor del av den närmare regleringen till en förvaltningsmyndighet. Mot bakgrund av att de materiella reglerna på arbetsmiljöområdet i stor utsträckning redan var beslutade av förvaltningsmyndighet ansåg regeringen dock att det fanns tillräckliga skäl för att behålla den lagstiftningsmetod som gäller enligt arbetsmiljölagen. Regeringen anser inte att det nu finns skäl att ändra denna ordning. Med regeringens förslag inskränks dock Arbetsmiljöverkets bemyndigande att utfärda straffsanktionerade föreskrifter till att enbart gälla föreskrifter om underårigas arbete enligt 5 kap. arbetsmiljölagen.

Enligt regeringens förslag får Arbetsmiljöverket möjlighet att inom den ram som anges i 4 kap. 1–8 §§ välja om en föreskrift ska leda till sanktionsavgift eller om den ska genomdrivas enbart med föreläggande alternativt förbud. *Arbetsgivarverket, Svenskt Näringsliv* och *Sveriges Kommuner och Landsting* har invänt mot att Arbetsmiljöverket ska få en sådan valfrihet, eftersom de anser att verkets befogenheter blir alltför långtgående och att det minskar förutsebarheten på området för arbetsgivarna. De föreskrifter som Arbetsmiljöverket hittills har utfärdat med stöd av 4 kap. 1–8 §§ är enligt regeringens uppfattning så gott som undantagslöst av den karaktären att de passar för sanktionsavgifter. Regeringen anser att förutsebarheten för arbetsgivarna i viss utsträckning ökar eftersom den enda direkta sanktionen som kan följa vid överträdelse av dessa föreskrifter är sanktionsavgift. Straffet kommer inte att utgöra ett alternativ som direkt sanktion.

Beträffande frågan om att Arbetsmiljöverket ska avgöra vilka föreskrifter som ska förenas med sanktionsavgift gör regeringen följande överväganden. Inom arbetsmiljöområdet används i de flesta fall förelägganden och förbud för att åstadkomma en rättelse när någon brist i arbetsmiljön upptäcks. Denna sanktionsform är mest ändamålsenlig när det behövs en precisering av kravet med hänsyn till förhållandena på den enskilda arbetsplatsen. Det främsta skälet är att en konkretisering av kraven i ett enskilt fall ofta behövs, eftersom förhållandena i arbetslivet är så skiftande. Regeringen anser att den valfrihet som Arbetsmiljöverket har är viktig för att sanktionen ska kunna anpassas till vad som är lämpligt med hänsyn till innehållet i den enskilda föreskriften. Föreskriftens utformning bör således vara avgörande för om sanktionsavgift ska föreskrivas eller inte. För det fall föreskriften inte uppfyller de grundläggande krav som angetts i avsnitt 5.1 och därmed inte lämpar sig

för sanktionsavgift bör den genomdrivas enbart genom föreläggande och förbud.

Ett alternativ till den nu förespråkade lösningen skulle vara att precisera och begränsa bemyndigandena i de angivna lagrummen och där ange mera detaljerat vilka föreskrifter som skulle förenas med sanktionsavgift. Detta skulle enligt regeringens bedömning i praktiken kunna leda till att utrymmet för direkta sanktioner blir snävare, även i situationer där sådana skulle ha varit ändamålsenliga och lämpliga.

Med hänsyn till hur regelsystemet på arbetsmiljöområdet således är utformat, är det regeringens uppfattning att det knappast är möjligt att i lagen närmare precisera i vilka fall sanktionsavgift ska utgå. Arbetsmiljöverket bör därför även fortsättningsvis få bestämma i vilka fall en föreskrift ska följas av sanktionsavgift. Området där det ska vara möjligt att föreskriva sanktionsavgift måste dock liksom tidigare vara angivet i arbetsmiljölagen. Det är regeringens uppfattning att denna förutsättning är uppfylld i det förslag som nu lämnas.

Utredningen har uppmärksammat att Arbetsmiljöverket i vissa fall har meddelat föreskrifter med stöd av 4 kap. 10 § trots att de formellt faller under ett bemyndigande i 4 kap. 1–8 §§. Syftet har varit att härigenom undvika straffsanktion. Enligt regeringens förslag ska motsvarande föreskrifter fortsättningsvis utfärdas enligt tillämpligt bemyndigande i 4 kap. 8 §. De principer som hittills tillämpats av Arbetsmiljöverket för att avgöra om en föreskrift ska leda till en sanktion eller genomdrivas med föreläggande eller förbud, bör enligt regeringens uppfattning vara vägledande även i fortsättningen.

Regeringen föreslår således att Arbetsmiljöverket, inom den ram lagen ger i form av ett bemyndigande att meddela föreskrifter, bör ha valmöjlighet att utifrån varje enskild föreskrift och dess utformning bestämma om en överträdelse ska leda till sanktionsavgift eller om den ska genomdrivas enbart med föreläggande eller förbud.

Lagarna på arbetstidsområdet

De lagar som reglerar arbetstid har inte i lika stor utsträckning karaktären av ramlagar som arbetsmiljölagen. Kraven på arbetstiden anges direkt i respektive lag. De regler som är straffsanktionerade framgår också av lagen. Även på detta område finns enligt regeringens mening samma behov av ett effektivare sanktionssystem som när det gäller arbetsmiljölagen. I motsats till vad som gäller arbetsmiljölagen bör det dock inte överlämnas åt tillsynsmyndigheten att utforma de avgiftssanktionerade reglerna och ange hur avgiften ska beräknas. Det bör i stället, liksom i dag, framgå av var och en av de aktuella lagarna hur avgiften ska beräknas och vilka bestämmelser i lagen som är knutna till sanktionsavgift. Där ska också framgå på vilket sätt sanktionsavgifterna ska beräknas.

Tillsynsmyndigheten har också på detta område möjlighet att utfärda de förelägganden och förbud som behövs för att genomdriva de krav som lagen ställer. Denna möjlighet bör finnas kvar vid sidan av sanktionsavgifterna av samma skäl som regeringen anfört beträffande arbetsmiljöområdet.

5.6 Förelägganden och förbud

5.6.1 Vite även mot staten som arbetsgivare

Regeringens förslag: Förelägganden och förbud med vite ska kunna riktas mot staten som arbetsgivare.

Ett föreläggande enligt lagen om arbetstid m.m. ska kunna förenas med vite.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast få remissinstanser har yttrat sig särskilt om detta förslag. *Göteborgs tingsrätt* har i princip inte någon invändning mot förslaget men menar att uttrycket arbetsgivare som mottagare av ett föreläggande inte är invändningsfritt från tillämpningssynpunkt. Det bör enligt tingsrättens mening klargöras beträffande vilka frågor staten som arbetsgivare kan åläggas vite. *Lunds universitet* instämmer i förslaget. *TCO* anser att förslaget är rimligt. *LO* och *Saco* tillstyrker förslaget. *Arbetsgivarverket* motsätter sig att staten ska kunna föreläggas vite.

Skälen för regeringens förslag: De förelägganden och förbud som Arbetsmiljöverket meddelar mot staten förenas i dag inte med vite.

Det anses, som *Arbetsgivarverket* påpekat, vara en vedertagen princip att staten inte föreläggs vite. I vissa författningar framgår det uttryckligen att vite inte kan föreläggas staten, se t.ex. 9 kap. 8 § andra stycket rättegångsbalken, 2 kap. 27 § utsökningsbalken och 7 kap. 1 § taxeringslagen (1990:324). Om det finns ett särskilt författningsstöd kan vite dock riktas mot staten. Ett exempel på en sådan bestämmelse finns i 4 kap. 5 § diskrimineringslagen (2008:567).

Regeringen uttalade i förarbetena till den tidigare lagen (1999:130) om diskriminering i arbetslivet på grund av etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning (prop. 1999/2000:143) bl.a. att det inte var motiverat att särbehandla statliga arbetsgivare eftersom frågorna om jämställdhet och mångfald i arbetslivet var av sådan vikt. Den vedertagna principen om att staten inte föreläggs vite borde därför frångås, ansåg regeringen.

Av utredningen framgår att andelen inspektionsmeddelanden som riktas mot statliga myndigheter uppgår till endast drygt en procent av samtliga inspektionsmeddelanden med krav. Det är visserligen fråga om få fall men utredningen anger att det förekommer situationer där krav riktade mot statliga arbetsgivare inte följs och Arbetsmiljöverket får driva kravet vidare genom föreläggande eller förbud. Regeringen anser att frågan om effektiva sanktioner för att förebygga skador och ohälsa i arbetslivet även på arbetsmiljö- och arbetstidsområdet är av sådan vikt att den restriktiva inställningen till att förelägga staten vite bör frångås. Krav som ställs mot statliga arbetsgivare bör kunna genomdrivas med samma medel som mot andra arbetsgivare. En särbehandling av statliga arbetsgivare är inte motiverad. Intresset av att sanktionssystemet är enhetligt och tydligt talar också för att alla arbetsgivare ska kunna föreläggas vite. Regeringen föreslår därför att även förelägganden och förbud mot statliga myndigheter bör kunna förenas med vite. Härigenom åstadkommer man en enhetlig, tydlig och effektiv reglering. Möjligheten

att rikta vitesförelägganden mot statliga arbetsgivare bör uttryckligen framgå av lagtexten.

Göteborgs tingsrätt har efterfrågat ett klagörande beträffande vilka frågor staten som arbetsgivare kan åläggas vite. Av 1 kap. 2 § framgår att arbetsmiljölagen gäller varje verksamhet där arbetstagare utför arbete för arbetsgivares räkning. Den gäller också fartygsarbete, även när svenska fartyg används till sjöfart utanför Sveriges sjöterritorium. Arbetsmiljölagen gäller oavsett organisationsform. Den gäller alltså verksamhet som bedrivs i bolagsform, av förening eller stiftelse eller på annat sätt. Någon skillnad görs inte för statlig och kommunal verksamhet, utan lagen gäller på samma sätt för sådana verksamheter som för verksamhet som bedrivs av enskilda företag.

Som framgått i avsnitt 5 har utredningen visat att förelägganden och förbud i många fall är ett effektivt medel för att få till stånd åtgärdande av brister i arbetsmiljön i det enskilda fallet. Enligt 7 kap. 7 § arbetsmiljölagen (1977:1160) har Arbetsmiljöverket möjlighet att välja om ett föreläggande eller förbud ska förenas med vite eller inte. Samma valmöjlighet finns enligt arbetstidslagen och för Transportstyrelsens del enligt lagen om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget och lagen om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik. För det fall vite inte väljs, följer ett straffansvar vid överträdelse av föreläggandet eller förbudet (se t.ex. 8 kap. 1 § arbetsmiljölagen och 26 § lagen om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik). Den påföljd som kan följa på överträdelsen, vite eller straff, blir således beroende av tillsynsmyndighetens val. Det kan konstateras att straff för överträdelse av föreläggande eller förbud under senare år har dömts ut endast i något enstaka fall.

Regeringen anser att denna valmöjlighet beträffande sanktionen för överträdelse av ett föreläggande eller förbud fyller en viktig funktion bl.a. eftersom det är det oklart i vilken utsträckning indrivning kan ske av andra ekonomiska sanktioner än bötesstraff för företagsbot när det gäller utländska arbetsgivare. Det kan också vara mer effektivt med ett straffhot, om en arbetsgivare upprepade gånger bryter mot ett föreläggande eller förbud eller i de fall ett föreläggande eller förbud riktas mot en arbetsgivare i utlandet och ett vite inte är möjligt att driva in. Dessa synpunkter, menar regeringen, talar för att det bör finnas ett alternativ till vite som kan användas då föreläggande eller förbud förenas med vite inte framstår som ett effektivt medel för att genomdriva en regel.

Ett föreläggande enligt lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete kan enligt nuvarande regler inte förenas med vite. För att sanktionssystemet ska vara enhetligt och effektivt för samtliga lagar som nu är föremål för ändring, bör även ett föreläggande enligt denna lag kunna förenas med vite.

5.6.2 Förverkande vid brott mot förbud

<p>Regeringens förslag: En anordning eller ett ämne som använts i strid med ett förbud som utfärdats enligt arbetsmiljölagen ska kunna förverkas.</p>
--

Utredningens förslag: Överensstämmer inte med regeringens. Utredningen föreslog att bestämmelsen om förverkande ska upphävas.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som har yttrat sig om utredningens förslag i denna del tillstyrker *Åklagarmyndigheten* och *Sveriges Kommuner och Landsting* utredningens förslag. *Förvaltningsrätten i Malmö* och *Svenskt Näringsliv* har inget att erinra mot förslaget. *Arbetsgivarverket*, *LO*, *TCO*, *Saco*, *Kommunala Företagens Samorganisation (KFS)*, *Arbetsgivaralliansen* och *Arbetsgivarföreningen KFO* avstyrker förslaget. *Företagarna* motsätter sig utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 8 kap. 4 § arbetsmiljölagen ska förverkande ske av en anordning eller ett ämne som använts i strid mot förbud i föreskrift enligt 4 kap. 4 § eller förbud som meddelats av Arbetsmiljöverket enligt 7 kap. 7 § om det inte är uppenbart oskäligt. Förverkande är en särskild rättsverkan av brott. Regeringen föreslår i avsnitt 5.3 att föreskrifter som meddelas med stöd av bl.a. 4 kap. 4 § ska kunna leda till sanktionsavgift i stället för straff. Eftersom en överträdelse av bestämmelsen eller föreskrifter meddelade med stöd av denna inte längre ska anses vara ett brott, finns inte heller förutsättningar för förverkande. Däremot kommer överträdelse av föreläggande eller förbud som inte förenats med vite fortfarande att utgöra brott. Det finns enligt regeringens uppfattning behov av att kunna förverka egendom som använts i strid mot ett förbud. Bestämmelsen om förverkande bör ändras i enlighet med detta.

5.7 Dubbla sanktioner

Regeringens förslag: En gärning som omfattas av ett föreläggande eller förbud ska inte kunna medföra straff. Någon sanktionsavgift ska inte tas ut för en gärning som omfattas av ett föreläggande eller förbud.

Utredningens förslag: Överensstämmer i sak med regeringens men med en annan formulering.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som har yttrat sig om utredningens förslag i denna del tillstyrker *Arbetsgivarverket*, *Arbetsmiljöverket*, *Saco*, *Svenskt Näringsliv*, *Kommunala Företagens Samorganisation (KFS)*, *Arbetsgivaralliansen* och *Arbetsgivarföreningen KFO*.

Skälen för regeringens förslag: Inom Arbetsmiljöverket har funnits en uppfattning att det inte är möjligt att utfärda förelägganden eller förbud när det gäller överträdelser av föreskrifter som i praktiken innebär ett förbud och när det är fråga om s.k. perdurerande brott dvs. ett brott som pågår under den tid det tillstånd som gärningen gäller består. Den huvudsakliga anledningen till detta är att dubbla påföljder inte ska komma i fråga.

Enligt artikel 4 i sjunde tilläggsprotokollet till Europakonventionen får ingen straffas på nytt i samma stat för ett brott för vilket han redan blivit slutligt frikänd eller dömd i enlighet med lagen om rättsordningen i den staten. Begreppet straff i den mening som avses i Europakonventionen

får även anses omfatta vissa administrativa sanktioner, t.ex. vite. Artikeln kan därför komma att aktualiseras i sådana fall då vite kombineras med t.ex. ett bötesstraff eller en administrativ sanktionsavgift. En bestämmelse bör därför införas i de nu aktuella lagarna på arbetsmiljö- och arbetstidsområdet som förhindrar sådan dubbelbestraffning.

En annan fråga som bör uppmärksammas är hur sanktionsavgift och straff förhåller sig till varandra. I 8 kap. 2 § arbetsmiljölagen föreskrivs att straff inte får utdömas för en överträdelse för vilken det har utfärdats föreskrift om sanktionsavgift. Det system med sanktionsavgifter som regeringen nu föreslår ska ersätta straffet i den utsträckning som framgår av avsnitt 5.3 och 5.4. Lagtekniskt innebär detta bl.a. att vissa bestämmelser i 8 kap. 2 § arbetsmiljölagen upphävs. Frågan om straff eller företagsbot och sanktionsavgift kan beslutas för samma gärning kommer således inte att uppstå. En annan sak är att om flera överträdelser har skett, så kan den situationen uppstå att några överträdelser leder till straff och några till sanktionsavgift. Så länge det inte är fråga om samma gärning, står detta enligt regeringens uppfattning inte i strid mot förbudet mot dubbelbestraffning.

Det avgörande för frågan om förbudet mot dubbelbestraffning aktualiseras är alltså om det är fråga om samma gärning eller överträdelse. Det bör enligt regeringens uppfattning vara möjligt att använda vitesföreläggande för att framtinga en engångsprestation även när bristande fullgörande av prestationen under en tidigare tidsperiod varit straffbelagd. Underlåtenheten att i rätt tid fullgöra prestationen är belagd med straff medan vitesföreläggandet används vid fortsatt underlåtenhet för att framtinga prestationen. Under förutsättning att det inte bedöms vara fråga om påföljd för samma gärning är alltså Arbetsmiljöverket i dag inte förhindrat att använda föreläggande eller förbud för att för framtiden få till stånd uppfyllelse av krav som ställs i en straffbelagd bestämmelse, medan åtalsanmälan görs beträffande överträdelse av den straffbelagda bestämmelsen i förfluten tid.

För att undvika konflikt med förbudet mot dubbelbestraffning har utredningen föreslagit att en regel ska införas som gör det möjligt för Arbetsmiljöverket att använda både straff eller sanktionsavgift och föreläggande och förbud med vite, men som utesluter att den som gjort sig skyldig till en överträdelse drabbas av dubbla påföljder för samma gärning. Som utredningen anfört finns det både för- och nackdelar med en sådan reglering som ger Arbetsmiljöverket en möjlighet att välja mellan att genomdriva en åtgärd med vite eller att i efterhand påföra sanktionsavgift eller göra en åtalsanmälan som kan resultera i straff. En nackdel är att sanktionssystemet inte blir så förutsägbart som man kan önska. Regeringen anser emellertid att de positiva effekterna av en sådan valmöjlighet överväger de negativa. Det är av stor vikt att Arbetsmiljöverket kan använda en ändamålsenlig och effektiv sanktion i varje enskilt fall för att uppnå de krav som ställs i arbetsmiljölagen och föreskrifter som meddelats med stöd av den.

För att uppfylla Europakonventionens krav på att ingen ska straffas flera gånger för samma gärning, bör således en regel om förbud mot dubbelbestraffning införas. Det finns flera exempel på sådana regler från senare års lagstiftningsarbeten, bl.a. i prop. 2007/08:107 Administrativa sanktioner på yrkesfiskets område. Regeringens förslag överensstämmer

med den utformning som förordades av Lagrådet i nämnda lagstiftnings-
ärende.

6 Förfarandet för sanktionsavgifter

6.1 Allmänna utgångspunkter och överväganden

Regeringens bedömning: Syftet med sanktionsavgifterna på arbetsmiljöområdet och arbetstidsområdet är sådant att artikel 6 i Europakonventionen är tillämplig. Bestämmelserna bör därför utformas så att de rättssäkerhetsgarantier som följer av denna artikel uppfylls.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har berört frågan särskilt.

Skälen för regeringens bedömning

Bestämmelserna om sanktionsavgifter i arbetsmiljölagen (1977:1160) infördes genom prop. 1993/94:186 Ändringar i arbetsmiljölagen. Därefter har den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) inkorporerats i svensk rätt och gäller som lag i Sverige sedan den 1 januari 1995, lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Enligt 2 kap. 19 § regeringsformen får lag eller annan föreskrift inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen. Det finns därför skäl att på nytt se över systemet med sanktionsavgifter i arbetsmiljö- och arbetstidslagen för att säkerställa att bestämmelserna om sanktionsavgifter inte står i strid med dessa åtaganden.

Europakonventionen

Av intresse för bestämmelser om sanktionsavgifter är artikel 6 i Europakonventionen. Enligt artikel 6 åtnjuter en person som står anklagad för brott de rättssäkerhetsgarantier som räknas upp där, bl.a. rätten till en rättvis offentlig förhandling inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag. Begreppet brott i den mening som avses i Europakonventionen är ett autonomt begrepp, vilket innebär att det ska ges en självständig och allmängiltig tolkning. Vad som är ett brott i konventionens mening bestäms av tre kriterier: klassificeringen i den nationella rätten, gärningens natur samt påföljdens natur och stränghet (se t.ex. Engel m.fl. mot Nederländerna, dom den 8 juni 1976, Öztürk mot Tyskland, dom den 21 februari 1984 och Weber mot Schweiz, dom den 22 maj 1990). Det räcker att ett av dessa kriterier är uppfyllt för att artikel 6 ska vara tillämplig.

Om en överträdelse klassificeras som brott i den nationella lagstiftningen betraktas den även som brott i konventionens mening. Att

en överträdelse inte klassificeras som brott i nationell rätt innebär emellertid inte nödvändigtvis att den faller utanför begreppet brott i konventionens mening. Om ett av de övriga kriterierna är uppfyllda blir artikel 6 tillämplig. Av betydelse för kriteriet gärningens natur är bestämmelsens räckvidd och syfte. Är bestämmelsen generell och riktar sig mot alla medborgare och inte endast till en särskild grupp talar det för att fråga är om brottslig gärning i konventionens mening. Om syftet med bestämmelsen är avskräckande och bestraffande snarare än att kompensera för skada, är handlingen till sin natur straffrättslig. Bedömningen av kriteriet påföljdens natur och stränghet görs i förhållande till den påföljd som riskeras till följd av viss gärning och inte i förhållande till den faktiskt utdömda eller ålagda sanktionen.

Sanktionsavgifterna på arbetsmiljö- och arbetstidsområdet har ett avskräckande syfte och ersätter straff som överträdelserna annars kan leda till. Det kan därför antas att bestämmelsernas syfte är sådant att artikel 6 i Europakonventionen är tillämplig. Reglerna bör därför ges en sådan utformning att de rättssäkerhetsgarantier som följer av denna artikel uppfylls. Det innebär bl.a. att den enskilde ska underrättas om vilken gärning som läggs honom till last, ha rätt att inte vara verksam i förfarandet till egen nackdel, att vara tyst och ges tillfälle att yttra sig över anklagelsen. Oskyldighetspresumtionen ska också beaktas. Den enskilde ska även ha möjlighet att inom rimlig tid få sin sak prövad av domstol.

I artikel 4 i sjunde tilläggsprotokollet till Europakonventionen regleras rätten att inte bli lagförd eller straffad två gånger (*ne bis in idem*).

Begreppet straff i den mening som avses i Europakonventionen får även anses omfatta vissa administrativa sanktioner som t.ex. vite. Denna artikel kan därför komma att aktualiseras i sådana fall då vite kombineras med t.ex. ett bötesstraff eller en administrativ sanktionsavgift. Förbudet mot dubbel bestraffning behandlas i avsnitt 5.7.

Europarådets rekommendation om administrativa sanktioner

Europarådet antog den 13 februari 1991 rekommendation nr R(91)1 om administrativa sanktioner. Rekommendationen riktar sig främst till Europarådets medlemmar, däribland Sverige, men är inte rättsligt bindande.

Rekommendationens principer innebär att sanktionernas innehåll och villkoren för att ålägga sanktioner ska framgå av lag, förbud mot retroaktiv tillämpning, förbud mot dubbla administrativa sanktioner grundade på samma gärning och till skydd för samma intressen och krav på snabb handläggning. Varje åtgärd som kan leda till en administrativ sanktion riktad mot en viss person ska leda till ett slutligt avgörande. En person som riskerar en administrativ sanktion ska informeras om anklagelserna och de bevis som åberopas till stöd för dessa samt beredas möjlighet och tillräckligt med tid för att besvara dessa. Bevisbördan ska ligga på den administrativa myndigheten. Det ska slutligen vara möjligt att överklaga myndighetens beslut till domstol.

6.2 Utformningen av ansvaret

Regeringens förslag: Sanktionsavgift ska tas ut även om överträdelsen inte har skett uppsåtligen eller av oaktsamhet.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som yttrat sig över detta förslag tillstyrker *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* och *Sveriges akademikers centralorganisation (Saco)*. *Arbetsgivarverket*, *Svenskt Näringsliv*, *Sveriges Kommuner och Landsting*, *Kommunala Företagens Samorganisation (KFS)*, *Arbetsgivaralliansen* och *Arbetsgivarförbundet KFO* avstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Syftet med att införa administrativa sanktionsavgifter i fler fall än i dag är att förenkla och effektivisera sanktionssystemet för en bättre arbetsmiljö. Ett enkelt och effektivt sanktionssystem förutsätter enligt regeringens uppfattning att en konstaterad överträdelse relativt snabbt och enkelt leder till en reaktion. Alltför stora inslag av skönmässiga bedömningar beträffande om förutsättningarna för sanktionsavgift är uppfyllda motverkar effektiviteten.

En avgiftsskyldighet som bygger på ett objektivet ansvar bidrar enligt regeringens uppfattning till en förenkling och effektivisering av sanktionssystemet. Tillsynsmyndigheten ska då endast kontrollera att en överträdelse har skett och fastställa avgiften enligt angiven beräkningsgrund, med beaktande av förutsättningarna för nedsättning av avgift. Bedömningsinslaget blir betydligt mindre med ett objektivet ansvar än om det för ansvar skulle krävas oaktsamhet eller uppsåt. Dessutom kan överträdelser beivras i större utsträckning än vad som är fallet i dag. Regeringen anser också att det mot bakgrund av det förfarande med avgiftsföreläggande för sanktionsavgifter som regeringen föreslår (se avsnitt 6.4) är lämpligt med objektivet ansvar.

Regeringen har tidigare uttalat (se bl.a. prop. 2006/07:105) att det bör finnas ett starkt stöd för en presumtion att en överträdelse inte kan ske på annat sätt än som en följd av uppsåt eller oaktsamhet för att en konstruktion med objektivet ansvar ska vara försvarbar från rättssäkerhetssynpunkt. Mot bakgrund av karaktären på de föreskrifter som meddelas med stöd av 4 kap. 1–8 §§ arbetsmiljölagen, bedömer regeringen att denna förutsättning är uppfylld. Detsamma gäller för de regler i arbetstidslagarna som en överträdelse ska leda till sanktionsavgift. *Svenskt Näringsliv*, *Sveriges Kommuner och Landsting*, *Kommunala Företagens Samorganisation (KFS)*, *Arbetsgivaralliansen* och *Arbetsgivarförbundet KFO* har motsatt sig ett objektivet ansvar för sanktionsavgifter, bl.a. eftersom de anser att vissa regler är alltför oprecisa. Regeringen vill i sammanhanget framhålla att en regel klart och tydligt måste ange de krav som gäller för att en sanktionsavgift ska kunna utgå. I annat fall bör regeln genomdrivas med förelägganden eller förbud som preciserar kraven ytterligare.

Ett objektivet ansvar för sanktionsavgift kan ses som en presumtion för att den av lagen utpekade ansvariga har begått en överträdelse. En fråga som då måste ställas är om ett objektivet ansvar kan anses strida mot oskyldighetspresumtionen i Europakonventionen. Av praxis från Europa-

domstolen framgår att presumtioner av det slag som nu diskuteras är tillåtna under förutsättning att de hålls inom rimliga gränser och att det görs en nyanserad och inte alltför restriktiv prövning av förutsättningarna för att undgå avgift i varje enskilt fall. Det måste alltså finnas möjlighet att föra bevisning mot presumptionen i domstol. Regeringen anser mot bakgrund av att sanktionsavgiften föreslås kunna tas ut endast om den ansvarige godkännt ett föreläggande och de regler om nedsättning som föreslås, se avsnitt 6.5, att förslaget inte strider mot Europakonventionen.

6.3 Sanktionsavgiftens storlek

Regeringens förslag: En sanktionsavgift enligt arbetsmiljölagen ska vara lägst 1 000 och högst 1 000 000 kronor.

En sanktionsavgift enligt lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete, lagen om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget och lagen om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik ska utgöra för varje timme otillåten arbetstid eller jourtid, en procent av det prisbasbelopp som gällde vid den tidpunkt då överträdelsen begicks.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Lunds universitet, TCO och Saco* tillstyrker förslaget. *Åklagarmyndigheten* ifrågasätter om högsta avgiften ska vara så hög som en miljon kronor. *Arbetsgivarverket* anser att en så hög avgift som en miljon kronor medför en betydligt hårdare bestraffning än nuvarande ordning. *Svenskt Näringsliv, Arbetsgivaralliansen* och *Arbetsgivarföreningen KFO* avstyrker förslaget. *Företagarna* motsätter sig förslaget. *Kommunala Företagens Samorganisation (KFS)* anser att sanktionsavgiften måste sättas i proportion till såväl överträdelsens karaktär som företagets ekonomiska bärkraft.

Ingen av remissinstanserna har berört frågan om sanktionsavgiftens storlek på arbetstidsområdet.

Skälen för regeringens förslag: Som konstaterats tidigare måste regelverket om sanktionsavgifter vara enkelt att tillämpa för att avsedda effektivitetsvinster ska kunna uppnås. Detta innebär att sanktionsavgift ska kunna påföras frekvent och kort tid efter det att överträdelsen har ägt rum. För att uppfylla grundläggande rättssäkerhetskrav bör också krävas att systemet är förutsebart. Ett sådant system kan åstadkommas endast om det är enkelt att avgöra med vilket belopp som avgiften ska påföras vid varje enskilt tillfälle. Detta innebär att avgiften måste fastställas med viss grad av schablonmässighet.

Enligt nu gällande bestämmelser i arbetsmiljölagen ska Arbetsmiljöverket i varje föreskrift som meddelas, ange hur sanktionsavgiften ska bestämmas för olika slag av överträdelser. I förarbetena till dessa bestämmelser anges som exempel på kriterier för avgiftens beräkning bl.a. att när det gäller underlåten besiktning så kan den avgift som tas ut av kontrollorganet tjäna som utgångspunkt för beräkning av sanktionsavgiften. Vidare bör hänsyn tas till överträdelsens art och andra omständigheter, t.ex. bestämmelsens betydelse för det intresse den är avsedd att skydda.

Utredningen har beträffande arbetsmiljölagen föreslagit att sanktionsavgiftens storlek ska vara lägst 1 000 och högst 1 000 000 kronor. Det innebär en avsevärd höjning av det högsta beloppet. Flera remissinstanser, bl.a. *Arbetsgivarverket*, *Svenskt Näringsliv* och *Kommunala Företagens Samorganisation (KFS)* är kritiska mot förslaget. Regeringen instämmer med utredningen i att sanktionsavgiften i ett enskilt fall måste vara så hög att en överträdelse i sig inte innebär vinst. För att sanktionen ska vara effektiv i samtliga fall där sanktionsavgift är aktuellt bör sanktionsavgiften vara lägst 1 000 och högst 1 000 000 kronor.

Vad gäller arbetstidslagarna anser regeringen att sanktionsavgiften ska beräknas på samma sätt som övertidsavgift beräknas i dag.

6.4 Förfarandet när sanktionsavgift ska tas ut

Regeringens förslag: Reglerna om att sanktionsavgiften ska tas ut från den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde och att den ska tillfalla staten ska gälla också för de nya sanktionsavgifterna. I övrigt ska de bestämmelser om förfarandet, betalning av avgiften, verkställighet och preskription som framgår av arbetsmiljölagen gälla beträffande de nya sanktionsavgifterna. Förfarandet med avgiftsföreläggande ska vara obligatoriskt. Om ett avgiftsföreläggande inte har godkänts inom utsatt tid, får tillsynsmyndigheten ansöka hos förvaltningsrätten inom vars domkrets avgiftsföreläggandet har utfärdats, om att sanktionsavgift ska tas ut. En redaktionell ändring görs i bestämmelsen om indrivning av avgiften.

I arbetstidslagarna ska det införas bestämmelser om förfarandet för sanktionsavgifter, betalning av avgiften, verkställighet och preskription som motsvarar arbetsmiljölagens bestämmelser.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Jönköping* anser att frågan om behörigt forum för prövning av en ansökan om sanktionsavgift behöver belysas ytterligare. *Transportstyrelsen* anser att det förfarande avseende sanktionsavgifter som finns i regelverket för kör- och vilotider – förordningen (2004:865) om kör- och vilotider samt färdskrivare, m.m. och förordningen (1993:185) om arbetsförhållanden vid vissa internationella vägtransporter – borde vara väl lämpat även för lagen (2005:395) om arbetstid vid visst vägtransportarbete och lagen (2008:475) om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik. *LO* instämmer i förslaget. *TCO* anser att det blir effektivt om sanktionsavgiften drabbar verksamheten och inte en viss individ. *Svenskt Näringsliv* avstyrker den föreslagna modellen för användning av sanktionsavgifter.

Skälen för regeringens förslag: Enligt arbetsmiljölagen finns det i dag två alternativa förfaranden för påförande av sanktionsavgift. I 8 kap. 7 § arbetsmiljölagen föreskrivs att frågor om påförande av avgift prövas av förvaltningsrätten efter ansökan av Arbetsmiljöverket. Enligt 9 § får frågor om påförande av avgift prövas av Arbetsmiljöverket genom avgiftsföreläggande. Ett sådant föreläggande innebär att den som antas

ha gjort sig skyldig till en överträdelse föreläggs avgiften till godkännande omedelbart eller inom viss tid. Detta förfarande är avsett att användas när det är relativt lätt att konstatera att en överträdelse har skett.

Utredningen anger att förfarandet med avgiftsföreläggande är det som används regelmässigt av Arbetsmiljöverket. Regeringen instämmer i utredningens bedömning att detta förfarande bör användas i samtliga fall när sanktionsavgift ska tas ut. På så sätt används resurserna inom rättsväsendet och hos Arbetsmiljöverket på det mest effektiva sättet. Regeringen föreslår därför att förfarandet med avgiftsföreläggande bör vara obligatoriskt i samtliga fall när sanktionsavgift enligt arbetsmiljölagen ska tas ut.

Kammarrätten i Jönköping har angett att frågan om vilken förvaltningsrätt som ska pröva en ansökan från tillsynsmyndigheten om att sanktionsavgift ska tas ut behöver övervägas. Av 8 kap. 7 § arbetsmiljölagen framgår endast att Arbetsmiljöverket ska ansöka hos förvaltningsrätten om att sanktionsavgift ska tas ut om ett avgiftsföreläggande inte har godkänts. Regeringen anser att det av lagtexten bör framgå vilken förvaltningsrätt som är behörig att pröva en sådan ansökan.

En uttalad målsättning vid utformning av forumregler har länge varit att forumreglerna i allmän förvaltningsdomstol bör anknyta till var den enskilde finns och inte var den beslutande myndigheten är belägen. Reglerna bör också utformas så att de leder till en jämn och förutsebar måltillströmning till samtliga förvaltningsrätter. Regeringen föreslår att sanktionsavgiften ska tas ut av den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde. Ett tänkbart alternativ är därför att som behörig förvaltningsrätt välja den domstol inom vars domkrets motparten har sitt säte eller, om motparten är en fysisk person, är folkbokförd. Detta alternativ skulle dock kunna innebära vissa praktiska problem. Om motparten är ett företag med verksamhet på flera orter i landet, kan den situationen uppstå att tillsynsmyndigheten måste ansöka om uttagande av sanktionsavgift hos en förvaltningsrätt i en annan del av landet än där inspektionen har genomförts. Detta kan medföra olägenheter för parter och vittnen men också för möjligheten att t.ex. genomföra syn på arbetsstället. Till detta kommer att tillsynsmyndighetens verksamhet i allt större utsträckning omfattar arbetsgivare med säte eller hemvist utomlands, vilket skulle kräva en särskild forumregel. Ett annat alternativ är att som behörig förvaltningsrätt välja den domstol inom vars domkrets motparten bedriver sin verksamhet eller där överträdelsen har skett. En sådan regel kan emellertid ge upphov till svåra gränsdragningar, eftersom alla verksamheter eller överträdelser inte kan knytas till en viss geografisk plats. Regeringen anser därför att ett annat alternativ bör väljas.

Arbetsmiljöverket är indelat i tio distrikt med distriktskontor i Luleå, Umeå, Härnösand, Falun, Örebro, Stockholm, Linköping, Göteborg, Växjö och Malmö. Ett avgiftsföreläggande kommer som regel att utfärdas av dessa distriktskontor. Regeringen anser att en ansökan om att sanktionsavgift ska tas ut lämpligen bör prövas av den förvaltningsrätt inom vars domkrets ett avgiftsföreläggande har utfärdats. Om t.ex. Arbetsmiljöverkets distriktskontor i Luleå har utfärdat ett avgiftsföreläggande bör således en ansökan om att sanktionsavgift ska tas ut ges in

till Förvaltningsrätten i Luleå. På detta sätt finns anknytning till det kontor där avgiftsföreläggandet har utfärdats och ansökningarna sprids till olika förvaltningsdomstolar.

Genom avgiftsföreläggandet får den som anspråket riktas mot ta del av alla uppgifter i ärendet och ges tillfälle att yttra sig över den påstådda överträdelsen och avgiftens storlek. För att skyldighet att betala avgiften ska uppstå måste föreläggandet godkännas omedelbart eller inom viss tid. Om föreläggandet inte godkänns, får Arbetsmiljöverket ansöka hos förvaltningsrätten om att avgiften ska tas ut. Ett godkänt föreläggande gäller som domstols lagakraftvunna avgörande om att avgift ska tas ut.

I 8 kap. 8–10 §§ arbetsmiljölagen finns ytterligare bestämmelser om förfarandet för uttagande av sanktionsavgift, betalning av avgiften, verkställighet och preskription.

Enligt dessa bestämmelser ska ett beslut om sanktionsavgift sändas till länsstyrelsen. Betalning ska ske till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. Om betalning inte sker, ska ärendet lämnas för indrivning i enlighet med lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Om verkställighet inte har skett av en påfordrad avgift inom fem år, bortfaller avgiften. Av 8 kap. 6 § arbetsmiljölagen framgår att avgiften tillfaller staten. I 8 kap. 8 § tredje stycket föreskrivs att vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske. En sanktionsavgift tas ut genom ett godkänt avgiftsföreläggande eller en dom i förvaltningsrätten. Ett godkänt avgiftsföreläggande ska gälla som domstols lagakraftvunna avgörande om att avgift ska tas ut. Att verkställighet kan ske av en domstols dom, och i detta fall även ett godkänt avgiftsföreläggande, framgår av 3 kap. 1 § första stycket 1 utsökningsbalken. Det behöver därför inte framgå uttryckligen av de lagar som nu är föremål för ändring att verkställighet får ske enligt utsökningsbalken.

De regler om förfarandet som anges i 8 kap. 8–10 §§ är enligt regeringens uppfattning ändamålsenliga och står inte i något avseende i strid med Europakonventionen. Som utredningen föreslagit bör dessa regler, med den föreslagna redaktionella ändringen, gälla även för de nya sanktionsavgifter som föreslås på arbetsmiljöområdet.

Regeringen anser att motsvarande bestämmelser bör gälla även på arbetstidsområdet. Transportstyrelsen har i detta sammanhang angett att det system för sanktionsavgifter som i dag gäller för kör- och vilotider på vägtransportområdet lämpar sig även för lagen om arbetstid vid visst vägtransportarbete och lagen om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik. Detta system innebär bl.a. att frågor om påförande av sanktionsavgift prövas av Transportstyrelsen. Det krävs inte något aktivt godkännande av ett avgiftsföreläggande, utan Transportstyrelsens beslut vinner laga kraft om det inte överklagas. De förslag som regeringen lämnar här omfattar inte lagen om arbetstid vid visst vägtransportarbete (se avsnitt 5.4). När det gäller de aktuella reglerna på järnvägs- trafikområdet anser regeringen att det inte finns några praktiska eller principiella skäl att avvika från det avgiftssystem som i övrigt föreslås för arbetsmiljö- och arbetstidsområdet. Dessa regler är utformade med hänsyn både till behovet av ökad effektivitet genom ökad användning av avgiftsföreläggande och till möjligheten till domstolsprövning.

Det kan i sammanhanget tilläggas att även Transportstyrelsen har verksamhet på flera orter i landet där avgiftsförelägganden kan komma att utfärdas. Behörig domstol bör därför även i dessa fall vara den förvaltningsrätt inom vars domkrets avgiftsföreläggandet har utfärdats.

Övertidsavgiften enligt arbetstidslagen prövas i dag av allmän domstol på talan av åklagaren. För att sanktionsavgifterna i arbetstidslagen ska få avsedd effekt anser regeringen, som nämnts ovan, att samma regler för förfarandet som i arbetsmiljölagen bör gälla även i arbetstidslagen, vilket innebär att allmän förvaltningsdomstol i förekommande fall prövar en ansökan från tillsynsmyndigheten om att sanktionsavgift ska tas ut.

Regeringen anser inte att det finns något hinder mot att staten åläggs sanktionsavgift när det gäller statens ansvar som arbetsgivare.

6.5 Nedsättning av sanktionsavgiften helt eller delvis

Regeringens förslag: Sanktionsavgiften ska få sättas ned helt eller delvis om överträdelsen är ringa eller ursäktlig eller om det med hänsyn till omständigheterna skulle vara oskäligt att ta ut avgiften.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen föreslog att nuvarande regel om jämkning och eftergift i arbetsmiljölagen ska fortsätta att gälla och att en motsvarande regel ska införas i lagarna på arbetstidsområdet.

Remissinstanserna: *Svenskt Näringsliv* anser att innebörden av en jämningsregel bör förtydligas i förarbetena. *Sveriges Kommuner och Landsting* anser att det inte är rimligt att sanktionsavgift tas ut för handlingar utanför arbetsgivarens kontroll. *Kommunala Företagens Samorganisation (KFS)* anser att sanktionsavgift inte ska tas ut i fall av misstag eller enstaka bagatellartade överträdelser.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 8 kap. 6 § arbetsmiljölagen kan en avgift jämkas eller efterges om det skulle vara oskäligt att påföra avgiften enligt angiven beräkningsgrund. Utredningen har föreslagit att denna regel alltså ska gälla på arbetsmiljöområdet och att en motsvarande regel ska införas på arbetstidsområdet.

Mot bakgrund av att området för tillämpning av sanktionsavgifter nu utökas, anser regeringen att det finns skäl att närmare överväga hur regeln om nedsättning av sanktionsavgift ska utformas för att uppfylla de krav som ställs enligt Europakonventionen. Sanktionsavgiften bygger på ett objektiva ansvar och för att ett sådant inte ska komma i konflikt med oskyldighetspresumtionen bör det enligt praxis från Europadomstolen finnas möjlighet till en nyanserad och inte alltför restriktiv prövning av förutsättningarna för att undgå avgift i varje enskilt fall. Europadomstolen har i fallen *Janosevic* mot Sverige samt *Västberga Taxi AB* och *Vulic* mot Sverige (dom 23 juli 2002, se även RÅ 2000 ref. 66 I) uttalat att det är angeläget att jämkning och eftergift kan ske när det finns omständigheter som på ett eller annat sätt kommer påförande av sanktionsavgift att framstå som oskäligt.

Frågan är då hur en regel om hel eller delvis nedsättning ska utformas. Det finns åtskilliga exempel på motsvarande regler i olika lagar från senare tid, t.ex. plan- och bygglagen (2010:900), fiskelagen (1993:787) och lagen (2007:592) om kassaregister m.m. Regeringen anser att regler där förutsättningarna för nedsättning klart preciseras i lagtexten är att föredra eftersom de är lätta att tillämpa och främjar förutsebarheten för den enskilde. Men det kan vara svårt att i lagen ange klara riktlinjer hur önskvärt det än är att ge en sådan ledning, eftersom alla tänkbara situationer där nedsättning bör kunna komma i fråga är svåra att förutse och dessutom kan riskera att urholka den önskvärda effektiviteten i systemet. Med alltför detaljerade regler i detta avseende finns risk för att resultatet blir stelt och orättvist. Vid utformningen av reglerna är det enligt regeringens uppfattning nödvändigt att hitta en balans mellan å ena sidan långtgående och generösa regler om nedsättning som riskerar att onödigt komplicera systemet och göra det ineffektivt, och å andra sidan oacceptabla resultat ur rättssäkerhetssynpunkt som följer av ett objektivt ansvar.

Svenskt Näringsliv har i sitt remissvar anfört att god tro hos arbetsgivaren ska kunna medföra nedsättning av sanktionsavgiften. I förarbetena till den nuvarande bestämmelsen om jämkning och eftergift angav regeringen att som skäl för jämkning eller eftergift kunde arbetsgivarens goda tro och övriga omständigheter såsom motivet för handlingen beaktas. (prop. 1993/94:186, s. 53). Det bör framhållas att frågan om sanktionsavgift ska tas ut utgår från ett objektivt ansvar. Det är därför inte självklart att god tro bör tillmätas någon självständig betydelse, även om grunderna för hel eller delvis nedsättning i viss mån är subjektivt färgade. Från rättspraxis kan noteras att Regeringsrätten har ansett att den omständigheten att överträdelsen var oavsiktlig inte i sig utgör grund för hel nedsättning av avgift (RÅ 2007 ref. 65). Detta kunde dock enligt Regeringsrätten tillmätas betydelse vid den proportionalitetsbedömning som bör göras.

Kommunala Företagens Samorganisation (KFS) har anfört att sanktionsavgift inte bör tas ut i fall av misstag eller enstaka bagatellartade överträdelser och att detta bör framgå av lagen. Regeringen gör i denna fråga följande överväganden. Regeringen anser att en omständighet som bör ha betydelse för frågan om en sanktionsavgift ska sättas ned helt eller delvis är att överträdelsen framstår som ursäktlig. Så kan vara fallet om överträdelsen skett på grund av omständigheter utanför arbetsgivarens kontroll. Dessutom bör nedsättning kunna ske om en sanktionsavgift inte står i rimlig proportion till överträdelsen. Regeringen föreslår därför att det av lagtexten ska framgå att sanktionsavgiften bör kunna sättas ned helt eller delvis om överträdelsen är ringa eller ursäktlig eller det annars med hänsyn till omständigheterna skulle vara oskäligt att ta ut avgiften. Det ankommer på Arbetsmiljöverket att vid beslut om sanktionsavgift i ett enskilt fall även beakta omständigheter som kan leda till nedsättning av avgiften. Frågor om nedsättning kommer dock huvudsakligen att prövas inom ramen för en talan om sanktionsavgift i förvaltningsdomstolen.

7 Ett enhetligt bemyndigande

Regeringens förslag: Adressaten i bemyndigandena i 4 kap. arbetsmiljölagen ska genomgående anges vara regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Detsamma föreslås gälla i 11 § arbetstidslagen.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har berört denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Som utredningen konstaterat är bemyndigandena i fjärde kapitlet arbetsmiljölagen inte enhetligt utformade. I vissa bestämmelser anges adressaten vara regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket. I andra bestämmelser anges adressaten vara regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Enligt 8 kap. 2 § första stycket 2 regeringsformen, som trädde i kraft den 1 januari 2011, ska föreskrifter meddelas genom lag om de avser förhållandet mellan enskilda och det allmänna. Detta gäller under förutsättning att föreskrifterna gäller skyldigheter för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. Enligt 3 § regeringsformen kan riksdagen bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter enligt bl.a. den angivna punkten. Föreskrifterna får dock inte avse annan rättsverkan av brott än böter. Om riksdagen bemyndigar regeringen att meddela föreskrifter i ett visst ämne kan riksdagen också enligt 10 § medge att regeringen bemyndigar en förvaltningsmyndighet eller kommun att meddela föreskrifter i ämnet. Arbetsmiljöverkets föreskrifter om arbetsmiljöns beskaffenhet ska således meddelas med stöd av bemyndigande i arbetsmiljölagen och motsvarande bemyndigande i arbetsmiljöförordningen.

Vid utformningen av bemyndigandena i arbetsmiljölagen och arbetsmiljöförordningen ska det också beaktas att Lagrådet i lagstiftningsärendena på arbetsmiljöområdet som resulterade i prop. 2007/08:65 och prop. 2008/09:5 framhöll att det inte finns något stöd i regeringsformen för att riksdagen skulle ha rätt att utse den myndighet till vilken regeringen ska kunna delegera föreskriftsrätt och att en delegationsregel bäst överensstämmer med regeringsformens principer om adressaten anges vara regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Regeringen instämde i Lagrådets synpunkter.

För att bemyndigandena i 4 kap. ska bli enhetligt utformade och bättre stämma överens med regeringsformens bestämmelser om normgivning föreslår regeringen att adressaten bemyndigandena i arbetsmiljölagen och arbetstidslagen ska anges vara regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

8 Förtydligande av bestämmelsen i medbestämmandelagen om Medlingsinstitutets uppdrag

Regeringens förslag: Bestämmelsen i 46 § lagen om medbestämmande i arbetslivet ändras så att Medlingsinstitutets uppdrag inte omfattar att medla i tvister där en enskild arbetstagare är part.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Sveriges akademikers centralorganisation (Saco), Landsorganisationen i Sverige (LO) och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* tillstyrker förslaget. *Försvarmakten* instämmer med förslaget. *Juridiska institutionen vid Umeå universitet, Arbetsgivarverket och Sveriges Kommuner och Landsting* har inget att erinra mot förslaget. *Sveriges Advokatsamfund, Svenskt Näringsliv, Näringslivets regelnämnd, Bankinstitutens Arbetsgivareorganisation och Småföretagarnas riksförbund* har inga synpunkter på förslaget. Ingen av remissinstanserna i övrigt har särskilt berört förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 46 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet (medbestämmandelagen) finns Medlingsinstitutet för medling i arbetstvister mellan å ena sidan arbetsgivare eller arbetsgivarorganisation och å andra sidan arbetstagare eller arbetstagarorganisation. Institutet ska verka för en väl fungerande lönebildning.

Medlingsinstitutet har i en skrivelse till regeringen anfört att det finns behov av en ändring av bestämmelsen då ordalydelsen är att hänföra till en tid då förlikningsmännen hade möjlighet att ingripa i praktiskt taget varje tvist som kunde hota arbetsfreden.

Medlingsinstitutet medlar enbart i tvister som har samband med slutande av kollektivavtal. Parter i ett kollektivavtal kan enbart vara arbetsgivare eller arbetsgivareorganisation å ena sidan och en arbetstagarorganisation å den andra. En enskild arbetstagare kan inte vara part i ett kollektivavtal. Att ordet arbetstagare finns med i lagtexten är därför missvisande. Det är viktigt att lagtexten på ett korrekt sätt återspeglar Medlingsinstitutets medlande roll på arbetsmarknaden. Lagtexten bör därför ändras på det sätt som föreslås i promemorian.

9 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: De nya bestämmelserna i arbetsmiljölagen, arbetstidslagen, lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete, lagen om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget och lagen om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik ska träda i kraft den 1 juli 2014.

I fråga om överträdelse som har skett före de nya bestämmelsernas ikraftträdande ska äldre bestämmelser tillämpas.

Den nya bestämmelsen i lagen om medbestämmande i arbetslivet ska träda i kraft den 1 juli 2013.

Utredningens förslag: Utredningen föreslog att lagförslagen skulle träda i kraft den 1 juli 2013. Några övergångsregler föreslogs inte.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna angående utredningens förslag: *Kammarrätten i Jönköping* anser att ett klargörande behövs i fråga om övergångsbestämmelser. *Arbetsmiljöverket* anför att det kommer att krävas omfattande resurser för att genomföra regeländringarna och motsätter sig ett ikraftträdande den 1 juli 2013.

Remissinstanserna angående promemorians förslag: Ingen av remissinstanserna har berört denna fråga.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen föreslår att Arbetsmiljöverket, inom ramen för det givna bemyndigandet, ska välja ut vilka föreskrifter som ska leda till sanktionsavgift. Ett viktigt skäl för detta är att valet är beroende av den enskilda föreskriftens utformning. Det kan i många fall krävas ett förtydligande av en materiell regel, i samband med att sanktionsavgift föreskrivs. Vidare ska verket för varje aktuell föreskrift ange hur sanktionsavgiften ska beräknas. Även för Transportstyrelsens del blir det nödvändigt med en översyn av de föreskrifter myndigheten utfärdar.

De av regeringen föreslagna lagändringarna bör inte upphävas innan Arbetsmiljöverket har gjort en genomgång av föreskrifterna och de nya bestämmelserna om sanktionsavgift i huvudsak är färdigställda. De nya reglerna i arbetsmiljölagen och lagarna på arbetstidsområdet bör därför träda i kraft den 1 juli 2014.

Ändringen i medbestämmandelagen bör träda i kraft så snart som möjligt.

Behovet av övergångsbestämmelser

Utredningen har ansett att det inte finns behov av några särskilda övergångsbestämmelser med anledning av de nu föreslagna lagändringarna på arbetstids- och arbetsmiljöområdet. Regeringen delar inte denna bedömning. Eftersom regeringens förslag innebär att den straffrättsliga påföljden i vissa fall byts mot en administrativ sanktionsavgift, uppkommer frågan om vad som ska gälla för straffbelagda gärningar som har begåtts innan ikraftträdandet men som inte lagförts innan de nya reglerna träder i kraft.

Vid bedömningen av behovet att meddela övergångsbestämmelser för den nu nämnda situationen måste bestämmelserna i såväl 2 kap. 10 § regeringsformen som 5 § andra stycket lagen (1964:163) om införande av brottsbalken beaktas.

2 kap. 10 § regeringsformen innehåller ett förbud mot retroaktiv straff- och skattelagstiftning. Förbudet mot retroaktiv skattelag anses analogivis tillämpligt beträffande straffliknande administrativa påföljder (prop.

1975/76:209). Att ta ut sanktionsavgifter för överträdelse som begåtts före ikraftträdandet skulle således strida mot retroaktivitetsförbudet.

Av 5 § andra stycket lagen om införande av brottsbalken framgår att straff ska bestämmas enligt den lag som gällde när gärningen företogs. Detta är dock inte fallet om annan lag gäller när dom meddelas, om den nya lagen leder till frihet från straff eller till lindrigare straff. Denna bestämmelse har enligt förarbetena generell räckvidd, dvs. den gäller även utanför brottsbalkens tillämpningsområde (prop. 1964:10 s. 99). Bestämmelsen ger uttryck för den lindrigaste lagens princip.

Regeringens förslag innebär bl.a. att vissa överträdelse ska överföras från det straffrättsliga området till ett system med administrativa sanktionsavgifter. Formellt sett får sanktionsavgiften anses lindrigare och borde därmed få genomslag bakåt i tiden. I prop. 2007/08:107 Administrativa sanktioner på yrkesfiskets område föreslogs motsvarande ändringar beträffande sanktionssystemet. Lagrådet anförde i sitt yttrande då att om avsikten med lagändringarna inte var ägnade att ändra synen på vad som var straffbart utan önskemålet i stället var att skapa en annan och mer effektiv sanktionsform, faller motiven för en tillämpning av den lindrigaste lagens princip bort.

Regeringen konstaterar att syftet med förslaget om införande av ett system med fler administrativa sanktionsavgifter på arbetstids- och arbetsmiljöområdet är, i likhet med sanktionssystemet på yrkesfiskets område, att effektivisera sanktionssystemet. Att bestämmelserna avkriminaliseras ska inte ses som ett uttryck för att överträdelse ska bedömas lindrigare än tidigare. Regeringen anser därför att lindrigaste lagens princip inte gör sig särskilt starkt gällande i detta fall. Det finns därför inte skäl att låta de nu föreslagna bestämmelserna få retroaktiv effekt. Äldre bestämmelse bör därför tillämpas på överträdelse som skett före den nya lagens ikraftträdande.

10 Konsekvensbeskrivning

I 4 kap. 1–8 §§ arbetsmiljölagen jämfört med 18 § arbetsmiljöförordningen finns en rad bemyndiganden som ger Arbetsmiljöverket möjlighet att utfärda föreskrifter, som enligt 8 kap. 2 § arbetsmiljölagen blir automatiskt straffsanktionerade. Arbetsmiljöverket har i ca 170 fall utnyttjat bemyndigandena och meddelat föreskrifter av detta slag

I arbetstidslagstiftningen (arbetstidslagen och specialförfattningar för husligt arbete och arbete inom luftfarts- och järnvägsområdet) finns straffsanktionerade regler om tillåten arbetstid direkt i respektive lag.

De föreslagna lagändringarna syftar till att straffsanktionen för denna typ av regler ska ersättas med sanktionsavgifter.

Effektivare genomdrivande

Av de brott som i dag anmäls mot straffsanktionerade föreskrifter, som grundas på arbetsmiljölagen, leder enligt tillgänglig statistik endast ca en fjärdedel till påföljd (individuella böter eller företagsbot). Knappt 400

brott av detta slag anmäls per år. Lagföring enligt arbetstidslagstiftningen förekommer i princip inte.

När straffsanktioner ersätts med sanktionsavgift, kan detta förutses leda till ett väsentligt kraftfullare genomdrivande och därigenom säkerställa att de aktuella reglerna följs i större utsträckning. Sanktionsavgifterna utgår oberoende av uppsåt eller oaktsamhet. Det innebär att kortare tid förflyter mellan gärning och sanktion. En särskild konfliktlösningregel innebär dessutom att man normalt om det behövs kan kombinera sanktionsavgiften med ett vitesföreläggande för att snabbt förhindra fortsatta överträdelser.

Effektivare sanktioner kan antas bidra till bättre arbetsförhållanden, vilket i förlängningen kan antas leda till vinster för enskilda, företag och andra verksamheter samt för samhället. Ett fungerande sanktionssystem är viktigt både för att förbättra arbetsmiljön och för att åstadkomma konkurrensneutralitet mellan de företag som följer reglerna och de som inte gör det.

Besparing hos Polisen och Åklagarmyndigheten

En annan effekt av förslagen är en resursbesparing inom polis- och åklagarväsendet. I många fall läggs ett omfattande utredningsarbete ned, utan att det leder till att något brott kan bevisas.

De flesta utredningar leder inte till lagföring, men det måste antas att ett avsevärt arbete ofta har lagts ner även på dessa fall, såväl hos åklagare och polis som hos Arbetsmiljöverket.

Regeringens förslag förväntas leda till minskade kostnader hos Polisen och Åklagarmyndigheten. Minskningen av uppgifter hos polis och åklagare motsvaras inte av någon motsvarande ökning hos Arbetsmiljöverket, eftersom verket redan i dag lägger ner avsevärda resurser på utredning och anmälan av dessa ärenden. Det arbete som verket med det föreslagna systemet kommer att lägga ner på sanktionsavgiftsärenden, torde snarast vara mindre än det som i dag läggs ner från verkets sida på utredning och anmälan i straffsanktionsärenden.

Transportstyrelsen är tillsynsmyndighet för luftfarts- och järnvägsområdet. Det innebär att sanktionsavgiftsärenden på dessa områden enligt förslaget ska handhas av denna myndighet. Utifrån nuvarande frekvens av lagföring rörande brott på arbetstidsområdet kan resursåtgången för dessa ärenden bedömas som ytterst marginell.

Besparing respektive utgiftsökning hos domstolarna

Förändringen innebär en minskning av uppgifter hos de allmänna domstolarna. Antalet domar hos de allmänna domstolarna inom det område, där utredningen föreslår avskaffande av straffsanktion ligger kring ett 70-tal årligen.

Förslagen medför samtidigt en mindre ökning av arbetsbördan hos de allmänna förvaltningsdomstolarna. Ärenden om sanktionsavgift kommer emellertid i första hand att drivas av Arbetsmiljöverket och Transportstyrelsen genom avgiftsföreläggande utan inblandning av domstol. Endast i de fall då föreläggandet inte godkänns, kommer frågan

att hanteras i domstol. I vilken omfattning detta kommer att ske är svårt att förutse. Ett rimligt antagande torde vara att det rör sig om minst lika många mål som det antal som sparas in i de allmänna domstolarna. Man torde samtidigt kunna anta att kostnaderna per mål genomsnittligt är lägre än för de mål som i dag hanteras i allmän domstol. Kostnadsökningen bedöms därför rymmas inom befintliga anslagsramar.

Tillfälligt resursbehov hos Arbetsmiljöverket och uppföljning av reformen

I syfte att påbörja förberedelserna för ett omfattande arbete med att anpassa Arbetsmiljöverkets föreskrifter till den föreslagna reformen av sanktionssystemet har verket fått en begränsad resursförstärkning av engångskaraktär under 2013 (prop. 2012/13:1, utgiftsområde 14 s. 78). Resursbehovet beror på att verket före ikraftträdandet av lagändringarna ska göra en genomgång av de ca. 170 bestämmelser i verkets föreskrifter, som i dag är straffsanktionerade. Verket ska utforma regler om beräkning av avgift samt, när det behövs, anpassa föreskrifternas innehåll med hänsyn till att sanktionsavgift ska användas.

Arbetsmiljöverket har inlett arbetet med att förbereda anpassningen av de aktuella delarna av verkets föreskrifter till den föreslagna reformen av sanktionssystemet. Arbetsmiljöverkets arbete bedrivs i samråd med arbetsmarknadens parter och kommer att pågå under hela 2013. Arbetet gäller utarbetande av både de generella principerna för hur sanktionsavgifter ska beräknas och de enskilda föreskrifterna. Regeringen avser att följa hur verket har använt de aktuella bemyndigandena i arbetsmiljölagen (4 kap. 1–8 §§) och hur föreskrifterna har utformats. Regeringen avser också att följa upp hur Arbetsmiljöverket tillämpar de nya föreskrifterna. Härvid kommer att uppmärksammas hur verket hanterar avgiftsförelägganden och – i de fall det blir aktuellt – framställningar till förvaltningsrätt. Det kommer även att uppmärksammas i vad mån verket kombinerar ett avgiftsföreläggande som avser en överträdelse i förfluten tid med ett föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7§ för att förhindra fortsatt överträdelse.

En utvärdering ska även göras av sanktionsavgifternas effektivitet, när det gäller att åstadkomma att reglerna följs. Denna utvärdering ska särskilt inriktas på regler av stor betydelse för att människor inte ska skadas eller drabbas av arbetsjukdomar, t.ex. genom att utsättas för cancerframkallande ämnen.

11 Författningskommentar

11.1 Förslaget till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

3 kap. 3 a §

I paragrafen, som är ny, regleras arbetsgivares skyldighet att anmäla olycksfall och allvarliga tillbud i arbetet. Bestämmelsen framgick tidigare av 2 § arbetsmiljöförordningen (1977:1166). I förtydligande syfte har den tidigare bestämmelsens första stycke delats upp i två stycken. En viss språklig ändring har gjorts i förhållande till den tidigare bestämmelsen utan att saklig ändring är avsedd.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.2.4.

4 kap. 1 §

I ett nytt *andra stycke* införs ett nytt bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om utformningen och användningen av skyddsanordningar mot fall till lägre nivå. Syftet är att Arbetsmiljöverket ska kunna meddela föreskrifter om att sanktionsavgift ska utgå vid överträdelse av föreskrifter om sådana skyddsanordningar.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.3.

4 kap. 2–7, 9 och 10 §§

I dessa paragrafer ändras normgivningsbemyndigandet på så sätt att adressaten anges vara regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Syftet är att utformningen av bemyndigandet ska stämma bättre överens med regeringsformens bestämmelser om normgivning. Dessutom görs vissa språkliga förändringar i paragraferna. Någon ändring i sak är inte avsedd i dessa avseenden.

Förslagen behandlas i avsnitt 7.

5 kap. 2–5 §§

Normgivningsbemyndigandet i dessa paragrafer ändras på så sätt att adressaten anges vara regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Syftet är att utformningen av bemyndigandet ska stämma bättre överens med regeringsformens bestämmelser om normgivning. Därutöver görs vissa språkliga förändringar i 2–4 §§. Någon ändring i sak är inte avsedd i dessa avseenden.

Förslagen behandlas i avsnitt 7.

7 kap. 7 §

I *första stycket* görs en redaktionell ändring utan att någon saklig ändring är avsedd.

Ändringen i paragrafens *andra stycke* innebär ett förtydligande av att ett föreläggande eller förbud också får riktas mot staten som arbetsgivare. Här avses verksamhet som bedrivs av staten och där arbetstagare utför arbete för arbetsgivarens räkning. Förslaget behandlas i avsnitt 5.6.1.

Ändringen i *tredje stycket* är endast av språklig karaktär.

8 kap. 2 §

Ändringen i *första stycket andra punkten* innebär att överträdelse av föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 1–8 §§, inte ska leda till straff. Överträdelse av sådana föreskrifter kan i stället följas av sanktionsavgift med stöd av ett bemyndigande i 8 kap. 5 §. Det framgår vidare att överträdelse av föreskrifter om minderårigas arbete som har meddelats med stöd av 5 kap. 3 § andra stycket, 4 eller 5 § kan leda till straff. Förslagen behandlas i avsnitt 5.2.1 och 5.3

Bland de straffbelagda handlingarna som räknas upp i första stycket regleras i en ny *femte punkt* underlåtelse att lämna underrättelse till Arbetsmiljöverket om olycksfall och allvarliga tillbud enligt den nya bestämmelsen i 3 kap. 3 a §. Förslaget behandlas i avsnitt 5.2.4.

Eftersom straffsanktionen har tagits bort för överträdelse av föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 1–8 §§ kan inte både straff och sanktionsavgift komma ifråga för en överträdelse av sådana föreskrifter. Bestämmelsen i nuvarande andra stycket, som reglerar att det inte ska dömas till ansvar om det för överträdelsen har utfärdats föreskrift om sanktionsavgift upphävs därför.

I ett nytt *andra stycke* regleras hur föreläggande och förbud samt straff enligt denna paragraf är avsedda att förhålla sig till varandra. Regeln innebär att det inte ska dömas ut straff enligt denna paragraf för en gärning som omfattas av ett meddelat förbud eller föreläggande. Bestämmelsen är motiverad av att dubbla sanktioner inte bör förekomma för samma gärning. I många fall kommer det att vara möjligt att lagföra någon enligt denna paragraf för överträdelse i förfluten tid samtidigt som föreläggande eller förbud används för att åstadkomma förändring i framtiden. När det gäller vissa överträdelse som är s.k. perdurerande brott och anses vara en och samma pågående gärning bör det emellertid inte vara möjligt att på detta sätt använda både föreläggande eller förbud och straff enligt denna paragraf utan Arbetsmiljöverket får välja det ena eller det andra alternativet. Förslaget behandlas i avsnitt 5.7.

I förtydligande syfte har också några mindre språkliga justeringar gjorts i paragrafen utan att någon ändring i sak är avsedd.

8 kap. 4 §

I paragrafen anges när förverkande kan ske. Förverkande kan ske av en anordning eller ett ämne som har använts i strid mot förbud som har meddelats med stöd av 7 kap. 7 §, eller av dess värde, om det inte är uppenbart oskäligt. Ändringen i paragrafen innebär att hänvisningen till 4 kap. 4 § har tagits bort eftersom en överträdelse av den bestämmelsen inte kan leda till straff.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.6.2.

8 kap. 5 §

Ändringen i *första stycket* innebär att i normgivningsbemyndigandet anges adressaten vara regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Syftet är att utformningen av bemyndigandet ska stämma bättre överens med regeringsformens bestämmelser om normgivning. Vidare utökas området för föreskrifter om sanktionsavgifter från att ha omfattat endast föreskrifter som meddelats med stöd av 4 kap. 1–3 § och 8 § första stycket till att omfatta föreskrifter inom samtliga områden som anges i 4 kap. 1–8 §§. Liksom tidigare gäller att sanktionsavgift ska tas ut även om överträdelsen inte skett uppsåtligen eller av oaktsamhet. Förslagen behandlas i avsnitt 7 och 6.2.

Ändringen i *andra stycket* innebär att högsta beloppet för sanktionsavgift höjs från 100 000 kronor till 1 000 000 kronor. Förslaget behandlas i avsnitt 6.3.

Vissa språkliga förändringar genomförs också i paragrafen utan att någon ändring i sak är avsedd.

8 kap. 5 a §

I paragrafen, som är ny, regleras ett undantag från möjligheten att ta ut sanktionsavgift. Undantaget avser den situationen att överträdelsen omfattas av ett meddelat förbud eller föreläggande. Motsvarande undantag görs i lagen beträffande området för det straffrättsliga ansvaret, se kommentaren till 8 kap. 2 §. Innebörden av bestämmelsen är att dubbla sanktioner, vite och sanktionsavgift, inte får förekomma för samma gärning.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.7.

8 kap. 6 §

Ändringen i paragrafens *andra stycke* innebär ett förtydligande av de fall när sanktionsavgift får sättas ned helt eller delvis. De tidigare termerna jämkning och eftergift har ersatts med sättas ned helt eller delvis. En ringa eller ursäktlig överträdelse kan föranleda att sanktionsavgiften sätts ned helt eller delvis. En överträdelse kan anses som ringa när den vid en samlad bedömning framstår som obetydlig med hänsyn till det intresse som är avsett att skyddas genom föreskriften. Ett exempel på när en överträdelse kan vara ursäktlig är om den beror på en omständighet utanför arbetsgivarens kontroll. Hel eller delvis nedsättning kan också ske om det skulle vara oskäligt att ta ut en avgift med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, t.ex. om en den inte står i rimlig proportion till överträdelsen.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.5.

8 kap. 6 a §

I paragrafen, som är ny, regleras förfarandet för uttagande av sanktionsavgifter. Bestämmelserna framgick tidigare av 8 kap. 9 § och har förts över till den nya 6 a § med några mindre språkliga förändringar utan betydelse i sak.

Av *första stycket* framgår att det är Arbetsmiljöverket som genom avgiftsföreläggande prövar frågor om sanktionsavgifter. Prövningen ska omfatta förutsättningarna för att ta ut en avgift, dvs. om en överträdelse har skett och avgiftens storlek. När avgiftens storlek bestäms ska omständigheter som kan ligga till grund för nedsättning enligt 6 § beaktas.

I *andra stycket* anges att ett avgiftsföreläggande innebär att den som bedöms vara ansvarig för en överträdelse föreläggs att godkänna avgiften omedelbart eller inom viss tid. Förfarandet med avgiftsföreläggande är obligatoriskt. Därmed är det inte längre möjligt att direkt ansöka hos förvaltningsrätten om sanktionsavgift utan att ett föreläggande först har utfärdats.

Av *tredje stycket* framgår att ett godkänt föreläggande gäller som en domstols lagakraftvunna avgörande om att avgift ska tas ut.

Förslagen behandlas i avsnitt 6.4.

8 kap. 7 §

Paragrafens *första stycke* har ändrats som en följd av att förfarandet med avgiftsföreläggande ska vara obligatoriskt. Detta innebär att frågan om sanktionsavgift ska tas ut alltid ska prövas av Arbetsmiljöverket genom ett avgiftsföreläggande. Om den som avgiftsföreläggandet riktas mot framför invändningar mot att avgiften ska tas ut eller om denne inte svarar inom utsatt tid, får Arbetsmiljöverket ta ställning till om en ansökan om att avgift ska tas ut ska ges in till förvaltningsrätten. Den som framför invändning mot att avgiften ska tas ut eller inte besvarar ett avgiftsföreläggande kan således inte bli skyldig att betala sanktionsavgift utan att frågan prövats av domstol.

Behörig att pröva en ansökan om att sanktionsavgift ska tas ut är den förvaltningsrätt inom vars domkrets avgiftsföreläggandet har utfärdats. Detta innebär att om t.ex. Arbetsmiljöverkets distriktskontor i Luleå har utfärdat ett avgiftsföreläggande ska en ansökan om att sanktionsavgift ska tas ut ges in till Förvaltningsrätten i Luleå.

Förslagen behandlas i avsnitt 6.4.

8 kap. 8 och 10 §§

I paragraferna har vissa språkliga förändringar gjorts utan att någon saklig ändring är avsedd. I 8 § har upplysningen att verkställighet får ske enligt utskökningsbalken tagits bort eftersom det av 3 kap. 1 § första stycket 1 utskökningsbalken framgår att verkställighet får ske av en lagakraftvunnen dom från allmän förvaltningsdomstol. Även ett godkänt avgiftsföreläggande får verkställas med stöd samma lagrum eftersom ett sådant ska anses som ett lagakraftvunnet avgörande av domstol.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.4.

Övergångsbestämmelsen

Av övergångsbestämmelsen framgår att äldre bestämmelser tillämpas i fråga om överträdelser som har skett före ikraftträdandet. En överträdelse som var straffbelagd enligt de tidigare bestämmelserna kan således medföra straff även sedan de nya reglerna trätt i kraft.

Förslaget behandlas i avsnitt 11.

11.2 Förslaget till lag om ändring i arbetstidslagen (1982:673)

11 §

I paragrafen har vissa språkliga ändringar gjorts utan någon saklig innebörd.

I *andra stycket* ändras normgivningsbemyndigandet på så sätt att adressaten anges vara regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Syftet är att utformningen av bemyndigandet ska stämma bättre överens med regeringsformens bestämmelser om normgivning.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.

22 §

Paragrafens *andra stycke* har ändrats på så sätt att det förtydligas att även förelägganden och förbud mot staten som arbetsgivare kan förenas med vite. Här avses verksamhet som bedrivs av staten och där arbetstagare utför arbete för arbetsgivarens räkning. I övrigt har vissa språkliga förändringar gjorts i paragrafen utan att någon ändring i sak är avsedd. Frågan om vite mot staten behandlas i avsnitt 5.6.1.

24 §

Genom ändring i *första stycket första punkten* har straffsanktionen för överträdelse av bestämmelserna om ordinarie arbetstid, jourtid, övertid och mertid i 5–10 a §§, dygnsvila i 13 § och veckovila i 14 § tagits bort. Överträdelser mot bestämmelserna om sammanlagd veckoarbetstid enligt 10 b §, förande av anteckningar om jourtid, övertid och mertid enligt 11 § liksom föreskrifter som meddelats med stöd av 11 §, besked om den ordinarie arbetstidens och jourtidens förläggning enligt 12 § och raster enligt 15–16 §§ är fortfarande straffbelagda. Av *andra punkten* framgår att den om lämnar oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt till Arbetsmiljöverket, när verket har begärt upplysningar eller handlingar, döms till böter. Förslagen behandlas i avsnitt 5.2.2 och 5.2.5.

I ett nytt *andra stycke* har en s.k. konfliktlösningsregel införts. Bestämmelsen reglerar hur föreläggande och förbud respektive straff är avsedda att förhålla sig till varandra och innebär att det inte ska utdömas straff för en gärning som omfattas av ett meddelat förbud eller föreläggande. Bestämmelsen är motiverad av att dubbla sanktioner inte bör förekomma för samma gärning. Se även kommentaren till 8 kap. 2 § andra stycket arbetsmiljölagen. Förslaget behandlas i avsnitt 5.7.

26 §

Paragrafens *första stycke* har ändrats på så sätt att den tidigare termen övertidsavgift har ersatts av termen sanktionsavgift. Ändringen innebär också att sanktionsavgift kan följa för överträdelser av fler föreskrifter än

tidigare. Sanktionsavgift får tas ut när det gäller överträdelser av bestämmelserna om ordinarie arbetstid, jourtid, övertid och mertid enligt 5–10 a §§, dygnsvila enligt 13 § och veckovila enligt 14 §. Sanktionsavgiften ska tas ut även om överträdelsen inte skett uppsåtligt eller av oaktsamhet. Förslagen behandlas i avsnitt 5.4 och 6.2.

Av *andra stycket* framgår att sanktionsavgiften ska beräknas på samma sätt som den tidigare övertidsavgiften och alltså utgå med en procent av det prisbasbelopp som gällde vid den tidpunkt då överträdelsen begicks för varje otillåten arbetstimme eller jourtid för varje arbetstagare. Förslaget behandlas i avsnitt 6.3.

Av *tredje stycket*, som är nytt, framgår att avgiften tillfaller staten.

26 a §

Paragrafen är ny. I *första stycket* görs ett undantag från möjligheten att ta ut sanktionsavgift. Undantaget avser den situationen att gärningen omfattas av ett meddelat föreläggande eller förbud. Se vidare kommentaren till 8 kap. 5 a § arbetsmiljölagen.

Av *andra stycket* framgår att avgiften ska tas ut av den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde. Bestämmelsen är utformad på motsvarande sätt som i arbetsmiljölagen.

Bestämmelsen om nedsättning av avgiften i *tredje stycket* har utformats på motsvarande sätt som i arbetsmiljölagen, se kommentaren till 8 kap. 6 § arbetsmiljölagen. Ett exempel på när en överträdelse kan vara ursäktlig är om den beror på en omständighet utanför arbetsgivarens kontroll. Så kan vara fallet när det gäller en överträdelse på arbetstidsområdet om arbetstagare byter arbetspass med varandra utan att informera arbetsgivaren.

Förslagen behandlas i avsnitt 5.7, 6.4 och 6.5.

27 §

I paragrafen regleras förfarandet vid prövningen av frågor om sanktionsavgifter.

Av *första stycket* framgår att det är Arbetsmiljöverket som genom avgiftsföreläggande, på motsvarande sätt som enligt arbetsmiljölagen, prövar frågor om sanktionsavgifter. Det innebär att frågan om sanktionsavgift ska tas ut alltid ska prövas av Arbetsmiljöverket genom ett avgiftsföreläggande.

Av *andra stycket* framgår att den som med tillämpning av 26 a § andra stycket bedöms vara ansvarig för en överträdelse ska föreläggas att godkänna avgiften omedelbart eller inom viss tid.

I *tredje stycket* anges att om den som avgiftsföreläggandet riktas mot framför invändningar mot att avgiften ska tas ut eller denne inte hör av sig inom angiven tid får Arbetsmiljöverket ta ställning till om en ansökan om att sanktionsavgift ska tas ut ska ges in till förvaltningsrätten. Den som framför invändning mot att sanktionsavgift ska tas ut eller inte besvarar ett avgiftsföreläggande kan således inte bli skyldig att betala sanktionsavgift utan att frågan dessförinnan prövats av domstol.

Bestämmelserna i paragrafen innebär att det tidigare förfarandet för övertidsavgifter, vilka prövades av allmän domstol på talan av åklagare, inte längre gäller.

Förslagen behandlas i avsnitt 6.4.

27 a §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om tidsfrist för delgivning och om verkställighet av beslut om att sanktionsavgift ska tas ut. Den innehåller också en bestämmelse om preskriptionstid för påförda avgifter.

Bestämmelserna har utformats på samma sätt som motsvarande bestämmelser enligt arbetsmiljölagen.

Förslagen behandlas i avsnitt 6.4.

Övergångsbestämmelser

Övergångsbestämmelsen är utformad på samma sätt som motsvarande bestämmelse i arbetsmiljölagen. Se vidare kommentaren till övergångsbestämmelsen i arbetsmiljölagen.

Förslaget behandlas i avsnitt 11.

11.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete

17 §

Sanktionssystemet vid överträdelse av lagens regler har anpassats efter sanktionssystemet i de övriga lagarna på arbetstidsområdet och arbetsmiljölagen. Bestämmelsen om föreläggande i paragrafens *första stycke* har därför utformats på motsvarande sätt som i de lagarna.

I *andra stycket* framgår att Arbetsmiljöverket får förena ett föreläggande med vite, vilket inte var möjligt tidigare.

Förslaget behandlar i avsnitt 5.6.

19 §

Paragrafens *första och andra stycke* motsvarar i huvudsak vad som framgick av den tidigare lydelsen. Av första stycket följer att det inte får dömas till straff för en gärning som omfattas av ett föreläggande som förenats med vite enligt 17 §. Denna regel har sin motsvarighet i 8 kap. 1 § arbetsmiljölagen. Se vidare kommentaren till den paragrafen.

Av ett nytt *andra stycke* framgår att till böter döms den som uppsåtligen lämnar oriktig eller vilseledande uppgift i anteckning som avses i 6 §.

Bestämmelsen *tredje stycket*, som är nytt, reglerar hur föreläggande och straff är avsedda att förhålla sig till varandra och innebär att det inte ska dömas till straff enligt andra stycket för en gärning som omfattas av ett föreläggande enligt 17 §. Bestämmelsen har sin motsvarighet i 8 kap. 2 § arbetsmiljölagen. Se vidare kommentaren till den paragrafen.

Förslagen behandlas i avsnitt 5.7.

20 §

Paragrafen har ett nytt innehåll. Den paragraf som tidigare benämndes 20 § benämns nu 24 §.

Av *första stycket* framgår att sanktionsavgift ska följa som påföljd när det gäller överträdelser av bestämmelserna om ordinarie arbetstid, övertid och nattvila i 2–4 och 9 §§. Överträdelser av bestämmelserna leder därmed till en direkt sanktion.

Av *andra stycket* framgår hur avgiften ska beräknas. Bestämmelsen har utformats på motsvarande sätt som enligt arbetstidslagen. Se vidare kommentaren till 26 § arbetstidslagen.

Av *tredje stycket* framgår att avgiften tillfaller staten.

Förslagen behandlas i avsnitt 5.4 och 6.3.

21 §

Innehållet i paragrafen är nytt. Den paragraf som tidigare benämndes 21 § benämns nu 25 §.

I *första stycket* görs ett undantag från möjligheten att ta ut sanktionsavgift. Undantaget avser den situationen att gärningen omfattas av ett meddelat förbud eller föreläggande. Se vidare kommentaren till 8 kap. 5 a § arbetsmiljölagen.

Bestämmelsen om nedsättning av avgiften i *andra stycket* har utformats på motsvarande sätt som i arbetsmiljölagen, se kommentaren till 8 kap. 6 § arbetsmiljölagen och 26 a § arbetstidslagen.

Förslagen behandlas i avsnitt 5.7 och 6.5.

22 §

I paragrafen, som är ny, regleras förfarandet vid prövningen av frågan om sanktionsavgift ska tas ut.

Av *första stycket* framgår att frågan om sanktionsavgift ska tas ut prövas av Arbetsmiljöverket genom avgiftsföreläggande på motsvarande sätt som enligt arbetsmiljölagen. Det innebär att frågan om sanktionsavgift ska tas ut alltid ska prövas av Arbetsmiljöverket genom ett avgiftsföreläggande.

Av *andra stycket* framgår att avgiften ska tas ut av den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde. Bestämmelsen är utformad på samma sätt som motsvarande bestämmelse i arbetsmiljölagen.

Av *tredje stycket* framgår att om den som avgiftsföreläggandet riktas mot framför invändningar mot att avgiften ska tas ut eller denne inte hör av sig inom angiven tid får Arbetsmiljöverket ta ställning till om en ansökan om att sanktionsavgift ska tas ut ska ges in till förvaltningsrätten. Den som framför invändning mot att sanktionsavgift ska tas ut eller inte besvarar ett avgiftsföreläggande kan således inte bli skyldig att betala sanktionsavgift utan att frågan dessförinnan prövats av domstol.

Av *fjärde stycket* framgår att det för överklagande till kammarrätten krävs prövningstillstånd.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.4.

23 §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om tidsfrist för delgivning och om verkställighet av beslut om att sanktionsavgift ska tas ut. Den innehåller också en bestämmelse om preskriptionstid för beslutade avgifter.

Bestämmelsen har utformats på motsvarande sätt som 27 a § arbetstidslagen.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.4.

24 §

Paragrafen har en ny numrering. Den tidigare lydelsen benämndes 20 §.

Av paragrafen framgår att skadeståndsskyldighet inträder om arbetsgivaren inte fullgör sina skyldigheter enligt anställningsavtalet eller bryter mot 5, 7, 11, 12, 12 a, 12 b, 13, eller 14 §. För överträdelser av föreskrifter som reglerar arbetstid inträder sanktionsavgift som påföljd enligt 20 § och rätten till skadestånd för dessa överträdelser har upphävts. Vissa språkliga ändringar har gjorts i paragrafen.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.4.

25 §

Paragrafen, som är ny, framgick med samma innehåll av tidigare 21 §. En språklig ändring har gjorts utan att någon ändring i sak avses.

11.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:426) om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget

7 §

Ändringen i paragrafen innebär att föreläggande och förbud förenat med vite får riktas även mot staten som arbetsgivare. Se vidare kommentaren till 7 kap. 7 § arbetsmiljölagen. Vissa språkliga ändringar har gjorts i paragrafen.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.6.1.

10 §

I paragrafen har straffsanktionen för anlitande av arbetstagare i strid mot bestämmelsen om årsarbetstid i 4 § tagits bort. Sanktionsavgift införs som påföljd istället för straff för överträdelse av den bestämmelsen. En avgift ska tas ut även om överträdelsen inte har skett uppsåtligen eller av oaksamhet.

Bestämmelsen i *andra stycket* om hur avgiften ska beräknas har utformats på motsvarande sätt som enligt 26 § arbetstidslagen, se kommentaren till den paragrafen.

Av *tredje stycket* framgår att avgiften tillfaller staten.
Förslaget behandlas i avsnitt 5.4.

10 a §

Paragrafen är ny. I *första stycket* föreskrivs ett undantag från möjligheten att ta ut sanktionsavgift. Undantaget avser den situationen att gärningen omfattas av ett meddelat förbud eller föreläggande. Se vidare kommentaren till 8 kap. 5 a § arbetsmiljölagen.

Av *andra stycket* framgår att avgiften ska tas ut av den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde. Bestämmelsen är utformad på motsvarande sätt som 8 kap. 6 § arbetsmiljölagen.

Bestämmelsen om nedsättning av avgiften i *tredje stycket* har utformats på motsvarande sätt som i arbetsmiljölagen, se kommentaren till 8 kap. 6 § arbetsmiljölagen och 26 a § arbetstidslagen.

Förslagen behandlas i avsnitt 5.7 och 6.5.

10 b §

I paragrafen, som är ny, regleras förfarandet vid prövningen av frågan om sanktionsavgift ska tas ut.

Av *första stycket* framgår att frågan om sanktionsavgift ska tas ut prövas av Transportstyrelsen genom avgiftsföreläggande på motsvarande sätt som enligt arbetsmiljölagen. Det innebär att frågan om sanktionsavgift ska tas ut alltid ska prövas av Transportstyrelsen genom ett avgiftsföreläggande.

Av *andra stycket* framgår att avgiften ska tas ut av den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde. Bestämmelsen är utformad på samma sätt som motsvarande bestämmelse i arbetsmiljölagen.

Av *tredje stycket* framgår att om den som avgiftsföreläggandet riktas mot framför invändningar mot att avgiften ska tas ut eller denne inte hör av sig inom angiven tid får Transportstyrelsen ta ställning till om en ansökan om att sanktionsavgift ska tas ut ska ges in till förvaltningsrätten. Den som framför invändning mot att sanktionsavgift ska tas ut eller inte besvarar ett avgiftsföreläggande kan således inte bli skyldig att betala sanktionsavgift utan att frågan dessförinnan prövats av domstol.

Förslagen behandlas i avsnitt 6.

10 c §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om tidsfrist för delgivning och om verkställighet av beslut om att sanktionsavgift ska tas ut. Den innehåller också en bestämmelse om preskriptionstid för beslutade avgifter. Bestämmelsen har utformats på motsvarande sätt som 27 a § arbetstidslagen.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.4.

11.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:475) om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik

25 §

Paragrafen har ändrats på så sätt att det framgår att föreläggande och förbud förenat med vite får riktas även mot staten som arbetsgivare. Se vidare kommentaren till 7 kap. 7 § arbetsmiljölagen.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.6.1.

27 §

Första stycket har ändrats på så sätt att straffsanktionen för att förlägga arbetet så att en arbetstagare inte fått dygnsvila enligt vad som föreskrivs i 6–9 §§ eller enligt föreskrifter meddelade med stöd av 9 § andra stycket, eller veckovila enligt vad som föreskrivs i 11–13 §§, arbetstagarens körtid överstigit vad som är tillåtet enligt 18 § och för brott mot skyldigheten att föra tjänstgöringslista i 20 § har tagits bort. Av *första punkten* framgår att det är förenat med böter att förlägga arbetet så att raster inte har kunnat tas enligt 14 och 15 §§. Av *andra punkten* följer att den som uppsåtligen eller av oaktsamhet lämna oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt när tillsynsmyndigheten har begärt upplysningar eller handlingar enligt 22 § också döms till böter.

I ett nytt *andra stycke* har en s.k. konfliktlösningsregel införts. Bestämmelsen reglerar hur föreläggande och förbud respektive straff är avsedda att förhålla sig till varandra och innebär att det inte ska dömas till ansvar för en gärning som omfattas av ett meddelat förbud eller föreläggande. Bestämmelsen är motiverad av att dubbla sanktioner inte bör förekomma för samma gärning. Se även kommentaren till 8 kap. 2 § arbetsmiljölagen. Förslaget behandlas i avsnitt 5.7

27 a §

Paragrafen är ny. Av *första stycket* framgår att sanktionsavgift ska tas ut när det gäller överträdelse av bestämmelserna om dygnsvila enligt 6–9 §§, eller föreskrifter som har meddelats med stöd av 9 § andra stycket, veckovila enligt 11–13 §§ och körtid enligt 18 §. Sanktionsavgift införs som påföljd istället för straff.

Bestämmelsen i *andra stycket* om hur avgiften ska beräknas har utformats på motsvarande sätt som enligt 26 § arbetstidslagen.

Av *tredje stycket* framgår att avgiften tillfaller staten.

Förslagen behandlas i avsnitt 5.4.

27 b §

Paragrafen är ny. I *första stycket* görs ett undantag från möjligheten att ta ut sanktionsavgift. Undantaget avser den situationen att gärningen omfattas av ett meddelat förbud eller föreläggande. Se vidare kommentaren till 8 kap. 5 a § arbetsmiljölagen.

Av *andra stycket* framgår att avgiften ska tas ut av den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde. Bestämmelsen är utformad på motsvarande sätt som 8 kap. 6 § arbetsmiljölagen.

Bestämmelsen om nedsättning av avgiften i *tredje stycket* har utformats på motsvarande sätt som i arbetsmiljölagen, se kommentaren till 8 kap. 6 § arbetsmiljölagen och 26 a § arbetstidslagen.

Förslagen behandlas i avsnitt 5.7 och 6.4.

27 c §

I paragrafen regleras förfarandet vid prövningen av frågor om sanktionsavgifter.

Av *första stycket* framgår att det är tillsynsmyndigheten, dvs. Transportstyrelsen, som genom avgiftsföreläggande, på motsvarande sätt som enligt arbetsmiljölagen, prövar frågor om sanktionsavgifter. Det innebär att frågan om sanktionsavgift ska tas ut alltid ska prövas av Transportstyrelsen genom ett avgiftsföreläggande.

Av *andra stycket* framgår att den som med tillämpning av 26 a § andra stycket bedöms vara ansvarig för en överträdelse ska föreläggas att godkänna avgiften omedelbart eller inom viss tid.

I *tredje stycket* anges att om den som avgiftsföreläggandet riktas mot framför invändningar mot att avgiften ska tas ut eller denne inte hör av sig inom angiven tid får Transportstyrelsen ta ställning till om en ansökan om att sanktionsavgift ska tas ut ska ges in till förvaltningsrätten. Den som framför invändning mot att sanktionsavgift ska tas ut eller inte besvarar ett avgiftsföreläggande kan således inte bli skyldig att betala sanktionsavgift utan att frågan dessförinnan prövats av domstol.

Av *fjärde stycket* framgår att det för överklagandet till kammarrätten krävs prövningstillstånd.

Förslagen behandlas i avsnitt 6.

27 d §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om tidsfrist för delgivning och om verkställighet av beslut om att sanktionsavgift ska tas ut. Den innehåller också en bestämmelse om preskriptionstid för påförda avgifter. Bestämmelserna har utformats på motsvarande sätt som enligt arbetsmiljölagen.

Förslagen behandlas i avsnitt 6.4.

11.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet

46 §

Ändringen är ett tydliggörande av att Medlingsinstitutet ska medla i tvister som gäller slutande av kollektivavtal och inte i tvister där en enskild arbetstagar är part.

Sammanfattning av SOU 2011:57

Uppdraget och utredningsarbetet

Utredningen har haft i uppdrag att överväga och föreslå förändringar i arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftningen som syftar till en bättre efterlevnad av de krav som ställs i respektive lagstiftning. I uppdraget har det ingått att i detta syfte se över sanktionsreglerna i arbetsmiljölagen, arbetsmiljöförordningen, arbetstidslagen, arbetstidsförordningen, lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete, lagen om arbetstid vid visst vägtransportarbete (vägarbetstidslagen), förordningen om arbetstid vid visst vägtransportarbete, lagen om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget, lagen om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik samt förordningen om tillsynsmyndighet för kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik, liksom aktuella bemyndiganden i dessa författningar i den mån de har betydelse för hur en viss regel sanktioneras.

I uppdraget har legat att bedöma vilken reglering som långsiktigt kan antas vara mest effektiv för att åstadkomma efterlevnad av olika slag av krav avseende arbetsmiljö- och arbetstid. Det har bl.a. gällt att undersöka om det är lämpligt och möjligt att avkriminalisera överträdelser mot de aktuella författningsreglerna och i stället använda sanktionsavgifter eller liknande avgifter alternativt föreläggande och förbud och föreslå de ändringar i lagstiftningen som översynen av reglerna ger anledning till. Brottsbalkens regler om straff för arbetsmiljöbrott har inte omfattats av uppdraget.

Utredningens förslag ska syfta till en enklare och tydligare utformning av de aktuella reglerna så att det klart framgår vilken eller vilka sanktioner som är knutna till en viss bestämmelse.

Det har också legat i uppdraget att se över att systemet är utformat i enlighet med regeringsformens regler om normgivningsmakten.

Utredningen har inhämtat uppgifter om Arbetsmiljöverkets verksamhet och tagit fram statistiska uppgifter ur verkets diarieföringssystem. Utredningen har också tagit fram statistiska uppgifter ur Åklagarmyndighetens ärendehanteringssystem om antalet anmälningar av brottsmisstankar som givits in till polis och åklagare under 2000-talet och besluten som fattats med anledning av anmälningarna. Vidare har utredningen undersökt hur de olika polismyndigheterna är organiserade och var inom myndigheten ansvaret för utredningar av brott på arbetsmiljöområdet ligger. Dessutom har uppgifter om mål hos domstolarna tagits fram ur domstolarnas målhanteringssystem.

Utredningen har också genomfört intervjuer med chefsjuristen och chefen för avdelningen Regler och expertstöd hos Arbetsmiljöverket, tillsynsdirektörerna för distrikten i Stockholm och Umeå, chefen för och en åklagare vid Riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål inom Åklagarmyndigheten samt poliser som utreder arbetsmiljöbrott vid Polismyndigheten i Stockholm, Västra Götaland och Karlstad.

Föreläggande och förbud är effektivt och bör användas i större utsträckning Bilaga 1

De statistiska uppgifterna och uppgifterna som lämnats vid intervjuerna visar att de krav som Arbetsmiljöverket ställer i sina inspektionsmeddelanden följs i stor utsträckning. Förelägganden och förbud är ett effektivt medel för Arbetsmiljöverket att få till stånd åtgärdande av brister i arbetsmiljön. Antalet förelägganden och förbud är mycket lågt i förhållande till antalet inspektionsmeddelanden.

Under ett år meddelar Arbetsmiljöverket cirka 13 000 inspektionsmeddelanden medan antalet förelägganden uppgår till cirka 300 och antalet förbud till omkring 600. Nästan alla förelägganden förenas med vite. Under åren 2008–2009 var det ett tiotal förelägganden per år som inte förenades med vite. 2010 var det så få som fyra förelägganden som inte förenades med vite. Något fler förbud förenas inte med vite men till allra största delen förenas även förbud med vite. Andelen förbud som inte förenas med vite har minskat de senaste åren. Antalet ansökningar till förvaltningsrätten om utdömmande av vite är också lågt i förhållande till antalet utfärdade förelägganden och förbud som förenats med vite. Under 2010 gav Arbetsmiljöverket in 45 sådana ansökningar.

Inom Arbetsmiljöverket är uppfattningen att när det gäller överträdelse av föreskrifter som i praktiken innebär ett förbud och när det är fråga om s.k. perdurerande brott är det inte möjligt för verket att utfärda förelägganden eller förbud utan det verket kan göra i de situationerna är att göra en åtalsanmälan. Detta ses som ett problem eftersom ett föreläggande eller förbud många gånger uppfattas som det effektivaste sättet att åstadkomma ett åtgärdande av en brist i arbetsmiljön.

Eftersom förelägganden och förbud är ett effektivt medel för Arbetsmiljöverket att få till stånd åtgärdande av brister i arbetsmiljön i enskilda fall har utredningen övervägt om dessa medel kan användas i fler situationer än i dag och om det är möjligt att använda dessa medel även i de fall där Arbetsmiljöverket anser att verket endast kan göra en åtalsanmälan.

Arbetsmiljöverket väljer i dag om ett föreläggande eller förbud ska förenas med vite eller inte. Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet bryter mot ett föreläggande eller förbud som Arbetsmiljöverket har meddelat döms till böter eller fängelse i högst ett år. Det gäller dock inte om föreläggandet eller förbudet har förenats med vite. Om ett föreläggande eller förbud, som har förenats med vite, inte efterlevs kan Arbetsmiljöverket ansöka om att vitet döms ut. Vilken påföljd som kan följa för den som inte följer ett föreläggande eller bryter mot ett förbud, straff eller utdömt vite, beror alltså på Arbetsmiljöverkets beslut att förena föreläggandet eller förbudet med vite eller inte. På denna punkt är sanktionssystemet inte förutsägbart.

Föreläggande och förbud mot staten förenas inte med vite. Möjligheten att förena förelägganden och förbud med vite tillämpas på så vis inte enhetligt mot alla arbetsgivare.

För att öka tydligheten i sanktionssystemet har utredningen övervägt om det kan vara en lämplig ordning att förelägganden och förbud alltid förenas med vite och då även mot statliga myndigheter.

Straffsanktion är en ineffektiv sanktion när det gäller brott mot arbetsmiljölagen

Det har visat sig att straffsanktion i många fall är en ineffektiv sanktion när det gäller brott mot arbetsmiljölagen. Antalet åtalsanmälningar när det gäller brott mot arbetsmiljölagen är relativt lågt och en stor del av anmälningarna leder inte till någon lagföring. Antalet beslut att inte inleda förundersökning i dessa ärenden har i och för sig minskat under de senaste åren. Skälet att inte inleda förundersökning är i nästan alla fall att det konstaterats att misstanke om att brott förövats inte föreligger. I närmare hälften av fallen där förundersökning inleds gör bevissvårigheter, ofta på den subjektiva sidan, att förundersökningen läggs ner. I de fall där lagföring sker blir påföljden normalt ett lågt bötesstraff. Mot den bakgrunden och att kunskapen om reglerna ofta brister anser utredningen att det kan ifrågasättas vilken preventiv effekt det har att bestämmelserna är straffbelagda. Vidare ska som princip straff bl.a. förbehållas fall där alternativa sanktioner inte finns att tillgå eller inte är rimliga. På arbetsmiljöområdet finns det väl fungerande alternativa sanktionsmöjligheter. Också detta talar enligt utredningens bedömning för att göra en förnyad prövning av om kriminalisering i alla avseenden är rätt metod att komma till rätta med brister i arbetsmiljön.

Andra medel än straff bör som huvudregel användas för att åstadkomma efterlevnad av bestämmelserna som i dag är straffbelagda. Straffsanktion bör förbehållas de fall där straff framstår som naturligt och bedöms mer effektivt eller det annars finns starka behov av en sådan reglering. Beträffande vissa överträdelser som är straffbelagda finns det särskilda skäl som motiverar att överträdelsen även fortsättningsvis ska vara straffbelagd.

Brottsbalkens bestämmelser om arbetsmiljöbrott omfattas inte av utredningens uppdrag och straff för dessa brott berörs alltså inte av utredningens förslag.

En utökad användning av sanktionsavgifter gör sanktionssystemet effektivare

I dag har Arbetsmiljöverket möjlighet att meddela föreskrifter om sanktionsavgifter för överträdelser av bestämmelser som har meddelats med stöd av 4 kap. 1–3 eller 8 § första stycket arbetsmiljölagen. Arbetsmiljöverket har hittills bara meddelat föreskrifter om sanktionsavgifter i tre föreskrifter.

Med en ordning med sanktionsavgifter behåller Arbetsmiljöverket kontrollen över ärendet och dubbelarbete undviks eftersom verket i praktiken i dag gör de utredningar som ligger till grund för

åtalsanmälningarna. Det skulle också innebära ett effektivare användande av samhällets resurser. Reaktionen bör kunna komma snabbare än då åtalsanmälan görs och ärendet ska hanteras av både Arbetsmiljöverket, Åklagarmyndigheten och Polisen.

Enligt de bestämmelser som gäller i dag ska sanktionsavgift betalas även om överträdelsen inte har skett uppsåtligen eller av oaktsamhet och avgiften påförs den fysiska eller juridiska person som drev verksamheten där överträdelsen skedde. Med en sådan reglering bör den omständigheten att det inte behöver bevisas att en viss person begått överträdelsen uppsåtligen eller av oaktsamhet kunna leda till att sanktion fastställs i fler fall än i dag. När åtal väcks mot en fysisk person och straff döms ut blir påföljden dessutom normalt ett lågt bötesstraff. Sanktionsavgifter kan sättas till högre belopp än bötesstraffen.

Från rättssäkerhetssynpunkt kan det konstateras att enligt de nu gällande bestämmelserna har den som har invändning mot att bli påförd sanktionsavgift möjlighet att invända mot Arbetsmiljöverkets avgiftsföreläggande och verket har då att ta ställning till invändningarna och om ansökan om påförande av sanktionsavgift ska ges in till domstol. Den som framför invändningar mot att bli påförd sanktionsavgift kan således bli påförd avgift först efter prövning av domstol.

Mot denna bakgrund är det utredningens bedömning att sanktionssystemet skulle bli väsentligt effektivare om man i ökad omfattning inför sanktionsavgifter istället för straffsanktion.

Arbetsmiljöverket får möjlighet att använda förelägganden och förbud i ökad omfattning och dessa ska alltid förenas med vite

Det har inte framkommit något tillräckligt tydligt behov av att kunna välja att inte förena förelägganden och förbud med vite. Om förelägganden och förbud alltid förenas med vite blir sanktionssystemet tydligt och förutsägbart i denna del.

Även på arbetsmiljö- och arbetstidsområdet är frågan om effektiva sanktioner för att förebygga skador och ohälsa i arbetslivet av sådan vikt att den restriktiva inställningen till att förelägga staten vite bör frångås. Krav som ställs mot statliga arbetsgivare bör kunna genomdrivas med samma medel som mot andra arbetsgivare. En särbehandling av statliga arbetsgivare är inte motiverad.

Intresset av att sanktionssystemet är enhetligt och tydligt talar också för att alla arbetsgivare ska kunna föreläggas vite. Även förelägganden och förbud mot statliga myndigheter bör därför förenas med vite.

Häri genom åstadkommer man en enhetlig, tydlig och effektiv reglering. Utredningen föreslår därför att valmöjligheten när det gäller att förena förelägganden och förbud med vite tas bort och att förelägganden och förbud alltid ska förenas med vite, även mot staten som arbetsgivare.

Enligt utredningens uppfattning kan också Arbetsmiljöverket alltid använda sig av möjligheten att meddela förbud, dvs. även förbud som träder ikraft efter viss tid. Det gäller även vid överträdelser av

föreskrifter som i praktiken innebär ett förbud när det anses ändamålsenligt.

Konfliktlösningsregler införs

För att undvika en konflikt med förbudet mot dubbelbestraffning och möjliggöra att Arbetsmiljöverket kan använda förelägganden och förbud i större omfattning och agera på ett ändamålsenligt sätt vid tillsynen i varje enskilt fall föreslår utredningen att det införs bestämmelser som reglerar att vite och straff eller sanktionsavgift inte kan utgå för samma gärning.

Genom den föreslagna regleringen blir det möjligt för Arbetsmiljöverket att i ökad omfattning använda sig av förelägganden och förbud. Regleringen innebär att Arbetsmiljöverket alltid kommer att kunna använda sig av förelägganden eller förbud för att framtvunga en åtgärd. I många fall kommer det också att vara möjligt att påföra sanktionsavgift för överträdelse i ärftligen tid i fall där föreskrift om sanktionsavgift har meddelats. När det gäller vissa överträdelse som är s.k. perdurerande brott och anses vara en och samma pågående gärning kommer det inte att bli möjligt att på detta sätt använda både föreläggande/förbud och sanktionsavgift utan verket får välja det ena eller andra alternativet.

Straffsanktionen föreslås finnas kvar för ett fåtal överträdelse men tas bort för huvuddelen av de överträdelse av Arbetsmiljöverkets föreskrifter som i dag är straffbelagda

Utredningen föreslår att straffsanktionen för anlitande av en minderårig i strid mot bestämmelsen om att en minderårig inte får utföra arbete före det kalenderår under vilket den minderåriga fyller 16 år eller innan skolplikten har fullgjorts i 5 kap. 2 § första stycket arbetsmiljölagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av tredje eller fjärde stycket i den paragrafen behålls. Likaså föreslår utredningen att straffsanktionen för brott mot föreskrifter om minderårigas arbete (farligt arbete), som har meddelats med stöd av 5 kap. 3 § andra stycket samma lag, behålls. Däremot föreslår utredningen att straffsanktionen tas bort för brott mot föreskrifter om förande av register vid läkarundersökning enligt 5 kap. 4 § och för brott mot föreskrifter om arbetstidens längd och förläggning för minderåriga enligt 5 kap. 5 § samma lag.

Förslaget innebär också att straffsanktionen för överträdelse av föreskrifter som Arbetsmiljöverket har meddelat med stöd av 4 kap. 1–8 §§ arbetsmiljölagen tas bort.

Bestämmelsen om lämnande av oriktiga uppgifter till en tillsynsmyndighet föreslås däremot även fortsättningsvis vara straffsanktionerad. Straffsanktionen ska också finnas kvar för borttagande av skyddsanordning.

Dessutom föreslår utredningen att anmälningsskyldigheten enligt 2 § arbetsmiljöförordningen om olycksfall och allvarliga tillbud även fortsättningsvis vara straffsanktionerad. För att de överträdelse som är straffbelagda ska framgå direkt av arbetsmiljölagen föreslår utredningen att bestämmelsen om anmälningsskyldigheten flyttas till en ny paragraf i arbetsmiljölagen.

Utökad område där Arbetsmiljöverket kan meddela föreskrifter om sanktionsavgifter och höjt högsta belopp för sanktionsavgiften

Mot bakgrund av hur regelsystemet på arbetsmiljöområdet är utformat, där det är Arbetsmiljöverket som meddelar de närmare materiella föreskrifterna om arbetsmiljöns beskaffenhet och allmänna skyldigheter i fråga om arbetsmiljön, fick Arbetsmiljöverket befogenheten att avgöra i vilka fall sanktionsavgift skulle införas när sanktionsavgifter infördes på arbetsmiljöområdet. Valet är nära förbundet med den materiella regelns utformning. Regelsystemets utformning gör enligt utredningens bedömning att befogenheten att besluta om en viss överträdelse ska medföra sanktionsavgift även fortsättningsvis bör ligga hos Arbetsmiljöverket. Området där det ska vara möjligt att föreskriva sanktionsavgift måste dock vara klart angivet i arbetsmiljölagen.

Arbetsmiljöverket bör alltså inom den ram lagen ger i form av ett bemyndigande att meddela föreskrifter ha valmöjlighet att utifrån varje enskild föreskrift och dess utformning bestämma om bestämmelsen ska sanktioneras med sanktionsavgift.

Utredningen föreslår att Arbetsmiljöverket ges möjlighet att meddela föreskrifter om sanktionsavgift för överträdelse av en föreskrift som verket har meddelat med stöd av något av bemyndigandena i 4 kap 1–8 §§ arbetsmiljölagen och föreskrifter med stöd av 5 kap. 4 och 5 §§ arbetsmiljölagen.

Detsamma ska gälla i fråga om föreskrifter som meddelas med stöd av ett nytt bemyndigande att meddela föreskrifter om användning och utformning av skyddsanordningar mot fall till lägre nivå. Med hänsyn till påpekande att vissa föreskrifter om skydd mot fall från tak m.m. skulle lämpa sig för sanktionsavgift föreslår utredningen att ett särskilt bemyndigande om föreskrifter angående fallskydd införs i arbetsmiljölagen. Härav följer att föreskrifter om fallskydd i fortsättningen ska meddelas med stöd av det nya bemyndigandet och att verket, när en sådan föreskrift meddelas, kan välja om den ska sanktioneras med sanktionsavgift eller ej.

För att möjliggöra för Arbetsmiljöverket att meddela föreskrifter om väl tilltagna sanktionsavgifter, och därmed en skärpning av påföljden jämfört med de bötesbelopp som utgår i dag, förslår utredningen att högsta beloppet för en sanktionsavgift höjs från 100 000 kr till 1 miljon kr.

Förfarandet med avgiftsföreläggande, som Arbetsmiljöverket regelmässigt tillämpar i fall då det är aktuellt att ta ut en sanktionsavgift, föreslås bli obligatoriskt. Det innebär att frågan om sanktionsavgift ska

betalas alltid prövas av Arbetsmiljöverket genom ett avgiftsföreläggande och att om föreläggandet inte godkänns inom utsatt tid har Arbetsmiljöverket att ta ställning till om en ansökan om att avgift ska tas ut ska ges in till förvaltningsrätten. Den som framför invändningar mot att betala sanktionsavgift kan inte bli påförd avgift utan att saken prövas av domstol.

I övrigt ska vad som i dag föreskrivs om sanktionsavgifter fortfarande gälla.

Straffsanktionerna ersätts i huvudsak av sanktionsavgifter på arbetstidsområdet

När det gäller förelägganden och förbud enligt lagarna på arbetstidsområdet har utredningen gjort samma överväganden som när det gäller arbetsmiljöområdet. Utredningen föreslår därför att förelägganden och förbud vid tillsynen enligt lagarna på arbetstidsområdet ska alltid förenas med vite, även mot staten som arbetsgivare.

För att undvika en konflikt med förbudet mot dubbelbestraffning och möjliggöra att Arbetsmiljöverket kan använda förelägganden och förbud i större omfattning och agera på ett ändamålsenligt sätt vid tillsynen i varje enskilt fall införs det även i arbetstidslagarna bestämmelser som reglerar att vite och straff eller sanktionsavgift inte kan utgå för samma gärning.

Straffsanktionen för samtliga överträdelser av de materiella bestämmelserna rörande arbetstiden i arbetstidslagen, vägarbetstidslagen, lagen om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget och lagen om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik tas bort. Liksom beträffande arbetsmiljölagen behålls straffsanktionen när det gäller lämnande av oriktiga uppgifter till tillsynsmyndigheten.

När det gäller huvuddelen av de straffbelagda överträdelserna ersätts straffet med en sanktionsavgift, som beräknas på samma sätt som övertidsavgiften enligt arbetstidslagen och vägarbetstidslagen. Systemet med sanktionsavgift på arbetstidsområdet utformas i övrigt på samma sätt som enligt arbetsmiljölagen. Det innebär att frågan om sanktionsavgift ska betalas prövas av Arbetsmiljöverket respektive Transportstyrelsen genom ett avgiftsföreläggande och att om föreläggandet inte godkänns inom utsatt tid har myndigheten att ta ställning till om en ansökan om att avgift ska tas ut ska ges in till förvaltningsrätten.

Utredningen har ansett att vissa bestämmelser i lagarna på arbetstidsområdet inte lämpar sig för att sanktioneras med sanktionsavgift och att dessa bestämmelser får sanktioneras enbart med föreläggande eller förbud. Det gäller bestämmelserna om raster i lagarna. Det gäller också bestämmelserna om arbetsgivares skyldighet att informera arbetstagarna om ändringar i den ordinarie arbetstidens förläggning viss tid i förväg. Dessutom gäller det bestämmelsen i 11 § arbetstidslagen om förande av anteckningar om jourtid, övertid och

mertid, bestämmelsen om förande av tjänstgöringslista i 20 § lagen om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik och skyldigheten för arbetsgivare att registrera all arbetstid och bevara registren i 20 § vägarbetslagslagen. Bilaga 1

Sanktionsavgift införs även för överträdelser av bestämmelserna om ordinarie arbetstid, övertid och nattvila i lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete. Bestämmelserna blir därmed direkt sanktionerade.

Normgivningsbemyndigandena för Arbetsmiljöverket

Normgivningsbemyndigandena i lagarna har i de fall där de inte redan angivits på detta sätt ändrats så att adressaten anges vara regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Syftet är att utformningen av bemyndigandena ska stämma bättre överens med regeringens bestämmelser om normgivning.

När det gäller bemyndigandena har utredningen också konstaterat att det råder en betydande oklarhet i fråga om vilka konkreta föreskrifter som kan eller bör grundas på bemyndigandena i 4 kap. 1–8 §§ i arbetsmiljölagen och därmed bli straffsanktionerade. Arbetsmiljöverket har med stöd av 4 kap. 10 § i lagen meddelat föreskrifter som borde ha meddelats med stöd av någon av bestämmelserna i 1–8 §§. För att undvika oförutsägbarhet och tolkningsproblem är det enligt utredningens mening nödvändigt att de föreskrifter som täcks av ordalydelsen i ett visst bemyndigande också utfärdas med stöd av detta bemyndigande.

Ikraftträdande

Ändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2013. Arbetsmiljöverket bör ges i uppdrag att ta fram de föreskrifter, som behövs för att ersätta straffsanktionerade regler med sanktionsavgift. Dessa föreskrifter bör träda i kraft samtidigt som lagändringarna.

Betänkandets lagförslag SOU 2011:57

Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Härigenom föreskrivs i fråga om arbetsmiljölagen (1977:1160)

dels att 8 kap. 1, 4 och 9 §§ ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 8 kap. 4 § ska utgå,

dels att 4 kap. 1–7, 9 och 10 §§, 5 kap. 2–5 §§, 7 kap. 7 § samt 8 kap. 2, 5 och 7 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas tre nya paragrafer, 3 kap. 3 a § samt 8 kap. 5 a och 6 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

3 a §

En arbetsgivare ska utan dröjsmål underrätta den myndighet som regeringen bestämmer om dödsfall eller svårare personskada har inträffat i samband med arbetets utförande.

En arbetsgivare ska också utan dröjsmål underrätta samma myndighet om skador i samband med arbetet som samtidigt drabbat flera arbetstagare och om tillbud som inneburit allvarlig fara för liv och hälsa.

4 kap.

1 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, i fråga om tekniska anordningar eller ämnen som kan orsaka ohälsa eller olycksfall, meddela föreskrifter om 1. villkor för tillverkning, användning samt märkning eller annan produktinformation,

2. provning eller kontroll av att föreskrivna krav eller villkor är uppfyllda, och

3. förbud mot eller särskilda villkor för eller annan begränsning av utsläppande på marknaden.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om användning och utformning av skyddsanordningar mot fall till lägre nivå.

2 §

Om det behövs för att förebygga ohälsa eller olycksfall i arbetet, får *regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket föreskriva* att tillstånd, godkännande eller annat bevis om överensstämmelse med gällande krav fordras

1. *innan* arbetsprocesser, arbetsmetoder eller anläggningar får användas, och

2. *innan* tekniska anordningar eller ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall får släppas ut på marknaden, användas eller avlämnas för att tas i bruk.

Om det behövs för att förebygga ohälsa eller olycksfall i arbetet, får *regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om* att tillstånd, godkännande eller annat bevis om överensstämmelse med gällande krav måste finnas *innan*

1. arbetsprocesser, arbetsmetoder eller anläggningar får användas, och

2. tekniska anordningar eller ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall får släppas ut på marknaden, användas eller avlämnas för att tas i bruk

3 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket får föreskriva

1. att på arbetsställen *skall* föras en förteckning över där befintliga tekniska anordningar av vissa slag eller vissa ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall,

2. att arbetsgivare *skall* föra register över arbetstagare som utsätts för exposition som kan medföra ohälsa med uppgift om arbetet och expositionen samt att arbetsgivare *skall* till läkare överlämna uppgifter ur registret.

Föreskrifter om undersökning av skyddsförhållandena i ett visst slag av verksamhet och om installation av tekniska anordningar *får meddelas i samma ordning.*

Arbetstagare skall ges tillfälle att på begäran ta del av de uppgifter i register enligt första stycket 2. som berör honom eller henne.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att

1. det på arbetsställen *ska* föras en förteckning över där befintliga tekniska anordningar av vissa slag eller vissa ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, och

2. arbetsgivare *ska* föra register över arbetstagare som utsätts för exposition som kan medföra ohälsa med uppgift om arbetet och expositionen samt att arbetsgivare *ska* till läkare överlämna uppgifter ur registret.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om undersökning av skyddsförhållandena i ett visst slag av verksamhet och om installation av tekniska anordningar.

En arbetstagare ska på begäran ges tillfälle att ta del av de uppgifter i register enligt första stycket 2 som rör honom eller henne.

4 §

Om det är av särskild betydelse från skyddssynpunkt *kan*

Om det är av särskild betydelse från skyddssynpunkt *får*

regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket föreskriva förbud att använda arbetsprocesser, arbetsmetoder eller tekniska anordningar eller ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall.

regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om förbud att använda arbetsprocesser, arbetsmetoder eller tekniska anordningar eller ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall.

5 §

Om ett arbete innebär risk för ohälsa eller olycksfall, kan regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket föreskriva om skyldighet att föranstalta om läkarundersökning eller vaccinering eller annan förebyggande behandling mot smitta av dem som sysselsätts eller skall sysselsättas i arbetet.

Om ett arbete innebär risk för ohälsa eller olycksfall, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om skyldighet att föranstalta om läkarundersökning eller vaccinering eller annan förebyggande behandling mot smitta av dem som sysselsätts eller ska sysselsättas i arbetet.

Föreskrift kan också meddelas om förbud att till arbetet anlita den som vid läkarundersökning har företett sjuklighet eller svaghet som gör honom särskilt mottaglig för en sådan risk.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om förbud att till arbetet anlita den som vid läkarundersökning har företett sjuklighet eller svaghet som gör honom särskilt mottaglig för en sådan risk.

6 §

Om ett arbete medför särskild risk för vissa grupper av arbetstagare, kan regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket meddela föreskrift om förbud mot att arbetet utförs av arbetstagare, som tillhör en sådan grupp, eller föreskriva att särskilda villkor skall gälla när arbetet utförs av sådana arbetstagare.

Om ett arbete medför särskild risk för vissa grupper av arbetstagare, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om förbud mot att arbetet utförs av arbetstagare, som tillhör en sådan grupp, eller om att särskilda villkor ska gälla när arbetet utförs av sådana arbetstagare.

7 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket kan föreskriva att register skall föras vid läkarundersökning som har föreskrivits med stöd av 5 eller 6 § med uppgifter om de undersöktas namn och om

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att register ska föras vid sådan läkarundersökning som avses i 5 och 6 §§ med uppgifter om de undersöktas namn och om undersökningsresultat.

9 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket kan meddela föreskrifter i fråga om skyldighet för läkare att hos tillsynsmyndighet göra anmälan om sjukdom, som kan ha samband med arbete, och att lämna tillsynsmyndighet upplysningar och biträde.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för läkare att hos tillsynsmyndighet göra anmälan om sjukdom, som kan ha samband med arbete, och att lämna tillsynsmyndighet upplysningar och biträde.

10 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket får meddela de ytterligare föreskrifter om arbetsmiljöns beskaffenhet och om allmänna skyldigheter i fråga om arbetsmiljön som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela de ytterligare föreskrifter om arbetsmiljöns beskaffenhet och om allmänna skyldigheter i fråga om arbetsmiljön som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet.

I samma ordning får meddelas föreskrifter om att den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd skall följa vad i denna lag och med stöd av den har föreskrivits om skyldigheter i andra avseenden än som framgår av 3 kap. 5 § andra stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om att den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd ska följa denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen när det gäller skyldigheter i andra avseenden än som framgår av 3 kap. 5 § andra stycket.

5 kap.

2 §

En minderårig får inte som arbetstagare eller på annat sätt anlitas till eller utföra arbete före det kalenderår under vilket den minderårige fyller sexton år och inte heller innan den minderårige har fullgjort sin skolplikt.

Utän hinder av första stycket får en minderårig som har fyllt tretton år anlitas till eller utföra lätt arbete som inte är av sådant slag att det kan inverka skadligt på den minderåriges hälsa, utveckling eller skolgång.

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket får meddela föreskrifter om undantag från första stycket för anlitage av en minderårig som inte har fyllt

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från första stycket för anlitage av en minderårig som inte har fyllt tretton år. Sådant undantag får

tretton år. Sådant undantag får endast avse mycket lätt arbete av sådant slag att speciella och betydande tillämpningsproblem skulle uppstå, om *inte undantag* meddelades.

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket meddelar föreskrifter i fråga om arbete som avses i andra och tredje styckena.

Särskilda bestämmelser om minimiålder för fartygsarbete finns i sjömanslagen (1973:282) och fartygssäkerhetslagen (2003:364).

endast avse mycket lätt arbete av sådant slag att speciella och betydande tillämpningsproblem skulle uppstå, om *undantag inte* meddelades.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådant arbete som avses i andra och tredje styckena.

I sjömanslagen (1973:282) och fartygssäkerhetslagen (2003:364) finns särskilda bestämmelser om minimiålder för fartygsarbete.

3 §

En minderårig får inte anlitas till eller utföra arbete på sätt som medför risk för olycksfall eller för överansträngning eller annan skadlig inverkan på den minderåriges hälsa eller utveckling.

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket kan meddela föreskrifter om villkor för eller förbud mot att en minderårig anlitas till eller utför arbete som medför påtaglig risk för olycksfall eller för överansträngning eller annan skadlig inverkan på den minderåriges hälsa eller utveckling.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om villkor för eller förbud mot att en minderårig anlitas till eller utför arbete som medför påtaglig risk för olycksfall eller för överansträngning eller annan skadlig inverkan på den minderåriges hälsa eller utveckling.

4 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket kan föreskriva att vid läkarundersökning, som har förskrivits med stöd av 2 § fjärde stycket eller 3 § andra stycket, skall föras register med uppgifter om de undersöktas namn och om undersökningsresultatet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att det vid sådan läkarundersökning, som avses i 2 § fjärde stycket och 3 § andra stycket, ska föras register med uppgifter om de undersöktas namn och om undersökningsresultatet.

5 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket meddelar föreskrifter om arbetstidens längd och förläggning för minderåriga som anlitas till eller utför arbete.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om arbetstidens längd och förläggning för minderåriga som anlitas till eller utför arbete.

7 kap.

7 §

Arbetsmiljöverket får gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2–12 §§, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel besluta de förelägganden *eller förbud* som behövs

1. *för att* denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen ska följas, och

2. *för att* de bestämmelser i förordning (EG) nr 1907/2006 som omfattas av Arbetsmiljöverkets tillsynsansvar ska följas.

I beslut om föreläggande eller förbud får Arbetsmiljöverket sätta ut vite.

Om någon inte följer ett föreläggande, får Arbetsmiljöverket besluta att rättelse ska ske på dennes bekostnad.

Om ett föreläggande har beslutats beträffande en åtgärd som kräver bygglov, rivningslov eller marklov enligt plan- och bygglagen (2010:900) men sådant lov inte beviljas, upphör föreläggandet att gälla i fråga om den åtgärden.

Arbetsmiljöverket får gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2–12 §§, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel besluta de förelägganden som behövs för att

1. denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen ska följas, och

2. de bestämmelser i förordning (EG) nr 1907/2006 som omfattas av Arbetsmiljöverkets tillsynsansvar ska följas.

Ett beslut om föreläggande ska förenas med vite. Ett sådant föreläggande får riktas även mot staten som arbetsgivare.

8 kap.

2 §

Till böter döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. anlitar en minderårig i strid mot 5 kap. 2 § första stycket eller mot föreskrifter som meddelats med stöd av 5 kap. 2 § tredje eller fjärde stycket,

2. bryter mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 1–8 §§ *eller* 5 kap. 3 § andra stycket, 4 *eller* 5 §,

3. lämnar oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när en tillsynsmyndighet har begärt upplysningar, handlingar eller prov eller begärt undersökningar enligt 7 kap. 3 eller 4 §,

4. utan giltigt skäl tar bort en skyddsanordning eller sätter den ur bruk.

2. bryter mot föreskrifter *om minderårigas arbete* som har meddelats med stöd av 5 kap. 3 § andra stycket,

förhållanden av vikt, när en tillsynsmyndighet har begärt upplysningar, handlingar eller prov eller begärt undersökningar enligt 7 kap. 3 eller 4 §,

4. utan giltigt skäl tar bort en skyddsanordning eller sätter den ur bruk, *eller*

5. *underlåter att lämna underrättelse till Arbetsmiljöverket i enlighet med 3 kap. 3 a §.*

Till ansvar enligt denna bestämmelse skall inte dömas om det för överträdelsen har utfärdats föreskrift om sanktionsavgift enligt 5 §.

Ansvar ska inte dömas ut för en överträdelse, om samma gärning omfattas av ett föreläggande enligt 7 kap. 7 §.

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket får föreskriva att en särskild avgift skall betalas om överträdelse har skett av en föreskrift som har meddelats med stöd av ett bemyndigande i något avseende som anges i 4 kap. 1–3 eller 8 § första stycket. Avgiften skall betalas även om överträdelsen inte skett uppsåtligt eller av oaktsamhet.

En sådan föreskrift skall ange hur avgiften beräknas för olika slag av överträdelser. Avgiftsbeloppet skall kunna fastställas direkt med ledning av den angivna beräkningsgrunden. Avgiften skall vara lägst 1 000 och högst 100 000 kronor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att en sanktionsavgift ska tas ut om en överträdelse har skett av en föreskrift som har meddelats med stöd av 4 kap. 1–8 §§, 5 kap. 4 eller 5 §. Avgiften ska tas ut även om överträdelsen inte begåtts uppsåtligt eller av oaktsamhet.

En föreskrift om sanktionsavgift ska ange hur avgiften ska beräknas för olika slag av överträdelser. Avgiftsbeloppet ska kunna fastställas direkt med ledning av den angivna beräkningsgrunden. Avgiften ska vara lägst 1 000 och högst 1 000 000 kronor.

5 a §

En sanktionsavgift ska inte tas ut för en överträdelse, om samma gärning omfattas av ett föreläggande enligt 7 kap. 7 §.

6 a §

Arbetsmiljöverket prövar genom avgiftsföreläggande frågor om sanktionsavgift ska tas ut.

Avgiftsföreläggande innebär att den som bedöms ha gjort sig skyldig till en överträdelse föreläggs avgiften till godkännande omedelbart eller inom viss tid.

Har föreläggandet godkänts, gäller det som domstols lagakraftvunna avgörande varigenom avgift har tagits ut. Ett godkännande som görs sedan den i föreläggandet utsatta tiden har gått ut är dock utan verkan.

7 §

Frågor om påförande av avgift prövas av förvaltningsrätten efter ansökan av Arbetsmiljöverket.

Prövningstillstånd krävs vid

Har avgiftsföreläggande inte godkänts inom utsatt tid, får Arbetsmiljöverket ansöka hos förvaltningsrätten om att

överklagande till *kammarrätten*.

sanktionsavgift ska tas ut.

Bilaga 2

Prövningstillstånd krävs vid
överklagande till *kammarrätt*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2013.

Förslag till lag om ändring i arbetstidslagen (1982:673)

Härigenom föreskrivs i fråga om arbetstidslagen (1982:673)
dels att 23 § ska upphöra att gälla,
dels att 11, 22, 24, 26 och 27 §§ samt rubriken närmast före 26 § ska ha följande lydelse,
dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 27 a §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

11 §

Arbetsgivare *skall* föra anteckningar om jourtid, övertid och mertid. Arbetstagarna har rätt att själva eller genom någon annan ta del av anteckningarna. Samma rätt tillkommer fackliga organisationer som företräder arbetstagare på arbetsstället.

Regeringen *eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket* meddelar föreskrifter om hur anteckningar *enligt första stycket* skall föras.

Arbetsgivare *ska* föra anteckningar om jourtid, övertid och mertid. Arbetstagarna har rätt att själva eller genom någon annan ta del av anteckningarna. Samma rätt tillkommer fackliga organisationer som företräder arbetstagare på arbetsstället.

Regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer* meddelar föreskrifter om hur *sådana* anteckningar ska föras.

22 §

Arbetsmiljöverket får meddela de förelägganden *eller förbud* som behövs för att denna lag och *de* föreskrifter som meddelas med stöd av lagen skall följas.

I beslut om föreläggande eller förbud kan Arbetsmiljöverket sätta ut viten.

Arbetsmiljöverket får meddela de förelägganden som behövs för att denna lag och föreskrifter som meddelas med stöd av lagen ska följas. Ett beslut om föreläggande *ska* förenas med vite.

Ett sådant föreläggande får riktas även mot staten som arbetsgivare.

24 §

Till böter döms en arbetsgivare som uppsåtligen *eller* av oaktsamhet har

1. utan att undantag eller avvikelser har gjorts enligt 3 eller 19 § anlitat en arbetstagare i strid mot 5–10 a §§, 12 §, 13 § eller 14–16 §§ eller brutit mot 11 § eller mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 11 §,

2. lämnat oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när Arbetsmiljöverket har begärt

Till böter döms en arbetsgivare som uppsåtligen *eller* av oaktsamhet har lämnat oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när Arbetsmiljöverket har begärt upplysningar *eller* handlingar enligt 21 § första stycket.

Ansvar ska inte dömas ut för en överträdelse, om samma gärning omfattas av ett föreläggande enligt 22 §.

Övertidsavgifter

Sanktionsavgifter

26 §

Om en arbetsgivare har överträtt bestämmelserna i 8 eller 9 § utan att ha stöd i kollektivavtal enligt 3 § eller ha fått dispens enligt 19 §, utgår en särskild avgift (övertidsavgift). Avgiften tas ut av den fysiska eller juridiska person som utövar den verksamhet i vilken överträdelsen har begåtts.

Övertidsavgiften utgör för varje timme otillåten övertid och för varje arbetstagare som har anlitats i strid mot 8 eller 9 §, en procent av det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gällde vid den tidpunkt då överträdelsen begicks.

Avgiften kan sättas ned eller efterges om särskilda omständigheter föreligger.

Om en arbetsgivare har överträtt bestämmelserna i 5–10 a §§, 13 eller 14 §, utan att ha stöd i kollektivavtal enligt 3 § eller ha fått dispens enligt 19 §, ska sanktionsavgift tas ut. Avgiften ska tas ut även om överträdelsen inte skett uppsåtligen eller av oaktsamhet.

Avgiften utgör för varje timme otillåten arbetstid eller jourtid och för varje arbetstagare som har anlitats i strid mot 5–10 a §§, 13 eller 14 §§, en procent av det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gällde vid den tidpunkt då överträdelsen begicks.

Sanktionsavgift ska inte tas ut för en överträdelse, om samma gärning omfattas av ett föreläggande enligt 22 §.

Avgiften ska tas ut av den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde.

Avgiften får jämkas eller efterges om det skulle vara oskäligt att påföra avgiften enligt angiven beräkningsgrund.

Avgiften tillfaller staten.

27 §

Frågor om övertidsavgift prövas av allmän domstol efter ansökan som skall göras av allmän åklagare inom två år från den tidpunkt då överträdelsen begicks. I fråga om sådan ansökan gäller bestämmelserna i rättegångsbalken om åtal för brott,

Arbetsmiljöverket prövar genom avgiftsföreläggande frågor om sanktionsavgift ska tas ut.

Avgiftsföreläggande innebär att den som bedöms ha gjort sig skyldig till en överträdelse föreläggs avgiften till godkännande omedelbart eller

på vilket inte kan följa svårare straff än böter, och bestämmelserna om kvarstad i brottmål. Sedan fem år har förflutit från den tidpunkt då överträdelsen begicks, får övertidsavgift ej tas ut.

Övertidsavgifter tillfaller staten.

Ett beslut genom vilket någon har påförts en övertidsavgift skall genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften skall betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta skall tas in i beslutet. Om avgiften inte betalas inom denna tid, skall dröjsmålsavgift tas ut enligt lagen (1997:484) om dröjsmålsavgift. Den obetalda övertidsavgiften och dröjsmålsavgift skall lämnas för indrivning. Regeringen får föreskriva att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Indrivningsåtgärder får inte vidtas sedan fem år har förflutit från det att beslutet vann laga kraft.

inom viss tid.

Har föreläggandet godkänts, gäller det som domstols lagakraftvunna avgörande varigenom avgift har tagits ut. Ett godkännande som görs sedan den i föreläggandet utsatta tiden har gått ut är dock utan verkan.

Har avgiftsföreläggande inte godkänts inom utsatt tid, får Arbetsmiljöverket ansöka hos förvaltningsrätten om att sanktionsavgiften ska tas ut.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

27 a §

Avgift får tas ut bara om ansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Ett beslut om att avgift ska tas ut ska genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften ska betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta ska tas in i beslutet.

Om avgiften inte betalas inom den tid som anges i andra stycket, ska dröjsmålsavgift tas ut enligt lagen (1997:484) om dröjsmålsavgift. Den obetalda avgiften och dröjsmålsavgiften ska lämnas för indrivning.

Regeringen får meddela föreskrifter om att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsködningsbalken ske.

En beslutad avgift bortfaller om verkställighet inte har skett inom fem år från det att avgörandet vann laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2013.

Bilaga 2

Förslag till lag om ändring i lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete

dels att 17, 19 och 20 §§ samt rubriken närmast före 19 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas tre nya paragrafer, 19 a §, 19 b § och 19 c § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §

Åsidosätter arbetsgivare sina skyldigheter i något avseende som är underkastat tillsyn, kan Arbetsmiljöverket skriftligen förelägga arbetsgivaren att vidtaga rättelse. Innan föreläggande meddelas skall arbetsgivaren få tillfälle att yttra sig.

Arbetsmiljöverket får meddela de förelägganden som behövs för att denna lag ska följas.

Ett beslut om föreläggande ska förenas med vite.

Ansvar och skadestånd

Ansvar, skadestånd och sanktionsavgift

19 §

Arbetsgivare som underlåter att rätta sig efter föreläggande enligt 17 § eller som uppsåtligen lämnar oriktig eller vilseledande uppgift i anteckning som avses i 6 § dömes till böter.

Arbetsgivare som uppsåtligen lämnar oriktig eller vilseledande uppgift i anteckning som avses i 6 § döms till böter.

Ansvar ska inte dömas ut för en överträdelse, om samma gärning omfattas av ett föreläggande enligt 17 §.

19 a §

Om en arbetsgivare har överträtt bestämmelserna i 2–4 eller 9 §§ ska sanktionsavgift tas ut. Avgiften tas ut av den arbetsgivare i vars hushåll arbetet utförs. Avgiften ska betalas även om överträdelsen inte skett uppsåtligen eller av oaktsamhet.

Avgiften utgör för varje timme

otillåten arbetstid och för varje arbetstagare som har anlitats i strid mot 2–4 eller 9 §§ en procent av det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gällde vid den tidpunkt då överträdelsen begicks.

Sanktionsavgift ska inte tas ut för en överträdelse, om samma gärning omfattas av ett föreläggande enligt 17 §.

Avgiften får jämkas eller efterges om det skulle vara oskäligt att påföra avgiften enligt angiven beräkningsgrund.

Avgiften tillfaller staten.

19 b §

Arbetsmiljöverket prövar genom avgiftsföreläggande frågor om sanktionsavgift ska tas ut.

Avgiftsföreläggande innebär att den som bedöms ha gjort sig skyldig till en överträdelse föreläggs avgiften till godkännande omedelbart eller inom viss tid.

Har föreläggandet godkänts, gäller det som domstols lagakraftvunna avgörande varigenom avgift har tagits ut. Ett godkännande som görs sedan den i föreläggandet utsatta tiden har gått ut är dock utan verkan.

Har avgiftsföreläggande inte godkänts inom utsatt tid, får Arbetsmiljöverket ansöka hos förvaltningsrätten om att sanktionsavgiften ska tas ut.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

19 c §

Avgift får tas ut bara om ansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Ett beslut om att avgift ska tas ut ska genast sändas till

länsstyrelsen. Avgiften ska betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta ska tas in i beslutet.

Om avgiften inte betalas inom den tid som anges i andra stycket, ska dröjsmålsavgift tas ut enligt lagen (1997:484) om dröjsmålsavgift. Den obetalda avgiften och dröjsmålsavgiften ska lämnas för indrivning.

Regeringen får meddela föreskrifter om att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

En beslutad avgift bortfaller om verkställighet inte har skett inom fem år från det att avgörandet vann laga kraft.

20 §

En arbetsgivare som *åsidosätter sina förpliktelser* enligt anställningsavtalet eller bryter mot denna lag *skall* betala inte bara lön och andra anställningsförmåner som arbetstagaren kan ha rätt till utan även ersättning för skada som uppkommer.

En arbetstagare som *åsidosätter sina förpliktelser* enligt anställningsavtalet eller bryter mot denna lag *skall* betala ersättning för skada som uppkommer.

Skadestånd enligt första eller andra stycket *kan* avse både ersättning för den förlust som uppkommer och ersättning för den kränkning som avtals- eller lagbrottet innebär. Skadestånd med anledning av person- eller sakskada bestäms dock med

En arbetsgivare som *inte uppfyller sina skyldigheter* enligt anställningsavtalet eller bryter mot 5, 7 eller 11–14 §§ denna lag *ska* betala inte bara lön och andra anställningsförmåner som arbetstagaren kan ha rätt till utan även ersättning för skada som uppkommer.

En arbetstagare som *inte uppfyller sina skyldigheter* enligt anställningsavtalet eller bryter mot 5, 7 eller 11–14 §§ denna lag *ska* betala ersättning för skada som uppkommer.

Skadestånd enligt första eller andra stycket *får* avse både ersättning för den förlust som uppkommer och ersättning för den kränkning som avtals- eller lagbrottet innebär. Skadestånd med anledning av person- eller sakskada bestäms dock med

tillämpning av allmänna tillämpning av allmänna Bilaga 2
skadeståndsregler. skadeståndsregler.

Om det är skäligt, *kan* Om det är skäligt, *får*
skadeståndet sättas ned eller helt skadeståndet sättas ned eller helt
falla bort. falla bort.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2013.

Förslag till lag om ändring i lagen (2005:395) om arbetstid vid visst vägtransportarbete

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2005:395) om arbetstid vid visst vägtransportarbete

dels att 25 § ska upphöra att gälla

dels att 24, 26, 28 och 29 §§ samt rubriken närmast före 28 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 29 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

24 §

Transportstyrelsen får meddela de förelägganden *eller förbud* som behövs för att denna lag ska följas. *Förelägganden och förbud får förenas med vite.*

Transportstyrelsen får meddela de förelägganden som behövs för att denna lag ska följas. Ett beslut om föreläggande ska förenas med vite. *Ett sådant föreläggande får riktas även mot staten som arbetsgivare.*

26 §

Till böter döms den arbetsgivare som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. förlägger arbetet så att

a) arbetstagarens arbetstid överstigit vad som är tillåtet enligt bestämmelserna i denna lag,

b) raster inte kunnat tas enligt vad som föreskrivs i 18 § första stycket,

2. inte uppfyller sina skyldigheter enligt 16 §, utan att undantag har gjorts enligt 2 eller 21 §, eller sina skyldigheter enligt 20 §, eller

3. lämnar oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när Transportstyrelsen har begärt upplysningar eller handlingar enligt 22 § första stycket.

Till böter döms den arbetsgivare som uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när Transportstyrelsen har begärt upplysningar eller handlingar enligt 22 § första stycket.

Ansvar ska inte dömas ut för en överträdelse, om samma gärning omfattas av ett föreläggande enligt 24 §.

Övertidsavgifter**Sanktionsavgifter**

28 §

Om en arbetsgivare har överträtt bestämmelserna i 7 eller 8 § utan att ha stöd i kollektivavtal enligt 2 § eller ha fått dispens enligt 21 §, *utgår en särskild avgift (övertidsavgift)*. Avgiften tas ut av den fysiska eller juridiska person som utövar den verksamhet i vilken överträdelsen har begåtts.

Övertidsavgiften utgör för varje timme otillåten övertid och för varje arbetstagare som har anlitats i strid mot 7 eller 8 §, en procent av det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gällde vid den tidpunkt då överträdelsen begicks.

Avgiften kan sättas ned eller efterges om särskilda omständigheter föreligger.

Om en arbetsgivare har överträtt bestämmelserna i 6–9, 12, 15 eller 17 §§, utan att ha stöd i kollektivavtal enligt 2 § eller ha fått dispens enligt 21 §, *ska sanktionsavgift tas ut. Avgiften ska tas ut även om överträdelsen inte skett uppsåtligen eller av oaksamhet.*

Avgiften utgör för varje timme otillåten arbetstid och för varje arbetstagare som har anlitats i strid mot 6–9, 12, 15 eller 17 §§, en procent av det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gällde vid den tidpunkt då överträdelsen begicks.

Sanktionsavgift ska inte tas ut för en överträdelse, om samma gärning omfattas av ett föreläggande enligt 24 §.

Avgiften ska tas ut av den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde.

Avgiften får jämkas eller efterges om det skulle vara oskäligt att påföra avgiften enligt angiven beräkningsgrund.

Avgiften tillfaller staten.

29 §

Frågor om övertidsavgift prövas av allmän domstol efter ansökan som skall göras av allmän åklagare inom två år från den tidpunkt då överträdelsen begicks. I fråga om sådan ansökan gäller bestämmelserna i rättegångsbalken om åtal för brott, på vilket inte kan följa svårare straff än böter, och bestämmelserna om kvarstad i brottmål. Sedan fem år har förflutit från den tidpunkt då överträdelsen begicks, får

Transportstyrelsen prövar genom avgiftsföreläggande frågor om sanktionsavgift ska tas ut.

Avgiftsföreläggande innebär att den som bedöms ha gjort sig skyldig till en överträdelse föreläggs avgiften till godkännande omedelbart eller inom viss tid.

Har föreläggandet godkänts, gäller det som domstols lagakraftvunna avgörande varigenom avgift har tagits ut. Ett godkännande som görs sedan den i

övertidsavgift ej tas ut. föreläggandet utsatta tiden har gått ut är dock utan verkan.

Övertidsavgifter tillfaller staten.

Har avgiftsföreläggande inte godkänts inom utsatt tid, får Transportstyrelsen ansöka hos förvaltningsrätten om att sanktionsavgiften ska tas ut.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Ett beslut genom vilket någon har påförts en övertidsavgift skall genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften skall betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta skall tas in i beslutet. Om avgiften inte betalas inom denna tid, skall dröjsmålsavgift tas ut enligt lagen (1997:484) om dröjsmålsavgift. Den obetalda övertidsavgiften och dröjsmålsavgift skall lämnas för indrivning. Regeringen får föreskriva att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Indrivningsåtgärder får inte vidtas sedan fem år har förflutit från det att beslutet vann laga kraft.

29 a §

Avgift får tas ut bara om ansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Ett beslut om att avgift ska tas ut ska genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften ska betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta ska tas in i beslutet.

Om avgiften inte betalas inom den tid som anges i andra stycket, ska dröjsmålsavgift tas ut enligt lagen (1997:484) om dröjsmålsavgift. Den obetalda avgiften och dröjsmålsavgiften ska lämnas för indrivning.

Regeringen får meddela föreskrifter om att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

En beslutad avgift bortfaller om verkställighet inte har skett inom fem år från det att avgörandet vann laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2013.

Förslag till lag om ändring i lagen (2005:426) om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2005:426) om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget

dels att 9 § ska upphöra att gälla,

dels att 7 och 10 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 10 a § och 10 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Transportstyrelsen får meddela de förelägganden *eller förbud* som behövs för att denna lag ska följas. Förelägganden och förbud får förenas med vite.

Transportstyrelsen får meddela de förelägganden som behövs för att denna lag ska följas.

Ett beslut om föreläggande ska förenas med vite. Ett sådant föreläggande får riktas även mot staten som arbetsgivare.

10 §

Till böter döms en arbetsgivare som uppsåtligen eller av oaksamhet har, utan att avvikelser har gjorts enligt 3 §, anlitat en arbetstagare i strid mot 4 §.

Om en arbetsgivare har överträtt bestämmelserna i 4 §, utan att ha stöd i kollektivavtal enligt 3 § *ska sanktionsavgift tas ut. Avgiften ska tas ut även om överträdelsen inte skett uppsåtligen eller av oaksamhet.*

Avgiften utgör för varje timme otillåten arbetstid och för varje arbetstagare som har anlitats i strid mot 4 §, en procent av det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gällde vid den tidpunkt då överträdelsen begicks.

Sanktionsavgift ska inte tas ut för en överträdelse, om samma gärning omfattas av ett föreläggande enligt 7 §.

Avgiften ska tas ut av den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde.

Avgiften får jämkas eller efterges om det skulle vara oskäligt att påföra avgiften enligt

angiven beräkningsgrund.
Avgiften tillfaller staten.

10 a §

Transportstyrelsen prövar genom avgiftsföreläggande frågor om sanktionsavgift ska tas ut.

Avgiftsföreläggande innebär att den som bedöms ha gjort sig skyldig till en överträdelse föreläggs avgiften till godkännande omedelbart eller inom viss tid.

Har föreläggandet godkänts, gäller det som domstols lagakraftvunna avgörande varigenom avgift har tagits ut. Ett godkännande som görs sedan den i föreläggandet utsatta tiden har gått ut är dock utan verkan.

Har avgiftsföreläggande inte godkänts inom utsatt tid, får Transportstyrelsen ansöka hos förvaltningsrätten om att sanktionsavgiften ska tas ut.

Prövningstillstånd krävs.

10 b §

Avgift får tas ut bara om ansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Ett beslut om att avgift ska tas ut ska genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften ska betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta ska tas in i beslutet.

Om avgiften inte betalas inom den tid som anges i andra stycket, ska dröjsmålsavgift tas ut enligt lagen (1997:484) om dröjsmålsavgift. Den obetalda avgiften och dröjsmålsavgiften ska lämnas för indrivning.

Regeringen får meddela föreskrifter om att indrivning inte

behöver begäras för ett ringa Bilaga 2
belopp.

*Bestämmelser om indrivning
finns i lagen (1993:891) om
indrivning av statliga fordringar
m.m. Vid indrivning får
verkställighet enligt
utsökningsbalken ske.*

*En beslutad avgift bortfaller om
verkställighet inte har skett inom
fem år från det att avgörandet
vann laga kraft.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2013.

Förslag till lag om ändring i lagen (2008:475) om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2008:475) om kör- och vilotid vid internationell järnvägstrafik

dels att 26 § ska upphöra att gälla,

dels att 25, 27 och 30 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas tre nya paragrafer, 27 a §, 27 b § och 27 c § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 §

Den myndighet som utövar tillsyn får meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter meddelade med stöd av lagen ska följas. Beslut om föreläggande eller förbud får förenas med vite.

Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen ska följas.

Ett beslut om föreläggande ska förenas med vite. Ett sådant föreläggande får riktas även mot staten som arbetsgivare.

27 §

Till böter döms den arbetsgivare som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. förlägger arbetet så att

a. en arbetstagare inte fått dygnsvila enligt vad som föreskrivs i 6– 9 §§ eller enligt föreskrifter meddelade med stöd av 9 § andra stycket, eller veckovila enligt vad som föreskrivs i 11–13 §§, utan att avvikelse har gjorts enligt 4 §,

b. arbetstagarens körtid överstigit vad som är tillåtet enligt 18 §,

c. raster inte kunnat tas enligt vad som föreskrivs i 14 och 15 §§, såvida inte 17 § varit tillämplig,

2. inte uppfyller sina skyldigheter enligt 20 §, eller

3. lämnar oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när den myndighet som utövar tillsyn har begärt upplysningar eller handlingar enligt 25 §.

27 a §

Om en arbetsgivare har överträtt bestämmelserna i 6–9 eller 11–13 §§ eller föreskrifter som meddelats med stöd av 9 § andra stycket, utan att ha stöd i kollektivavtal enligt 4 §, eller har överträtt 18 § ska sanktionsavgift tas ut. Avgiften ska tas ut även om överträdelsen inte skett uppsåtligen eller av oaktsamhet.

Avgiften utgör för varje timme otillåten arbetstid och för varje arbetstagare som har anlitats i strid mot 6–9, 11–13 eller 18 §§ eller föreskrifter som meddelats med stöd av 9 § andra stycket, en procent av det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gällde vid den tidpunkt då överträdelsen begicks.

Sanktionsavgift ska inte tas ut för en överträdelse, om samma gärning omfattas av ett föreläggande enligt 25 §.

Avgiften ska tas ut av den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde.

Avgiften får jämkas eller efterges om det skulle vara oskäligt att påföra avgiften enligt angiven beräkningsgrund.

Avgiften tillfaller staten.

27 b §

Den myndighet som utövar tillsyn prövar genom avgiftsföreläggande frågor om sanktionsavgift ska tas ut.

Avgiftsföreläggande innebär att den som bedöms ha gjort sig skyldig till en överträdelse föreläggs avgiften till godkännande omedelbart eller inom viss tid.

Har föreläggandet godkänts,

gäller det som domstols lagakraftvunna avgörande varigenom avgift har tagits ut. Ett godkännande som görs sedan den i föreläggandet utsatta tiden har gått ut är dock utan verkan.

Har avgiftsföreläggande inte godkänts inom utsatt tid, får den myndighet som utövar tillsyn ansöka hos förvaltningsrätten om att sanktionsavgiften ska tas ut.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

27 c §

Avgift får tas ut bara om ansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Ett beslut om att avgift ska tas ut ska genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften ska betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta ska tas in i beslutet.

Om avgiften inte betalas inom den tid som anges i andra stycket, ska dröjsmålsavgift tas ut enligt lagen (1997:484) om dröjsmålsavgift. Den obetalda avgiften och dröjsmålsavgiften ska lämnas för indrivning.

Regeringen får meddela föreskrifter om att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

En beslutad avgift bortfaller om verkställighet inte har skett inom fem år från det att avgörandet vann laga kraft.

Tillsynsmyndighetens beslut om förelägganden *och förbud* enligt 25 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Tillsynsmyndighetens beslut om förelägganden enligt 25 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2013.

Förteckning över remissinstanserna beträffande SOU 2011:57

Riksdagens ombudsmän, Svea hovrätt, Attunda tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Kammarrätten i Jönköping, Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Linköping, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Arbetsgivarverket, Uppsala universitet (Juridiska fakulteten), Lunds universitet (Juridiska fakulteten), Transportstyrelsen, Regelrådet, Arbetsmiljöverket, Arbetsdomstolen, ILO-kommittén, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Svenskt Näringsliv, Sveriges Kommuner och Landsting.

Utöver remissinstanserna ovan har följande inkommit med svar: Företagarna, Kommunala Företagens Samorganisation, Arbetsgivarföreningen KFO, Arbetsgivaralliansen, Föreningen STOPP mot kränkande särbehandling i arbetslivet.

Promemorian innehåller förslag till ändringar i lagen (1982:80) om anställningsskydd (anställningsskyddslagen). Syftet med ändringarna är att begränsa risken för att olika former av tidsbegränsade anställningar kombineras på ett sätt som innebär ett kringgående av de tidsgränser som gäller för att en allmän visstidsanställning eller en anställning som vikarie ska övergå till en tillsvidareanställning. Därmed stärks skyddet för arbetstagare med tidsbegränsade anställningar. Avsikten med lagändringarna är att säkerställa svensk rätts överensstämmelse med rådets direktiv 1999/70/EG av den 28 juni 1999 om ramavtalet om visstidsarbete undertecknat av EFS, UNICE och CEEP²⁹.

Den föreslagna ändringen innebär att det i anställningsskyddslagen införs en kompletterande bestämmelse om att en allmän visstidsanställning eller en anställning som vikarie övergår till en tillsvidareanställning om arbetstagaren, under en period då provanställning eller tidsbegränsade anställningar följt på varandra, har varit anställd hos arbetsgivaren antingen i allmän visstidsanställning i sammanlagt mer än två år, eller som vikarie i sammanlagt mer än två år. Vid bedömningen av om anställningarna har följt på varandra ska tidsbegränsade anställningar och provanställningar enligt såväl anställningsskyddslagen som specialförfattningar och, i förekommande fall, kollektivavtal, beaktas. Därutöver föreslås en mindre ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2013.

²⁹ EGT L 175, 10.7.1999, s. 43 (Celex 31999L0070).

Promemorians förslag till lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet

Härigenom föreskrivs att 46 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

46 §³⁰

För medling i arbetstvister mellan å ena sidan arbetsgivare eller arbetsgivarorganisation och å andra sidan *arbetstagare eller* arbetstagarorganisation finns Medlingsinstitutet. Institutet *skall* verka för en väl fungerande lönebildning.

För medling i arbetstvister mellan å ena sidan arbetsgivare eller arbetsgivarorganisation och å andra sidan arbetstagarorganisation finns Medlingsinstitutet. Institutet *ska* verka för en väl fungerande lönebildning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2013.

³⁰ Senaste lydelse 2000:163.

Förteckning över remissinstanserna beträffande Ds 2012:25

Bilaga 6

Följande remissinstanser som har inbjudits att yttra sig har inkommit med yttrande: Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Göteborg, Domstolsverket, Migrationsverket, Kommerskollegium, Försvarsmakten, Arbetsgivarverket, Ungdomsstyrelsen, Överklagandenämnden för högskolan, Uppsala universitet (juridiska fakulteten), Lunds universitet (juridiska fakulteten), Stockholms universitet (juridiska fakulteten), Umeå universitet (juridiska fakulteten), Högskolan Väst, Konstfack, Konkurrensverket, Tillväxtverket, Regelrådet, Arbetsförmedlingen, Diskrimineringsombudsmannen, Arbetsdomstolen, ILO-kommittén, Medlingsinstitutet, Sveriges advokatsamfund, Svenskt Näringsliv, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges Kommuner och Landsting, Tjänstemännens Centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Näringslivets Regelnämnd, Arbetsgivaralliansen, Bankinstitutens Arbetsgivareorganisation, Fastigo, Företagarna, Idea – Arbetsgivarförbundet för ideella organisationer, Kommunala Företagens Samorganisation, Arbetsgivarföreningen KFO, Svensk Scenkonst och Småföretagarnas Riksförbund. Dessutom har även Uppsala universitet inkommit med yttrande.